

Klima- og miljøplan 2030

Aukra kommune
Mål og strategi

Innhald

Forord	2
Samandrag	3
Innleiing	4
1. Rammer og føringar	5
1.1 Internasjonale rammer og føringar	5
1.2 Nasjonale rammer og føringar	6
1.3 Regionale rammer og føringar	7
1.4 Klimanettverk	7
1.5 Kommunen si rolle og rammeverk.....	9
2. Hovudmål	10
2.1 Hovudmål - klima	10
2.2 Hovudmål - miljø.....	10
3. Status og utfordringar – klima og miljø	12
3.1 Status for klimautslepp i Aukra kommune	12
3.2 Status naturforvaltning og biologisk mangfald i Aukra kommune	17
4. Overordna mål og strategiar	22
4.1 I 2030 tar alle i Aukra kommune miljø- og klimavennlege val	23
4.2 I 2030 er Aukra kommune eit klimatilpassa og trygt lokalsamfunn	27
4.3 I 2030 har Aukra kommune redusert energibruken i alle kommunale bygg og brukar fornybare energikjelder og utsleppsfri energi	30
4.4 I 2030 reiser Aukrainnbyggjarane med miljøvennleg transport	33
4.5 I 2030 har alle i Aukra kommune redusert mengda avfall, og auka graden av gjenbruk og gjenvinning	36
4.6 I 2030 har Aukra kommune eit rikt natur- og kulturlandskap	43
5. Planprosess og gjennomføring	52
5.1 Medverknad.....	52
5.2 Tidsplan.....	54
Omgrepsforklaring	55

Forord

Det er med stor stoltheit Aukra kommune kan leggje fram ein lokal klima- og miljøplan som peiker fram mot 2030. Vår tids viktigaste utfordring er aktivt arbeid mot klimaendringane og konsekvensane av dei. Norge har slutta seg til FN sine berekraftsmål. Korleis skal Aukra kommune gi eit aktivt bidrag inn i dette arbeidet? Måla i Aukra kommune sin klima- og miljøplan er knytt til satsingsområde frå kommuneplanen sin samfunnsdel, og den nye planen beskriv Aukra sine visjonar for 2030. Kor ynskjer vi å vere i 2030? Når vi kjem dit skal alle i Aukra kommune ta miljø- og klimavennlege val! Det vil krevja haldningsskaping. I tillegg legg vi også fleire visjonære mål for klimatilpassing, energibruk i kommunale bygg, miljøvenleg transport, forbruk og avfall og sist, men ikkje minst; naturforvaltning og biologisk mangfald.

Når vi då veit korleis vi ynskjer å ha det fram mot 2030 må vi gjere reda for korleis vi skal gjera det, og ikkje minst vise korleis vi skal omsette ord til handling. Dette vil du finne i handlingsdelen. Samla vil planen vise små og store grep som er viktige for eit meir berekraftig samfunn, og eit meir berekraftig Aukra. Slik skal vi ta vår del av ansvaret. Alle må gjere sitt for å møte dei store utfordringane samfunnet vårt står overfor.

Få kommunar har laga ein så god og gjennomarbeida klima- og miljøplan som Aukra kommune. Det er lagt ned eit stort arbeid i dette prosjektet, som vi trygt kan kalle eit kommunalt nybrottsarbeid. Allereie i perioden med høyring har plana vekkja begeistring, og det er hyggeleg å sjå at dei offentlege høyringsinstansane og øvrige uttalar gjev arbeidet og planen positive tilbakemeldingar. Kommunedirektøren vil takke alle gode krefter som har jobba med planen for godt utført arbeid, og spesielt prosjektleiar Torill Einara Nerbøvik.

Når planen blir vedteken i kommunestyret gjeld det for Aukra kommune å bruke planen aktivt. Vi må greie å gå ein etappe kvart år. Slik skal vi nå måla innan 2030. Grunnlaget som er lagt i denne planen gir oss eit svært godt grunnlag for å lykkast. Så no er tida kommen til å omsette ord til handling!

Aukra 18.november 2021

Gerd Marit Langøy
Kommunedirektør

Samandrag

Klimaendringar er ein av vår tids største utfordringar. Dei fleste er einige om at vi ikkje kan fortsette som før, og at det vil krevje store endringar for å klare å nå FN sitt klimamål om å halde den globale temperaturstigninga godt under 2 °C.

I Aukra kommune er klimautsleppa fordelt på følgjande område (2019-tal):

- Industri, olje og gass: 66,5 %
- Sjøfart: 22,3 %
- Jordbruk: 8 %
- Vegtrafikk: 1,7 %
- Avfall og avløp: 0,8 %
- Annan mobil forbrenning: 0,5 %
- Oppvarming: 0,2 %

Nokon av områda har kommunen ingen eller liten påverknad på, som t.d. industri, sjøfart og landbruk. I arbeidet med å definere kva områder som skal prioriterast, er det i planen fokusert mest på dei områda kor kommunen har moglegheit for å redusere utslepp. Det inneber ikkje at kommunen ikkje er opptatt av å redusere utslepp på andre område, men at dette må løysast gjennom regionale og nasjonale tiltak. Her ønsker kommunen å vere ein aktiv aktør.

Aukra kommune har i sin klimaplan satt som hovudmålsetting at Aukra kommune innan 2030 skal bidra til at dei nasjonale klimagassutsleppa i ikkje-kvotepiktig sektor vert redusert med 55% samanlikna med referanseåret 1990. Aukra kommune skal gjere sitt til at det nasjonale målet om null CO₂-utslepp innan 2050 blir nådd, både ved å redusere utsleppa og auke CO₂-opptaka. I global samanheng skal Aukra kommune fremme lågutsleppssamfunnet ved å redusere forbruket og stille klimakrav til varer og tenester som kommunen kjøper.

Biologisk mangfald er livsgrunnlaget vårt, og ligg til grunn for økonomien vår og samfunnet vårt. Naturen i Aukra kommune skal forvaltast slik at planter og dyr som finst naturleg vert sikra i levedyktige bestandar. Variasjonen av naturtypar, landskap og kulturmiljø skal

oppretthaldast. Ein langsiktig og fornuftig bruk skal bringe naturgodane vidare til framtidige generasjonar.

I tillegg til hovudmålsettingane for klima og miljø, har vi strategiar og tiltak som samla skal bidra til at vi oppnår hovudmåla. Nokon av måla i denne planen vil gi resultat som vi lett kan måle og samanlikne, medan andre vil først påverke og gi resultat i ein større heilskap. Nokon vil ha direkte implikasjonar for Aukra, medan andre har verknadar utover kommunegrensene.

Planen sett søkelys på desse satsingsområda:

- Haldningsskaping
- Klimatilpassing
- Energibruken i kommunale bygg
- Miljøvennleg transport
- Forbruk og avfall
- Berekraftig naturforvaltning og biologisk mangfald.

Klima- og miljøplanen inneheld 88 tiltak for å nå måla om reduksjon av klimafotavtrykket til Aukra kommune, og bevaring av natur- og biologisk mangfald. Tiltak og aktivitetar i denne planen skal vurderast årleg og nødvendige kostnader innarbeidast i kommunen sitt budsjett-, handlings- og økonomiplan.

Innleiing

I dagens samfunn er det forventa at kommunane og andre viktige samfunnsaktørar har eit ambisiøst klima- og miljøarbeid. Innbygarane i Aukra kommune forventar det, og gjennom ulike lov- og forskriftskrav forventar storsamfunnet at kommunane bidrar. Klima- og miljøplanen til Aukra kommune skal bidra til at kommunen møter desse forventningane.

Aukra kommune sin førre Energi, miljø- og klimaplan er frå 2010. Planen viser mål og verkemiddel for å redusere klimagassutslepp og energibruk, tilpassing til klimaendring og einskilde miljøtiltak. Planprogrammet for revisjonen av klima- og miljøplanen vart godkjent i formannskapet 27.01.20 i sak 4/20. Planprogrammet si evaluering av tidlegare plan viser til varierende måloppnåing og engasjement for å nå måla. Sidan 2010 har miljøsaka utvikla seg mykje, mellom anna gjennom FN sitt engasjement om klimatoppmøte. Det er eit stort behov for ein ny klima- og miljøplan, med oppdaterte mål og tiltak.

På FN sitt klimatoppmøte i Paris i desember 2015 vart deltakarlanda samde om at temperaturen på jorda ikkje skal stige meir enn 2 °C før århundret er over. I tillegg skal landa arbeide for at temperaturen ikkje skal stige meir enn 1,5 °C. Kwart land skal ha konkrete utsleppsmål og rapportere på dei. Etter Parisavtalen skal alle land melde inn nye eller oppdaterte utslippsmål kvart femte år. Som tredje land i verda meldte Norge inn forsterka klimamål til FN vinteren 2020. Norge sitt forsterka klimamål er å redusere utsleppa med minst 50 prosent og opp mot 55 prosent innan 2030 samanlikna med 1990-nivå. Norge har vidare ein ambisjon om at utsleppa i 2050 vert redusert med 90-95%.

Aukra kommune må ta sin del av ansvaret for å nå dei nasjonale utsleppskutta og miljømål elles, og kommunen må førebu seg på ei langsiktig omstilling til eit samfunn med låge utslepp. Staten har ikkje definert mål for kommunane, men i denne klima- og miljøplanen vil det bli fastsett mål som er

ambisiøse, slik kommunane er forplikta til, i samsvar med Statleg planretningslinje om kommunal klima- og energiplanlegging.

Aukra kommune sin klima- og miljøplan er delt i to delar; ein mål- og strategidel og ein handlingsdel. Handlingsdelen av planen er utarbeidd på grunnlag av mål- og strategidelen. I mål- og strategidelen peikar vi på utfordringsbiletet og kunnskapsgrunnlaget, og på satsingsområde og definerte mål. På dei fleste områda er det behov for konkrete prioriteringar og innsats for å oppnå målsettingane. Handlingsdelen er ei liste over tiltak og prioriterte arbeidsoppgåver som vil bidra til å nå måla i strategidelen. Handlingsdelen vil fungere som ein prioritert arbeidsliste i organisasjonen. Tiltak som krev auka finansiering, må meldast inn som del av økonomiplanprosessen. Handlingsdelen vil vere ei hjelp til å konkretisere og prioritere innsatsen. Tiltaka tar utgangspunkt i dei verkemiddel som kommunen sitt på. I nokon grad er det peikt på tiltak der kommunen er samarbeidsaktør eller pådrivar.

Kommunestyret skal få seg førelagt årlege rapportar som viser måloppnåing og utviklinga innan kommunen sitt klima- og miljøarbeid. For å kunne sjå endringar i klimautslepp i kommunen og effekt av tiltak over lenger tid, vil Aukra kommune jobbe aktivt for å starte opp med klimabudsjett- og rekneskap. Klimabudsjettet skal integrerast i økonomiplanlegging og -budsjettering i kommunen, og rekneskapen skal leggest fram for kommunestyret årleg i samband med årsrapporten.

Aukra kommune ønsker å vere eit godt førebilete i arbeidet om reduksjon av klimagassutsleppa, både som kommunal mynde, tenesteytar, tilretteleggjar, innkjøpar og eigar.

1. Rammer og føringar

Klima- og miljøplanen i Aukra kommune er ein kommunedelplan. Planen inngår derfor som ein del av kommuneplanen for Aukra kommune, med dei krav som vert stilt for kommuneplanar i plan- og bygningslova, kapittel 11. Planar som handsamar klima- og miljøspørsmål skal følgast opp i ein handlingsdel med tiltak og verkemiddel, og gi føringar for kommunen sin meir detaljerte planlegging, samt mynde- og verksemds-utøving. Her under er det oversikt over nokon av dei viktigaste rammer, avtalar og føringar som ligg til grunn for planarbeidet.

1.1 Internasjonale rammer og føringar

1.1.1 Parisavtalen og FNs klimapanel

Parisavtalen trådte i kraft 4. november 2016, under eitt år etter at den vart vedtatt på det 21. partsmøte til klimakonvensjonen i Paris i desember 2015. Dette er den første globale klimaavtalen som er rettsleg bindande og reelt forpliktande for nesten alle land i verda. Avtalen legg opp til at landa sjølv skal melde inn nasjonalt fastsette bidrag kvart femte år, og landa skal gjennomføre tiltak for å følge desse opp. Over tid skal innsatsen til landa auke og representere høgst mogleg ambisjon. Meir enn 190 land har meldt inn mål om å kutte utslipp, slik at dei saman kan nå Parisavtalen sine mål.

Formålet med avtalen er å styrke det globale samarbeidet mot den trusselen som klima-utfordringane utgjør. Dette skal mellom anna gjerast ved å halde den globale temperaturstigninga godt under 2 °C, og land skal streve etter å avgrense temperaturstigninga til under 1,5 °C, samanlikna med førindustrielt nivå. Samtidig som det vert arbeidd mot formålet med avtalen, skal det takast omsyn til berekraftig utvikling og gjerast ein innsats for å utrydde fattigdom¹.

FNs klimapanel vart oppretta i 1988 for å utføre regelmessige vurderingar og samanfattingar av den til kvar tid gjeldande kunnskapsstatus om klima og klimaendringar. I ein spesialrapport

frå 2018 la FNs klimapanel fram hovudpunkta om å avgrense global oppvarming til 1,5 °C ved å kutte utslappa med minst 45 prosent innan 2030. Panelet kjem ikkje med konkrete politiske forslag for reduksjon. Politikk-utføring, basert på panelet sine vurderingar, er overlate til FN sine klimakonferansar og enkeltlanda. FNs klimapanel legg fram hovudrapport kvar 6.-7. år. Den førre kom i 2013/14. Ny hovudrapport består av tre delar og del 1 kom 9. august 2021. Denne delen inneheld det naturvitskapelege grunnlaget, og legg fram at klimaendringar er menneskeskapt og er av eit omfang og hastighet ulikt anna vi har sett. Men det er framleis mogleg å unngå dei verste konsekvensane av global oppvarming. Del 2 omhandlar konsekvensar, sårbarheit og tilpassingar. Del 3 omhandlar utslippsskutt, opptak og verkemiddel. Desse delane kjem første halvår 2022

1.1.2 FNs berekraftsmål

Regjeringa har bestemt at FNs berekraftsmål skal vere det politiske hovudsporet for å ta tak i vår tids største nasjonale og globale utfordring. FNs berekraftsmål er ein felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, kjempe mot ulikskap og stoppe klimaendringane innan 2030. Berekraftig utvikling handlar om å ta vare på behova til menneske som lever i dag, utan å øydelegge moglegheitene for framtidige generasjonar. Oppdraget til kommunane blir å gi innhald til berekraftsmåla i eigen politikk gjennom god samfunns- og arealplanlegging. Aukra kommune ønskjer å vere ein aktiv deltakar og medspelar i arbeidet om å nå Norge sine mål i ein berekraftig klimapolitikk, og å vere ein pådrivar for at innbyggjarar, nærings-

drivande og andre skal gjere miljøvennlege val.

Ei rekke kommunar og fylkeskommunar har på bakgrunn av dei nasjonale forventningane til regional og kommunal planlegging samla seg for å gjere eit berekraftsløft, eit krafttak om å nå dei 17 måla og dei 169 delmåla, som Norge og resten av verda har stilt seg bak. Skal vi lykkast med dette må vi tenke globalt, og handle lokalt. Aukra skal, saman med alle kommunane i Noreg, ta ansvar slik at vi når berekraftsmåla.

Berekraftig utvikling blir delt inn i tre område; *sosiale tilhøve*, *økonomi* og *miljø og klima*. Desse områda blir kalla dei tre hovuddimensjonane i berekraftutviklinga, og det er samanhengen mellom desse tre dimensjonane som avgjer om noko er berekraftig. Desse dimensjonane må vere med oss i all planlegging for at Aukrasamfunnet skal kunne skape ei berekraftig utvikling.

Sosial berekraft

Sosial berekraft i Aukra handlar om at alle skal kunne ha like høve gjennom samhandling, likeverd og fellesskap. Det handlar også om å skape lokale arenaer, kulturopplevingar og fritidstilbod for alle. Framtida til kommunen er barn og unge. Det må skapast trygge omgjevnader med gode oppvekstvilkår. Samstundes må det arbeidast for å førebygge einsemd og legge til rette for gode omsorgstenester. Vi må arbeide for at det skal vere attraktivt å etablere seg og leve heile livet i Aukra.

Økonomisk berekraft

For Aukra handlar økonomisk berekraft om å

legge til rette for at det kan skapast og oppretthaldast arbeidsplassar og næringsutvikling. Aukra har ei særstilling blant kommunar, med store inntekter frå eigedomsskatt, frå prosessanlegget på Nyhamna. Store deler av inntektene blir sett av til eit framtidig fastlandssamband. Samstundes blir inntektene (10%) delt med nabokommunane gjennom utviklingsselskapet GassROR IKS. For Aukra blir det eit særleg ansvar å forvalte økonomien slik at framtidige generasjonar får nytte godt av inntektene I dag, ikkje ulikt prinsippa som gjeld for Norge gjennom olje-fondet. Trass i god råd, må Aukra også arbeide seg fram mot ein sirkulær økonomi. Aukra skal også vere ein attraktiv stad å stoppe og oppleve noko.

Miljømessig berekraft

Miljømessig berekraft er å ta vare på naturen, kystlandskapet, sjøen, kulturarven og friluftslivet slik at dei som kjem etter oss kan ha same glede av desse verdiane som vi har. I Aukra må vi redusere klimagassutsleppa og bidra til å nå klimamål for å skape miljømessig berekraft. I tillegg må vi finne gode løysingar for landbruket og tilpasse oss endringar i klimaet.

1.2 Nasjonale rammer og føringar

1.2.1 Det grønne skiftet

I 2015 blei «det grønne skiftet» kåra til årets nyord av Språkrådet. Grønt skifte, eller grøn omstilling, betyr generelt endring i meir miljøvennleg retning. Omgrepet «Det grønne skiftet» stammar frå regjeringa sitt arbeid med å omstille Norge til eit lågutsleppsland innan 2050. Det grønne skiftet betyr omstilling til eit samfunn kor vekst og utvikling skjer innan naturen si tolegrense og ein overgang til produkt og tenester som gir mindre negative konsekvensar for klima og miljø enn i dag.

1.2.2 Meld. St. 13 (2020-2021) – Klimaplan for 2021-2030 (Klimameldinga)

Klimaplan 2021-2030, den så kalla Klimameldinga, presenterer regjeringa sin politikk for å redusere klimagassutsleppa i perioden 2021-2030 i tråd med Norge sine klimamål og i samarbeid med EU. Dette er den første klimameldinga kor regjeringa legg fram konkrete verkemiddel for å følge opp dei måla og

avtalane Norge har. Eit sentralt element i planen er politikk for å kutte dei ikkje-kvotepliktige utsleppa² med 45 prosent innan 2030.

1.2.3 Statlege planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing

Statlege planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing (SPR) gir føringar for klimaarbeidet i kommunane. Kommunane skal gjennom planlegging og anna myndighets- og verksemdsutøving stimulere og bidra til reduksjon av klimagassutslepp, samt auke miljøvennleg energiomlegging. Planlegginga skal også bidra til at samfunnet vert førebudd på, og tilpassa, klimaendringane.

1.3 Regionale rammer og føringar

1.3.1 Fylkesplan for berekraftfylket Møre og Romsdal 2021-2024

Fylkesplanen er ein regional tverrfagleg fireårig plan, som er førande for kommunane og regionale statsetatar. Fylkesplanen skal vere med å sikre og vidareutvikle Møre og Romsdal for framtida. Måla i fylkesplanen 2021-2024 er bygt på rapporten *Kunnskapsgrunnlag til Regional planstrategi og fylkesplan 2021-2024*, og viser til ei felles forståing av utfordringsbiletet i fylket, og det aukande kravet om berekraftige løysingar. Fylkesplanen er vinkla og vekta for å kunne medverke til å oppfylle FN sine berekraftsmål. Møre og Romsdal skal i følge fylkesplanen vere eit samarbeidsfylke, eit miljøfylke, eit inkluderings- og kompetansefylke og eit verdiskapingsfylke.

1.3.2 Fylkesstrategi for miljø, klima og energi

Regional planstrategi (RPS) Møre og Romsdal 2020-2024 er eit felles styringsverktøy for å systematisere planbehova i fylket dei neste fire åra. Denne legg føre eit arbeid om ein ny, breiare *Fylkesstrategi for miljø, klima og energi*, som vil erstatte *Regional delplan for klima og energi, 2015-2020*. Den nye strategien skal legge grunnlaget for felles og heilskapleg satsing for å få ned klimagassutsleppa, hindre tap av naturmangfald og hindre forureining. Den skal legge særleg vekt på miljøutfordringar

knytt til energi, landbruk, industri, samferdsel, folkehelse, kultur/reiseliv og kompetanse, avfallshandtering, arealbruk, naturmangfald, uberørte naturområde og friluftsliv.

1.3.3 Statsforvaltarens forventningsbrev

Statsforvaltaren i Møre og Romsdal rettar gjennom sine årlege *Forventningsbrev* søkelys på nokre sentrale oppgåver som kommunane forvaltar, og som Regjeringa er spesielt opptatt av og har klare forventningar om for kommande år. Statsforvaltaren vil i følge Forventningsbrev 2021 prioritere tett oppfølging av det strategiske kommuneplanarbeidet, særleg knytt til implementering av berekraftsprinsippa i kommuneplanar. Statsforvaltaren vil jobbe aktivt og rettleie kommunane i arbeidet med å redusere klimagassutslepp og tilpasse samfunnet til eit klima i endring. Målet er mellom anna å styrke klimakompetansen i kommunane, utvikle fylket i ei klimavennleg retning for å nå lågutslepps-samfunnet og samtidig vere klar til å takle konsekvensane av klimaendringane.

1.4 Klimanettverk

1.4.1 Berekraftfylket Møre og Romsdal - United 4 Smart Sustainable Cities (U4SSC)

Møre og Romsdal fylkeskommune har ein sentral plass i «Berekraftnettverket»; eit nasjonalt nettverk for norske kommunar og fylkeskommunar. Berekraftfylket Møre og Romsdal er eit initiativ frå Møre og Romsdal fylkeskommune om ei felles regional satsing på berekraft. Målet er at satsinga skal bidra til eit koordinert og metodisk krafttak for å nå FNs berekraftsmål innan 2030.

Alle kommunane i Møre og Romsdal er del av Berekraftfylket Møre og Romsdal. For å bli med i satsinga forplikta kommunane seg til å ta del i FN-programmet U4SSC – United for Smart Sustainable Cities. Ein sentral del av dette programmet er å gjennomføre ei kartlegging – ei KPI-analyse (Key Performance Indicators) – med om lag 100 indikatorar som måler status på berekraft i den enkelte kommune. Kartlegginga byggjer på FN sine berekraftsmål og dei tre hovuddimensjonane av berekraft. Vidare er desse tre dimensjonane delt inn i ei

1.5 Kommunen si rolle og rammeverk

Energi, miljø og klimaplan 2010, kommuneplanen sin samfunnsdel 2030 og planprogram for klima- og miljøplan 2020-2030 dannar rammeverket for klima- og miljøplanen, og viser til mål og tiltak som legg grunnlaget for klima- og miljøplanlegginga i Aukra kommune.

1.5.1 Energi, miljø og klimaplan 2010

Utgangspunktet i Energi, miljø og klimaplan 2010 var at Aukra kommune skulle bidra til å oppfylle nasjonale målsettingar innan energi-effektivisering/-omlegging, utsleppsreduksjon og klimatilpassing, samt einskilde miljøtiltak. Planen legg føre sju tiltak, kor om lag halvparten er heilt eller delvis realiserte. Enkelte urealiserte tiltak er vidareført i ny plan, men då tilpassa dagens utfordringsbilete og klimasisuasjon.

1.5.2 Kommuneplanen sin samfunnsdel

Kommuneplanen sin samfunnsdel er eitt av dei mest grunnleggjande plandokumenta i kommunen. Aukra kommune ønsker å vere ein aktiv medspelar i klimapolitikken og vere ein pådrivar for at innbyggjarar, næringsdrivande og andre skal gjere miljøvenlege val. Klima og miljø er eitt av åtte satsingsområde for Aukra kommune i planperioden. I samfunnsplanen set kommunen fokus på seks område: haldningsskaping, miljøvenleg transport, førebuing på ei usikker klimaframtid, auka gjenvinning av avfall, energibruken i kommunale bygg skal ned, og berekraftig naturforvaltning og sikring av biologisk mangfald. Desse fokusområda er vidareført i klima- og miljøplan 2030 som satsingsområde.

1.5.3 Klima og miljøplan 2020-2030, planprogram

Klima- og miljøplanen er definert som ein kommunedelplan, og plan- og bygningslova krev då at det blir utarbeidd eit planprogram før oppstart av sjølv planarbeidet, jamfør § 4-1. Planprogrammet for klima- og miljøplanen vart vedtatt 27.01.2020. Planprogrammet gjer greie for formålet med planarbeidet, plan-

prosessen med fristar og deltakarar, opplegg for medverknad, og trong for utgreiingar. Planprogrammet seier at klima- og miljøplanen skal stake ut ein kurs for korleis kommunen skal kunne nærme seg dei nasjonale klima- og miljømåla og berekraftsmåla som Norge har forplikta seg til.

1.5.4 Kommunen sine roller

Kommunen har mange ulike verkemiddel for å bidra til riktig utvikling innanfor tema klima og miljø. Ulike verkemiddel vil involvere ulike einingar i kommunen og det vil derfor vere viktig å bruke heile omfanget av tilgjengelege verkemiddel i dei ulike rollene til kommunen.

Kommunen som *kravstillar* kan gjennom oppfølging av gjeldande lover og forskrifter sørge for forbetringar innanfor mange miljøområde, til dømes som tilsynsmynde og lokal planmynde.

Kommunen som *tilretteleggjar* har i den langsiktige omstillinga mot eit lågutsleppssamfunn ei svært viktig oppgåve gjennom arealplanlegginga, samt legge til rette for insentiv i form av tilskotsordningar eller reduserte gebyr.

Kommunen som *innkjøpar* stiller miljøkrav i innkjøpa sine i tråd med gjeldande regelverk om offentlege anskaffingar og er eit av dei mest effektive verkemiddel kommunen har..

Kommunen som *eigar* av ein stor bygningsmasse vil gjennom å til dømes redusere energibruken i eigne bygg redusere driftsutgifter. Det vil vere viktig at ein legg til rette for gode driftsløysingar allereie ved innkjøpa.

Kommunen som *nettverksaktør*. Aukra kommune er medlem i nettverk som vil kunne bli sentrale i vidare arbeid innanfor klima og miljø.

Kommunen som *kunnskapsformidlar og bevisstgjærar*. Som driftar av barnehagar og barn- og ungdomsskolar kan kommunar legge grunnlaget til bevisste innbyggjarar og gode haldningar. Men også hos dei 450 tilsette i Aukra kommune finst det eit stort potensial for kompetanseheving og bevisstgjering.

2. Hovudmål

Klima- og miljøplanen viser ambisjonsnivået for klimaarbeidet gjennom hovudmål som skildrar resultatane vi ønsker å oppnå i samhandling med innbyggjarane, samfunnet og for organisasjonen. Hovudmåla er overordna og tett knytt saman med FNs berekraftsmål, og dei nasjonale og regionale mål for klima- og miljøarbeid.

2.1 Hovudmål - klima

Fylkesplanen seier at Møre og Romsdal skal redusere klimagassutsleppa slik at fylket er klimanøytralt i 2030, og bidra til 55 prosent kutt i ikkje-kvotepliktig sektor. Dette er i tråd med nasjonale og internasjonale forplikningar. Aukra kommune sluttar seg til den regionale planen, og dei nasjonale og internasjonale einighetene, og sett seg følgjande klimamål:

Aukra kommune skal bidra til at det nasjonale målet om 55 prosent kutt av klimagassutslepp i ikkje-kvotepliktig sektor vert nådd innan 2030.

Aukra kommune skal gjere sitt til at det nasjonale målet om null CO₂-utslepp innan 2050 vert nådd, både ved å redusere utsleppa og auke CO₂-opptaka.

I global samanheng skal Aukra kommune fremme lågutsleppssamfunnet med å redusere forbruket og stille klimakrav til varer og tenester som kommunen kjøper.

2.1.1 Kvifor?

Kommunen vil bidra til ei miljøvennleg samfunnsutvikling og vere eit førebilete i Aukra. Kommunen kan då ha ei rolle som miljøpåverkar gjennom eige eksempel, haldningsskapande arbeid og ved å støtte private initiativ. Aukra kommune sine egne verksemdar er omfattande og av stor betydning for å nå miljø- og klimamål. Aukra kommune vil gjennom eigen drift og utvikling i minst mogleg grad belaste klimaet.

2.1.2 Korleis?

Mobilisering av heile aukrasamfunnet er naudsynt for å oppnå måla om klimagassreduksjon. Kommunen skal redusere egne utslepp, og involvere og skape engasjement for at innbyggjarar og næringslivet kutter utsleppa sine. Vi arbeider saman, langsiktig og strukturert.

Ved å inkludere klima og miljø i eksisterande plan- og styringssystem, og innføre styringssystem som tar omsyn til miljø og bidrar til å redusere klimagassutslepp, kan Aukra kommune leie an i arbeidet om å nå våre klima- og miljømål. Dette gjer vi mellom anna ved å utarbeide klimarekneskap og -budsjett som grunnlag for prioritering av framtidige tiltak.

2.2 Hovudmål - miljø

Fylkesplanen seier at Møre og Romsdal skal forvalte sjø- og landareala slik at vi hindrar unødvendige landskapsinngrep. Vi skal ha god tilstand på økosystema både på land og i vatn, stanse tap av naturtypar og artar, og bevare viktige landskap og kulturmiljø. Aukra kommune sluttar seg til dei regionale måla, og sett seg følgjande miljømål:

Naturen i Aukra kommune skal forvaltast slik at planter og dyr som finst naturleg vert sikra i levedyktige bestandar.

Variasjonen av naturtypar, landskap og kulturmiljø skal oppretthaldast.

Ein langsiktig og fornuftig bruk skal bringe naturgodane vidare til framtidige generasjonar.

2.2.1 Kvifor?

Bevaring av natur og biologisk mangfald er viktig både på kort sikt og i eit generasjonsperspektiv. FNs internasjonale naturpanel (IPBES) har uttalt at øydelegging av natur og tap av biologisk mangfald er ein av dei mest alvorlege truslane menneskeheita står ovanfor. Biologisk mangfald er livsgrunnlaget vårt og ligg til grunn for økonomien vår og samfunnet vårt.

Biologisk mangfold er viktig for pollinering, klimaregulering, flaumvern, jordfruktbarheit og produksjon av mat, drivstoff, fiberstoff og medisinar.

Naturtypar, landskap og kulturmiljø er viktig for å gi stader særpreg og det er viktig for folks trivsel. Element som opplevingsverdi, heilskap, variasjon, uniksap og fråvær av tekniske inngrep er faktorar som har innverknad på desse verdiane.

2.2.2 Korleis?

Innsamling av kunnskap om kva vi har, kva vi står i fare for å miste og kva vi må gjere for å hindre tap av natur og biologisk mangfold er heile grunnlaget for å arbeide for ei berekraftig forvaltning av livet på land (mål 15) og livet i havet (mål 14). Vi må likevel ikkje stoppe opp arbeidet som allereie blir gjort, men heller støtte opp om initiativ og livsnaudsynte aktørar.

Naturen gir grunnlag for menneske sin verksemd, kultur, helse og trivsel; no og i framtida.

3. Status og utfordringar – klima og miljø

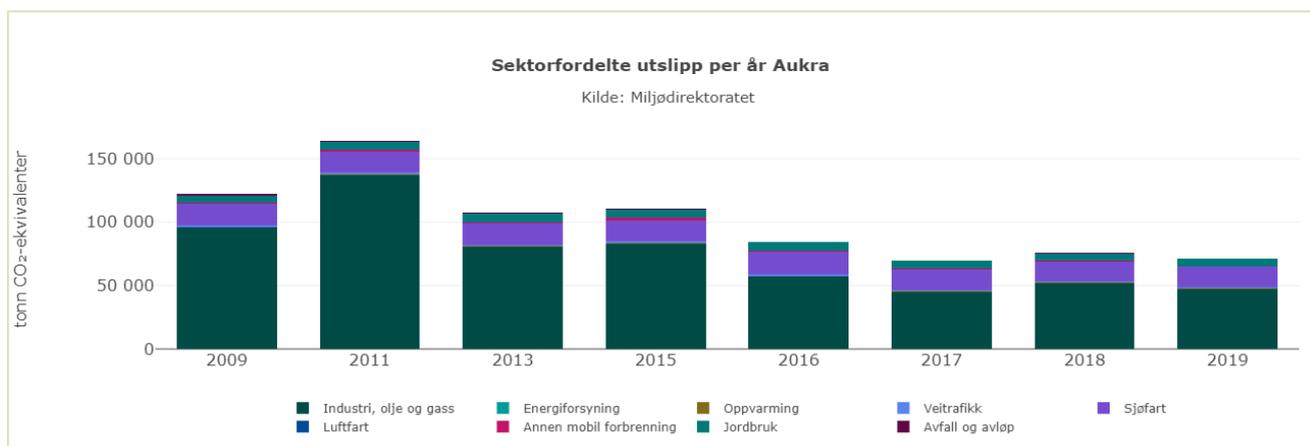
Global oppvarming som følge av klimagassutslepp frå menneskelege aktivitetar er ein av dei største miljøutfordringane vi står ovanfor. I Aukra kommune kjem hovuddelen av klimagassutsleppa frå industri, olje og gass, sjøfart og jordbruk. Dette er utsleppsområde som i stor grad krev nasjonale tiltak og verkemiddel. Aukra kommune kan likevel bidra til reduksjon i klimagassutslepp gjennom si rolle som planmynde, eigedomseigar, tenesteleverandør og samfunnsutviklar.

Dei største miljøutfordringane i Aukra kommune er knytt til land-, skog- og havbruk. Forureining i sjø og på land er eit stort samfunnsproblem, og nye utbyggingsprosjekt legg press på naturressursane våre. Attgroing av natur- og kulturlandskap grunna fråflytting,

omlegging av landbruket og lite fokus på skogforvaltning har innverknad på kulturminne, dyr- og planteliv og trivselen til innbyggjarane. Framande artar og overpopulasjon av vilt truar det naturlege biologiske mangfaldet. Aukra kommune skal arbeide for ein berekraftig arealforvaltning og fremje ein berekraftig naturforvaltning.

3.1 Status for klimautslepp i Aukra kommune

Dette kapittelet kartlegg utsleppa i Aukra kommune, kjelder og mengder. Alle opplysningane er henta frå Miljødirektoratet⁴. Klimastatistikken frå Miljødirektoratet omfattar utslepp som skjer innanfor kommunen sine grenser. Indirekte utslepp som kommunen eller kommunen sine innbyggjarar er årsak til gjennom forbruk, som produksjon og transport av varer og tenester utanfor kommunen sine grenser, er ikkje inkludert i denne statistikken⁵.

Tabellen viser sektorfordelte utslepp per år (2009-2019) i Aukra kommune. (kjelde: Miljødirektoratet)

I Aukra kommune er klimautsleppa fordelt på følgande områder (2019-tal⁶):

- Industri, olje og gass: 66,5 %
- Sjøfart: 22,3 %
- Jordbruk: 8 %
- Vegtrafikk: 1,7 %
- Avfall og avløp: 0,8 %
- Annan mobil forburning: 0,5 %
- Oppvarming: 0,2 %

Dei største klimagassutsleppa i Aukra kommune er frå industri, olje og gass, og sjøfart. Delen her er så stor at dei andre utsleppa synast minimal, men også samanlikna

med andre nærliggande kommunar har Aukra kommune stort sett mindre utslepp innan jordbruk, vegtrafikk, avfall og avløp, og oppvarming.

Totalt har klimagassutsleppa i 2009 verte redusert med 41,5% fram til 2019. Sidan 2016 og fram til 2019 har klimautsleppa verte redusert med 15,7%. Ser ein vekk frå tala frå sjøfart og industri, har dei andre utsleppa i Aukra kommune mellom 2009 og 2019 verte redusert med 15,8%, og alle jamna seg ut frå 2017-2019.

Områda industri, sjøfart og landbruk har kommunen svært lite innverknad på. Aukra kommune har i klima- og miljøplanen prioritert å fokusere mest på dei områda kor kommunen har størst moglegheit for å redusere utslepp. Kommunen er likevel opptatt av dei andre områda og vil arbeide fram mot måla som ein aktiv aktør når gjeld regionale og nasjonale tiltak. Alle utsleppsområde vert presentert som ein del av kunnskapsgrunnlaget.

3.1.1 Industri, olje og gass

Utsleppa frå industri, olje og gass i Aukra kommune kjem stort sett frå prosessanlegget på Nyhamna, som også har halvert utsleppa sine sidan 2009. I 2019 hadde Nyhamna 55,7% kvotepliktige utslepp og 44,3% ikkje-kvotepliktige utslepp.

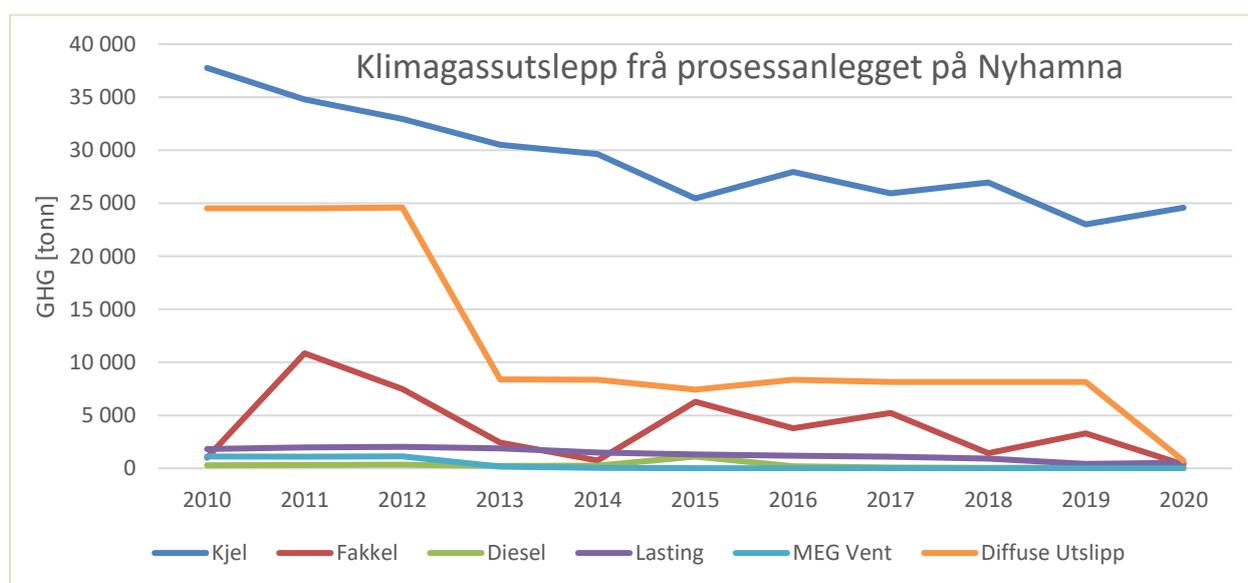
A/S Norske Shell informerer at knytt til aktiviteten på Nyhamna rapporterer dei sine utslepp til luft og sjø, avfall og miljøundersøkingar til Miljødirektoratet. Dei rapporterer også til Direktoratet for Strålevern og atomtryggleik. Klimagassutslepp til luft⁷ frå anlegget på Nyhamna kjem frå kjel, fakkell, diesel, lasting av kondensat, MEG vent⁸ og andre diffuse utslepp. Den største utsleppskjelda over tid er frå kjelane, som står for sentralvarmen på anlegget.

Den største utsleppskjelda, dersom den må

nyttast, er likevel fakkelen. Den nyttast i minst mogleg grad, og utsleppa i 2020 var om lag null. Reduksjon kjem av færre stansar, auka toleranse for straumsvingingar og kontinuerleg arbeid med å gjere prosessen meir robust. Det vert arbeidd jamt for å minimere klimagassutslepp og forureining frå prosessanlegget på Nyhamna. Mellom anna ved overvaking for å avdekke og utbetre diffuse lekkasjar og robustgjerjing av lasting av kondensat til båt.

Aukra kommune vedtok 06.05.2021⁹ å delta som støttespelar/partnar i prosjekt Grøn Plattform. Grøn Plattform er ei ny satsing som gir næringslivet og forskingsinstitutt midlar til forskning- og innovasjonsdriven grøn omstilling. Gjennom Grøn Plattform ønsker regjeringa å utløyse meir og raskare investeringar frå bedrifter i grønne, berekraftige løysningar og produkt. Målet er å styrke norsk eksport og verdiskaping, og legge til rette for klima- og miljøvennleg omstilling og skape berekraftig vekst.

Aukra kommune vedtok i same møte å inngå eit samarbeidsprosjekt om utvikling og bygging av industrielt produksjonsanlegg for hydrogen på Gossen. Utvikling av teknologi og ein berekraftig industriell produksjon av hydrogen av natur-gass knytt til lokaliteten ved Nyhamna er eit omfattande og nyskapande arbeid.

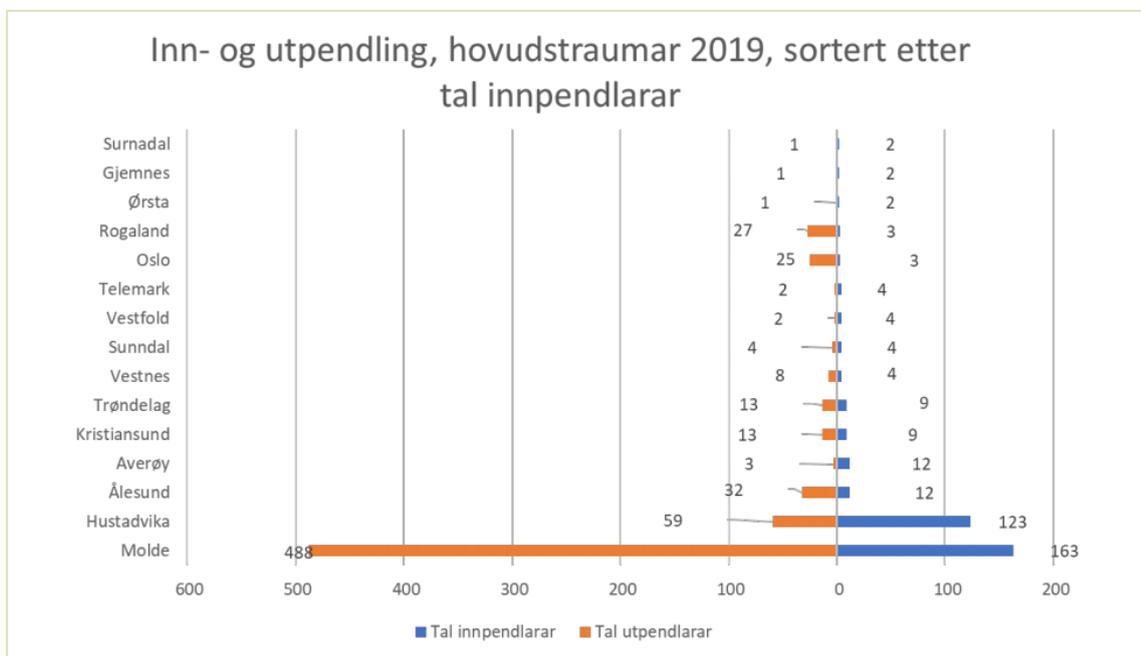

Tabellen over viser utslepp på Nyhamna (A/S Norske Shell, mai 2021)

På Nyhamna er det snakk om «blå hydrogen»-produksjon¹⁰. Produksjon av blått hydrogen tar i bruk kol, olje eller naturgass, men på ein måte som i prinsippet ikkje fører til utslepp. Det betyr at ein i prosessen kor naturgass reagerer med eksempelvis damp og oksygen skil ut CO₂-gassen som vert produsert. Gjennom nokon kjemiske prosessar står ein att med hydrogen og CO₂ kvar for seg. Ein må sikre at CO₂-en blir transportert og returnert til der den kom frå. I Norge betyr det under havbotnen på kontinentalsokkelen. Ved å skille ut CO₂, transportere og lagre denne, står ein att igjen

med reint hydrogen. Hydrogen har ei rekke bruksområde, mellom anna som drivstoff for køyretøy, til reinsing av industriprosessar, reservekraft til kritisk infrastruktur, m.m. Innan transportsektoren kan hydrogen minske miljø- og klimautsleppa betrakteleg. Hydrogen som drivstoff har ikkje andre utslepp enn rein vassdamp. Det som i dag avgrensar produksjonen av rein hydrogen er tilgangen på transport og lagring av CO₂, og store mengder rimeleg fornybar kraft.

3.1.2 Vegtrafikk

Oversikta over viser inn- og utpendling til Aukra kommune i 2019¹¹

Aukra kommune har ein del pendling, kor storparten går ut av kommunen. 356 personar var inpendlarar til Aukra kommune i 2019¹². Den største delen av køyringa har likevel opphav innanfor kommunen. Heile 60% av køyringa har opphav i Aukra. Utsleppa frå vegtrafikk har sidan 2009 gått ned med rundt 15%¹³. Nedgangen er størst hos personbilar.

I Klimameldinga heiter det at utsleppa av CO₂ frå vegtrafikken må reduserast vidare, og at det difor er viktig å framleis stimulere til innfasing av nullutsleppsbilar. Regjeringa vil, ifølge same meldinga, når teknologien ligg til rette for det, stille krav om låg- og nullutsleppsteknologi. Frå 2022 tek regjeringa sikte på å innføre krav som

sikrar nullutslepp i offentlege kjøp av personbilar og lette varebilar. Regjeringa vil også erstatte fossilt drivstoff med berekraftig biodrivstoff i vegtransport, og omsetningskravet for vegtransporten skal auke mot 2030¹⁴. Reduksjon av klimautslepp, ved å i større grad nytte el- og hybridbilar, biogass og hydrogenbilar, vil truleg gjere utslag i utsleppsstatistikken i åra framover. Miljøvennleg transport er eit av satsingsområda i klima- og miljøplan 2030.

3.1.3 Sjøfart

Sjøfartstala viser nokså jamne utsleppsmengder i Aukra kommune frå 2015-2019. Den største nedgangen er innan offshoreskip og

den største auka finn ein innan passasjertrafikken og fiskeri¹⁵. Regjeringa sine krav om å innføre omsetningskrav for biodrivstoff i skipsfarten frå 2022 og trinnvis innføring av krav om låg- og nullutslepp for servicefartøy i havbruksnæringa frå 2024 er meint å redusere utsleppa i sjøfartssektoren¹⁶.

Aukra kommune er ein øykommune, og er avhengig av passasjerferjer til og frå Gossen og Orten. Ferjetrafikken mellom Aukra – Hollingsholm førast av fylkeskommunale Fram. Det vart lagt opp til el-ferje på sambandet frå 2020. Resultatet frå denne omlegginga vil gjere seg synleg i utsleppsstatistikken i åra som kjem. Ved eit framtidig fastlandssamband vil ein ikkje lenger ha bruk for ferjestrekninga her. Ferje vil ein likevel ha bruk for for å kome til og frå Orten. Ferjesambandet Småge – Orten – Sandøya – Finnøya – Ona førast i dag av Torghatten Nord. Per no er det ikkje snakka om å legge om denne strekkinga til utsleppsfri ferjedrift. Utsleppa her vil difor framleis gjelde, fram til ein eventuelt tek i bruk klimavennleg drivstoff også her.

3.1.4 Avfall og avløp

Utsleppstala innan avfall og avløp er halvert frå 2009-2019, og består stort sett av avfallsdeponigass frå deponianlegget på Rothaugen. Rothaugen avfallsdeponi vart etablert rundt 1970 og har primært vore mottaksplass for hushaldningsavfall. Verksemda vart avslutta 2005. Deponiområdet har i ettertid blitt nytta til kompostering av slam frå utbygginga på Nyhamna. RIR (Romsdalshalvøya Interkommunale Renovasjonsselskap) er ansvarleg for denne verksemda. Sør på området driv Norsk Gjenvinning ein mottaksplass for avfall frå Nyhamna. Kommunen driv i tillegg ein miljøstasjon for mottak og sortering av avfall. Sjølv om Rothaugen gjekk ut av bruk i 2005, vert det sleppt gass frå fyllingane enda. Aukra kommune er i ein avslutningsprosess kor avhending av biologiske massar, samt optimal lukking av deponi er hovudtema.

Aukra kommune har som eit av måla i hovudplan for avløp, å redusere utsleppa innan denne sektoren. Avløpsanlegg i Aukra kommune har stort sett utslepp til sjø og

kommunen ligger i eit mindre følsamt vassområde. Arbeid med avløpsproblematikk er retta mot rehabilitering og utskifting av leidningsnett, opprusting av reinseanlegg og pumpestasjonar, opprydding av spreidd avløp og grundig behandling av utsleppsløype. Hovudplanen for avløp viser til ein handlingsplan for dette arbeidet.

3.1.5 Annan mobil forbrenning

«Annan mobil forbrenning» består av diesel-drivne motorreiskapar og snøscooter. Diesel-drivne motorreiskapar består av anleggs-maskiner og traktorar mm¹⁷. Utsleppa heng tett saman med utbyggingsprosjekt innan kommunen, og kan på bakgrunn av det variere stort. 2019 er året med minst utslepp i dette tiårsintervallet. Større utbyggingsprosjekt som Aukra kulturhus og basseng og ny barnehage vil truleg ha innverknad på utsleppsmengda 2020/21. Ein må pårekne at bygginga av Kjerringsundsambandet også vil ha ein innverknad i fleire år framover.

Med strengare krav om fossilfrie anleggs-maskiner, kan ein vere med på å halde utsleppa så låge som mogleg. Aukra kommune skal ha eit spesielt fokus på klimavennlege løysingar i kommunale anskaffingar.

3.1.6 Oppvarming

Trenden i utviklinga for utslepp til oppvarming har frå 2009 til 2019 vore på veg ned som følgje av energieffektivisering av bygg, innfasing av varmpumper og biobrenslar i takt med reduksjon av fossil brensel. I 2019 var fyringsparafin som varmekjelde vekk og fossil olje også nesten fasa ut i Aukra kommune. Med forbod mot bruk av mineralolje til oppvarming i hushaldningar og i yrkesbygg frå 2020, reknar ein nasjonalt at dei direkte klimautsleppa blir redusert med 80 % i 2020 samanlikna med 1991-nivå. Frå 2022 vil det også vere forbod mot fyring med fossil olje til byggvarme på byggeplassar. Frå 2025 vil forbodet tilsvarande gjelde landbruksbygningar. I Aukra kommune er ikkje fossil olje nytta i oppvarming av fjøsbygningane.

Heile 75 % av utsleppa frå oppvarming i Aukra kommune er vedfyring. Men er vedfyring

klimavennleg¹⁸? Bruk av bioenergi gir ikkje «ny» CO₂ til atmosfæren slik bruk av fossil energi gjer. Det er sagt at sjølve fyringa er CO₂-nøytral fordi den CO₂-en som vert sleppt ut, er same mengde som treet har tatt opp og omdanna til trefiber i løpet av livet. Vedfyring i Norge er ein urgammal tradisjon, og er sjølv i dag ei sær viktig oppvarmingskjelde i dei tusen heimar og ei kjelde til kos og hygge i mange fleire. Ut av dei norske pipene strøymar det både metangass og ulike partiklar. Desse partiklar kan både absorbere og reflektere solstråling. Medan organiske karbonpartiklar verkar avkjølande, har svart karbon – også kjent som sot – ein klimaoppvarmande effekt. Alle nye vedomnar seld i Norge frå 1998 er såkalla reintbrennande omnar, og tilfredsstillar gjeldande krav til både tryggleik og utslepp. Dette har meir enn halvert utsleppa av svart karbon sidan byrjinga på 2000-tallet. Så med riktig fyring er vedfyring klimavennleg.

3.1.7 Landbruk

Landbruket står sentralt i Aukra kommune og i FN's berekraftsmål. I berekraftsmåla fokuserer ein mellom anna på at det må produserast meir mat samtidig som ein tek vare på det biologiske mangfaldet. Landbruket er ein del av løysinga på fleire områder, og kan mellom anna bidra til reinare vatn og jord, auke fornybar energi-produksjon, og viktige lokale arbeidsplassar. I Aukra kommune har klimagassutsleppa frå landbruket gått noko opp etter 2009, for så minke att frå 2013. Nedgangen følgjer i stor grad utviklinga innan mengd husdyr¹⁹.

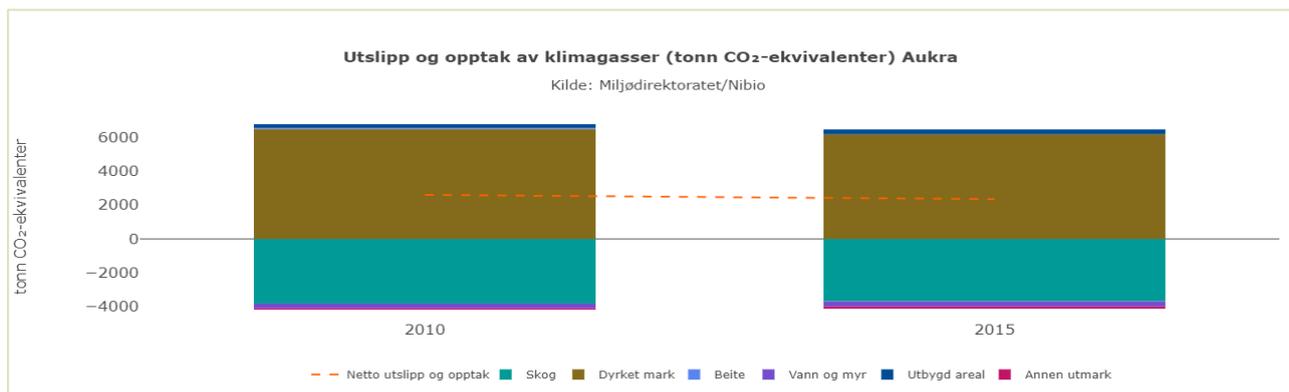
Landbruket sine klimagassutslepp kjem frå to typar kjelder: bruk av fossil energi, og biologiske eller kjemiske prosessar. Den fossile energibruken er framfor alt knytt til landbruksmaskinar og transport. Av dei biologiske og kjemiske prosessane som gir utslepp av klimagassar i Norge, er det særleg metanutslepp frå drøvtyggarar som kyr og sau, og lystgass (N₂O) frå prosessar i jorda som er viktige. Desse gassane har mellom 24 og 298 gonger så sterk klimapåverknad som CO₂, så sjølv små mengder kan gjere store utslag. Desse utsleppa er del av naturen sitt eige krinsløp, og kan ikkje kuttast på same måte som fossile utslepp. Ved hjelp av god

dyrehelse, agronomi, avlsarbeid, effektiv arealbruk og riktig fôr kan matproduksjonen i Aukra auke utan at utsleppa aukar.

Landbruket i Aukra kommune bidrar allereie til å binde store mengder karbon gjennom mellom anna eng og beiter samt til vekst i skogen (sjå kap. 3.1.8). Gjennom fotosyntesen bindast karbon i levande biomasse, både i skogen og gjennom planteproduksjon i jordbruket. Jordbruksnæringa har gjennomført fleire jordkarbonforsøk som tydar på at auka binding av karbon ikkje berre er mogleg, men er også positivt for jordsmonnet. Samtidig kan endringar i bruken av jorda, som mindre grasareal og nydyrking føre til auka klimagassutslepp. Arealbruksendringar, som utbygging på dyrkbar mark, i beiteområde eller skog, vil ofte vere negativt både med tanke på klimagassutslepp når arbeidet gjerast, lågare karbonlagring og mindre biologisk mangfald etterpå. Matjorda er ein ikkje-fornybar ressurs. Både god drift og bevaring av skog og dyrkbar jord er derfor svært viktige miljø- og klimatiltak. Aukra kommune vil i størst mogleg grad unngå omdisponering av landbruksjord og støttar aktivt opp om klimavennlege landbruks-tiltak gjennom informasjon og rettleiing, og stimuleringstilskot.

3.1.8 Utslepp og opptak av klimagassar frå skog og annan arealbruk

Eit gitt areal kan ta opp og sleppe ut klimagassar. Mengda vil avhenge av type arealbruk. Opptak av klimagassar frå atmosfæren skjer når biomasse, altså levande vekstar som skog, buskar og gras, veks. Levande vekstar tar opp og lagrar karbon i jord, røter, stamme og bladverk. Eit utslepp av klimagassar skjer når biomassen vert forbrent eller bryte ned. Tilverking av jorda kan også auke nedbrytinga av det organiske materialet i jordsmonnet, som gir utslepp av CO₂. Endra bruk av eit areal kan føre med seg store utslepp eller opptak av klimagassar. Areal utan arealbruksendring vil også sleppe ut eller ta opp klimagassar, for eksempel vil ståande skog vekse, og binde CO₂ samband med dette. Rekneskapan inkluderer derfor utslepp og opptak både frå arealbruksendringar, og for areal utan endringar.

Her er oversikt over utslipp og opptak frå sektoren "skog og annan arealbruk" i Aukra kommune. Den stipla linja viser netto utslipp/opptak. (Ill. Miljødirektoratet)

Dei største CO₂-utsleppa innan sektoren «skog og annan arealbruk» i Aukra kommune er frå dyrka mark og utbygd areal, der dyrka mark er desidert størst. Beiteområde har frå 2010 til 2015 gått frå å sleppe ut klimagassar til å ta opp. Medan vårt største klimagassopptak skjer i skogen, saman med vatn og myr, og annan utmark, som står for litt mindre delar. Frå 2010

til 2015 har utsleppa frå utbygd areal gått litt opp, men dyrka mark har sleppe ut fem gonger mindre enn auka i utbygd areal. Opptaket av klimagassar har gått ned i skogen, men auka i dei tre andre sektorane; beite, vatn og myr og annan utmark. Auka i opptak går likevel så å seie i null med nedgangen i skogsektoren.

Tabellen viser endring innan utslipp og opptak av tonn CO₂ i Aukra kommune. Negative tal betyr opptak av CO₂, medan positive tal betyr utslipp.

Sektor	2010	2015	Endring
Utbygd areal	223	287	64
Dyrka mark	6513	6199	-314
Skog	-3824	-3687	137
Beite	61	-12	-73
Vatn og myr	-288	-309	-21
Annan utmark	-75	-124	-49
Sum	2610	2354	-10%

Hovudårsaka til at rekneskaperen for klimagassopptaket synast å ha gått opp med 10% desse åra, heng i stor grad saman med nedgangen i utsleppa frå dyrka mark. Ein del av dyrka mark har gått over til å vere skog, beite og utmark, noko som fortel oss om metodisk endring i drift av dyrkamarka eller at den ikkje lenger er i aktiv bruk. Nedgangen i opptaket frå skogsektoren heng saman med arealbruksendring av skog til dyrka mark, beite og utbygd areal.

Lite av vatn og myr i Aukra kommune har frå 2010 til 2015 verte endra til anna arealformål. Nye utbygde areal har stort sett vore i annan utmark. Dei største arealbruksendringane ser ein innanfor beite, kor store delar er endra til skog og dyrka mark. Endringa til skog, heng

truleg saman med nedgangen i beitedyr og at vegetasjonen som følgje av at det gror att. Overgangen til dyrka mark er truleg av same årsak. Aukra kommune vil gjennom berekraftig arealforvaltning i størst mogleg grad unngå omdisponering av skog, landbruksjord og myr-/våtomsråde, og støtte aktivt opp om klimavennlege tiltak for auka klimagassopptak.

3.2 Status naturforvaltning og biologisk mangfald i Aukra kommune

Åra 2021–2030 er utpeikt som FNs tiår for restaurering av økosystem, for å snu utviklinga etter at fleire rapportar frå FNs naturpanel har vist ein alarmerande negativ utvikling av øko-

system internasjonalt. Velfungerande økosystem er heilt avgjerande for livet på jorda. Dersom ei gruppe i eit økosystem aukar eller minkar i mengd, vil det ha både direkte og indirekte effektar på andre artar i økosystemet. Menneske er avhengig av naturen gjennom livsviktige produkt som rein luft, reint vatn, mat, klede, byggematerialar, medisinar og brensel. Naturopplevingar gir oss glede og trivsel, og færre naturopplevingar og mindre friluftsliv kan gi oss dårlegare helse. Økosystem gir også naturleg vern mot storm og flaum, og er derfor både viktige for å motvirke klimaendringar og for å verne mot verknadar av klimaendringar. Endra arealbruk er ein av hovudårsakane til tap av biologisk mangfald, fordi habitat vert øydelagt, redusert eller fragmentert slik at økosystem vert forringa.

Norge har som følgje av den internasjonale Biomangfaldkonvensjonen²⁰ satt seg følgande nasjonale mål for natur- og biologisk mangfald:

- Økosystema skal ha god tilstand og levere økosystemtenester
- Ingen artar og naturtypar skal utryddast, og utviklinga til truga og nær truga artar og naturtypar skal betrast.
- Eit representativt utval av norsk natur skal takast vare på for kommande generasjonar.

Naturmangfaldlova²¹ regulerer forvaltning av artar, områdevern, framande organismar, utvalde naturtypar og tar vare på leveområda for prioriterte artar. Hovudføremålet med Naturmangfaldlova er at naturen, med biologisk, landskapsmessig og geologisk mangfald og økologiske prosessar, vert tatt vare på ved berekraftig bruk og vern. Naturen gir grunnlag for menneske sin verksemd, kultur, helse og trivsel, no og i framtida.

3.2.1 Naturforvaltning på land og sjø

Fjella våre, geologien og menneske sin bruk av landskapet, gjer naturen i Norge svært variert. Det er store skilnadar i landskap, naturtypar, plante- og dyreliv mellom dei ulike delane av landet. Ein så stor variasjonen over korte avstandar, er sjeldan – både i nordisk og i global samanheng.

I 2030 vil Aukra kommune ha eit rikt natur- og kulturlandskap, og for å nå dette målet må vi ha ein balansert tilnærming til ivaretaking av økosystema våre.

Nedbygging, oppstyking og attgroing av naturområde er i dag den viktigaste grunnen til at mange naturtypar står i fare for å forsvinne i Norge. Klimaendringar med høgare temperaturar, tidlegare vår og meir nedbør verkar i same retning. Ifølge Meteorologisk institutt kan vi forvente ei auke i temperatur og nedbør i heile landet og gjennom alle årstider. Naturhendingar er allereie ein vesentleg del av utfordringsbiletet i Norge. Framover må vi forvente meir ekstremt vår og auka påkjenningar frå naturhendingar. Faren for flaum, skred, stormflo og overvatn aukar. Meir ekstrem nedbør, som styrtregn, gjer at skred vil kunne inntreffe på områder som fram til no har vore skjerma for dette. Endringar i klima aukar også sannsynet for at vi får fleire tørkeperiodar. Tørke kan føre til auka skogbrannfare, avgrensa drikkevassforsyning og skader på økosystem. I tillegg endrast havet, tilgangen til dyrkbare areal og andre naturressursar. Klimaendringar kan også bidra til auka spreiring av sjukdommar. Årsnedbøren i Møre og Romsdal er rekna å auke med 15 %, med størst auke på sommaren og minst for våren. For Aukra er det estimert ei havnivåendring til år 2100 frå 26-51 cm²².

Artsdatabanken gir ut raudlister som mellom

anna viser kva naturtypar som er truga i Norge. Av dei 257 naturtypane som er vurdert i Norsk raudliste for naturtypar 2018, er omkring 30 prosent vurdert som truga. Det betyr at det er høg risiko for at desse naturtypane kan gå tapt dersom dei rådande forholda held fram. I dag er omlag ein tredel av fastlandet i Norge dekt av skog. 60 prosent av artane vi kjenner her til lands er knytt til skogen. Mange artar er også heilt avhengige av dei heilt spesielle vilkår dei finn i kulturlandskapet, på myrer og i våtmarksområde. Aukra kommune har fem naturvern-område: fire naturreservat; Hjertvika, Orholmen-Grønningen, Saltsteinen-Kløvningen og Smågevatnet, og eitt dyre-fredingsområde; Rødabukta²³.

Forvaltning og bevaring av naturtypar, landskap og kulturmiljø gir stader særpreg og trivsel. Enkelte naturtypar og område er avhengige av menneskeleg skjøtsel for at økosystema skal takast vare på i den tilstand som vi ønsker dei, og slik at artsmangfaldet vert oppretthaldt. Dette gjeld spesielt dei tradisjonelle kulturlandskapa, som gror att dersom dei ikkje vert skjøtta. Store utbyggingsprosjekt og jordbruk påverkar også kulturlandskap og kulturminne. Klimaendringane har betydning for bevaring av kulturminne. Vêret vert våtare, varmare og villare. Rundt 90 prosent av kommunane i Norge er i gang med arbeidet med kulturminne- eller kulturmiljøplan²⁴. Ein kulturmiljøplan sett mål for kommunen sitt arbeid med kulturminne og -miljø. Den gir ein oversikt over verneverdige kulturminne og kulturmiljø, og foreslår tiltak for korleis denne kulturarven kan takast vare på og brukast. Aukra kommune sin kulturminneplan frå 2016 fortel om kulturarven til Aukra, og korleis vi skal ta vare på den på best mogleg vis. Planen skal no reviderast, og den nye planen skal vere ein kulturmiljøplan. Den skal i større grad setje fokus på det heilskaplege kulturlandskapet og -miljøa ikring. Utdringar knytt til attgroing, samfunnsutvikling og klimaendringar vert ein naturleg del av dette.

90% av befolkninga i Norge går på tur²⁵, og aukrainnbygarane er ikkje noko unntak frå dette. Tilgang til attraktive areal for friluftsliv er viktig. I følge fylkeskommunen si folkehelseundersøking²⁶ frå 2021 seier 94,8% av inn-

byggjarane i Aukra kommune at dei har god eller svært god tilgjenge til natur- og friluftsområde, og 97,8% har god til svært god tilgjenge til kystlinje/strand/sjø. Bortimot 70% av kvinner og menn i Aukra kommune trivast i stor grad i nærmiljøet. Sentralisering og generell velstandsauke har ført til større press på areal i Norge dei siste tiåra. Moglegheitene

Barn og unge sine moglegheiter for å drive friluftsliv har stor betydning for korleis friluftslivet vil utvikle seg i framtida. Både barnehagane sine rammeplanar og skoleverket sine læreplanar opnar for å integrere friluftsliv i kvardagen til barna.

for å drive friluftsliv blir derfor svekka mange stader.

Eit grunnleggande prinsipp for friluftslivet er at kvar generasjon har ansvar for å gi kommande generasjonar like gode moglegheiter til naturopplevingar. Friluftsliv gir gode opplevingar, trivsel og betre helse. Naturglede og opplevingar bidrar til meir kunnskap og betre forståing for natur- og miljøvern. Kommunane har eit hovudansvar for å sikre at viktige friluftslivsområde blir tatt vare på gjennom arealplanlegginga si. Nokon gonger er det også behov for ytterlegare tiltak for å sikre allmennheita tilgang til viktige friluftslivs-område, desse er statleg sikra friluftslivs-område. Aukra kommune har tre statleg sikra friluftsområde; Aukraskogen, Kobbevika og Småge.

For folk flest vil godt vassmiljø i praksis bety at dei har reint og nok vatn i springen som dei

trygt kan drikke og bruke til matlaging og vasking. For næringslivet betyr godt vassmiljø i praksis at det er reint og nok vatn til jordbruk, fiskeoppdrett, næringsmiddelindustri og vasskraftproduksjon. For naturen betyr godt vassmiljø at det er reint og nok vatn til laks, aure, ål, elvemusling og andre organismar som lever i vassdraga og i kystvatnet. For friluftsliv og turisme betyr godt vassmiljø i praksis at det finst reine og trygge badeplassar, at det går an å fiske i elva og langs kysten, at folk kan gå på tur og nyte fossebrus og bekkeklucking, og at det er nok og innbydande vatn i vassdraget, slik at ein kan padle, ro og rafta der. Vasstilstanden er best i midtre og nordlege deler av landet, og dårlegast på Sørlandet og delar av Vestlandet. Dei fem største påverknadane i Møre og Romsdal er vasskraft, fiskeri og akvakultur, jordbruk, avløp og urban utvikling. Sjølv om industri påverkar relativt få vassførekomstar, har dette stor påverknad på kystvassførekomstar og utgjer ei stor utfordring. Miljømåla i vassforskrifta seier mellom anna at alt vatn i utgangspunktet skal ha god tilstand. I dei regionale vassforvaltingsplanane er det sett miljøsmål for alle elver og innsjøar og alt kystvatn og grunnvatn i Norge. I Aukra kommune skal 95% av vassførekomstane oppnå dei økologiske miljømåla innan 2027, medan ein er utsett til 2027-2033²⁷.

Dei norske havområda er seks gonger større

enn dei norske landområda. Havområda er svært produktive og rike på ressursar. Her finn du mellom anna kaldvasskorallar, store bestandar av fisk, sjøfugl og sjøpattedyr. Miljøtilstanden er god, men havområda våre vert påverka i varierende grad av menneskelege aktivitetar. Utvinning og hausting av ressursar og bruk av havet til ulike formål, stiller oss ovanfor nye utfordringar når det gjeld å ta vare på dei store verdiane havet representerer. Aukra kommune er i gong med å utforme ein interkommunal sjøområdeplan saman med Hustadvika kommune. Gjennom dette planarbeidet er målet å kartlegge sjøareala i kommunane. Tilsvarande arbeid er tidlegare gjennomført for kommunane på Nordmøre og for kommunane rundt Romsdalsfjorden. Aukra og Hustadvika sitt initiativ er tatt for å skape eit godt kunnskapsgrunnlag om forvaltninga av eigne sjøareal, og for å kunne bidra til eit samanhengande kunnskapsgrunnlag om sjøareala utanfor Romsdal og Nordmøre.

3.2.2 Biologisk mangfald og framande artar

Det er registrert 45 000 artar i norsk natur, men det reelle talet er rundt 60 000. Den siste raudlista for artar i Norge frå 2015, viser at vi har 2355 truga artar i Norge²⁸. Den viktigaste årsaka til tapet av naturmangfald er at leveområda til artane vert forringa eller går tapt som følgje av endra arealbruk. Avskoging, drenering, attgroing, oppdyrking, nedbygging og oppdemming er nokon eksempel på korleis vi endrar leveområda til artane gjennom bruken vår av areala. Av artane som er truga i Norge, er 90 prosent truga på grunn av ulike typar arealendringar. Kommunane har ein svært viktig rolle når det skal bestemast kva område som skal brukast til ulike formål. Plan- og bygningslova regulerer all arealbruk i kommunen og skal fremme berekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjonar, og er slik sett også viktig for å ta vare på det biologiske mangfaldet.

Forureining, overhausting, framande artar og klimaendringar gir også tap av naturmangfald. Framande artar vert rekna som ein av dei

største truslane mot naturmangfaldet. Kvart år dukkar det opp ei rekke artar som ikkje høyrer heime i norsk natur. Auka handel, globalisering og klimaendringar vil forsterke spreinga framover. Klimaendringane, med høgare temperatur, lengre vekstsesong, samt kortare og mildare vintrar, gjer det lettare for framande artar å etablere seg i Norge. Fleire artar påverkar naturmangfaldet negativt, for eksempel stillehavsøsters, mink, tromsøpalme/kjempebjørnekjeks og kanadagås. Hageeigarane sitt mareritt, brunskogsniglen, har kome til landet som blindpassasjer ved import av mellom anna grønsaker. Når ein framand art først har slått seg ned i eit område, er det ofte vanskeleg og kostnadskrevjande å bli kvitt den. Ein forutsetning for dette er tidleg innsats, før arten har spreidd seg i vesentleg grad. Dersom det ikkje er mogleg eller hensiktsmessig å utrydde arten, er det viktig å forsøke å avgrense spreing for å hindre uheldige følgjer for naturmangfaldet. I Aukra kommune er til dømes sitkagran, brunsnigle, mink og lupin som har vore trekt fram dei siste åra. I 2021 har Statsforvaltaren prioritert å hindre spreing av kjempespringfrø, kjempebjørnekjeks og rynke-rose.

Som ei oppfølging av Meld. St. 14 (2015-16) *Natur for livet – norsk handlingsplan for*

Hagelupin og sitkagran er framande artar, og er vurdert til å utgjere ein høg til svært høg risiko for mangfaldet i Norge. Lupin kjem opphavleg frå varmare strøk, spreier seg lett og fortrengjer andre artar. Sitkagrana kjem frå vestlege Nord-Amerika og er svært hurtigvaksande. Storstilt planting langs norskekysten frå 1950-1990 har bidratt til av arten har invadert store områder og trugar med attgroing av rødlista naturtypar som kystlynghei (SNL).

naturmangfold er det over statsbudsjettet sett av økonomiske middel for å styrke ivaretakinga av naturmangfaldet i kommunane. For å sikre at ny utbygging ikkje fører til tap av viktige naturverdiar er det avgjerande at kommunane har oversikt over naturtypar, artar og leveområde for artane lokalt. Ein kommunedelplan for naturmangfaldet kan gje eit kompetanseløft i kommunane og skape eit lokalt engasjement for naturen og betre varetaking av naturmangfold. Med eit godt kunnskapsgrunnlag kan planprosessane også bli meir effektive. Kommunane kan søke Miljødirektoratet om tilskot til arbeidet med å utarbeide og vedta kommunedelplan for naturmangfold etter plan- og bygningslova. Aukra kommune ønskjer å sjå nærare på moglegheitene for å utarbeide ein plan for naturmangfold i 2023.

Støy i nærområdet

Støy er eit miljøproblem som rammar mange menneske, og bidrar til redusert velvære, helseilstand og gir mistrivnad i nærmiljøet. Støy har også innverknad på dyrelivet. Aukra kommune skal ta omsyn til støyproblematikk i framtidig arealplanlegging (T-1442).

Tromsøpalme/kjempebjørnekjeks spreier seg berre med frø. Dei kan danne store bestandar, og plantane kan bli opp mot 4 meter høge. Blada kan bli over 1 meter lange og blomsterskjermen er ofte minst 50 cm brei. Planta inneheld ei farleg plantesaft som saman med sollyss kan gje brann-skadar på huden. Ønsker vi å bli kvitt planten kan vi kutte rota og rive opp alt plantematerialet før frøa mognar, legge i tett sekk og levere til forbrenning (Statsforvaltaren).

4. Overordna mål og strategiar

For å oppnå hovudmåla er det formulert overordna mål, strategiar og tiltak. Dei overordna måla - *slik vil vi ha det*- for Aukra 2030 er knytt til satsingsområda frå samfunnsdelen: **Haldningsskaping** - **Klimatilpassing** - **Energibruken i kommunale bygg** - **Miljøvennleg transport** - **Forbruk og avfall** - **Berekraftig naturforvaltning og biologisk mangfald**. Til dei overordna måla er tilhøyrande strategimål – *slik gjer vi det*.

Slik vil vi ha det:

Haldningsskaping

I 2030 tar alle i Aukra kommune miljø- og klimavennelege val

- Satse på klimaopplæring i barnehage og skule
- Legge til rette for at god og tydeleg klima- og miljøinformasjon er lett tilgjengeleg
- Drive rettleiing, vere pådrivar og utvikle samarbeidsarena
- Vere eit godt førebilete
- Tilby gode og brukarvennelege klimaløysingar
- Støtte opp om kampanjar og aksjonar som sett søkelys på miljø og klima

Slik gjer vi det:

Klimatilpassing

I 2030 er Aukra kommune eit klimatilpassa og trygt lokalsamfunn

- Auke kunnskapsnivået for farar knytt til klimaendringar
- Bidra til utvikling av klimasmarte løysingar
- Legge vekt på samfunnstryggleik, beredskap og klimatilpassingstiltak i all fysisk planlegging og tilrettelegging
- Utarbeide gode rutinar for informasjon og varsling

Energibruk i kommunale bygg

I 2030 har Aukra kommune redusert energibruken i alle kommunale bygg og brukar fornybare energikjelder og utsleppsfri energi

- Skaffe oversikt over energikjelder og forbruksmønster i alle kommunale bygg
- Innføre energileiing i kommunen
- Følgje opp Enøk-tiltak i kommunale bygg
- Gå over til klimavennelege energiløysingar og auke bruk av fornybare energikjelder i alle bygg i kommunalt eige
- Sette strenge miljøstandardar for kommunale nybygg

Miljøvennleg transport

I 2030 reiser Aukrainnbyggerane med miljøvennleg transport

- Klimavennleg arealplanlegging og tettstadsutvikling
- Stimulere til bruk av kollektivtransport, gange og sykkel
- Legge til rette for el- og hybridbilar, biogass- og hydrogenbilar
- Fase ut fossilt drivstoff i eigen bil- og maskinpark

Forbruk og avfall

I 2030 har alle i Aukra kommune redusert mengda avfall, og auka graden av gjenbruk og gjenvinning

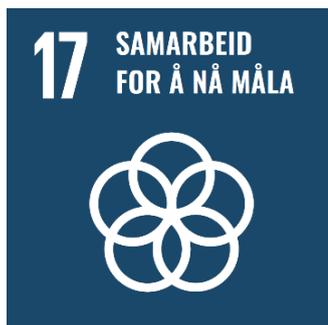
- Satse på haldningsskaping og god opplæring i skular og barnehagar
- Legge til rette for ein høgare grad av kjeldesortering og ein god kvalitet på sorteringa
- Arbeide for at ein større mengd avfall frå hushaldningar, næringslivet og kommunale verksemder kan materialgjenvinnast
- Legge til rette for gjenbruk og deling, og eit meir klimavennleg forbruk
- Redusere matsvinnet og auke bruken av lokale matvarer ved kommunale verksemder
- Redusere plastavfall i kommunale verksemder
- Bygge kompetanse og innføre rutinar for å etterspørje klimaløysingar og redusere klimafotavtrykket frå kommunale anskaffingar
- Sikre gode ordningar knytt til renovasjonstenesta når gjeld avhenting og handtering av alle typar avfall

Naturforvaltning og biologisk mangfald

I 2030 har Aukra kommune eit rikt natur- og kulturlandskap

- Auke kompetanse om berekraftig naturforvaltning
- Stimulere til berekraftig næringsutvikling og miljøtiltak innan jord-, skog- og havbruk
- Arbeide for berekraftig arealforvaltning av sjø og land
- Motvirke attgroing av kulturlandskap, og utrydde framande artar i offentlege parkar og anlegg
- Sikre eit godt vassmiljø
- Sikre eit rikt biologisk mangfald
- Sikre tilgang til friluftsområde og legge til rette for oppleving, rekreasjon og læring i naturen

4.1 I 2030 tar alle i Aukra kommune miljø- og klimavennlege val

Aukra kommune sine verdier

ATTRAKTIV

UREDD

KVALITET

RAUS

ARBEIDSGLEDE

Levemåten i dagens samfunn er ikkje berekraftig og krev omstilling i ein meir miljø- og klimavennleg retning. Å endre måten vi lever på til eit meir berekraftig nivå er ein kjempeutfordring som vi må løyse saman. Kommunen skal redusere eigne utslepp, og samtidig involvere og skape engasjement for at innbyggjarar og næringslivet kuttar sine utslepp. Kommunen sine tenester skal bidra til haldningsskapande arbeid. Det skal spesielt leggast til rette for dette i tenester for barn og unge.

Kompetanse er dei samla kunnskapane, ferdigheitene, haldningane og evnene ein tek i bruk når dei kommunale tenestene skal utførast. Om det ikkje var kompetanse innan klima og miljø ein spesifikt tenkte på når ein førte dette inn i samfunnsplana, er det ikkje mindre relevant eller viktig i høve dette emnet. Aukra kommune må gå føre som eit kvalifisert og kompetent førebilete for å vere ein truverdig aktiv medspelar og pådrivar for at innbyggjarar, næringsdrivande og andre skal gjere miljøvenlege val. Det må også vere praktisk mogleg for folk å kunne gjere endringar. Skal ein sykle meir, må ein ha trygge stadar å sykla, skal ein kjeldesortere, må ordningane ligge til rette for det og skal ein handle klimavennleg, må ein ha moglegheita til det.

Viktigast for å få til endring, er likevel at folk har lyst til det. Samfunnsplana seier at *medborgarskap* som omgrep blir brukt når innbyggjarane deltek aktivt i samfunnsutviklinga, engasjerer seg og bidreg til å finne løysingar på samfunnsutfordringar. Mobilisering av heile aukrasamfunnet er nødvendig

for å oppnå måla om klimagassreduksjon.

Samskaping kan definerast som prosessar der fleire offentlege og private partar inngår i eit likeverdig samarbeid om å skape verdier og velferd på nye måtar. Samskaping inneber å snu tankegangen i offentlig sektor frå å løyse problema for innbyggjarane til å skape dei beste løysingane saman. Dette kan lykkast gjennom samskaping kor kunnskap, idéar, engasjement, ressursar og erfaringar vert brakt saman frå heile aukrasamfunnet og løysingar vert utvikla saman.

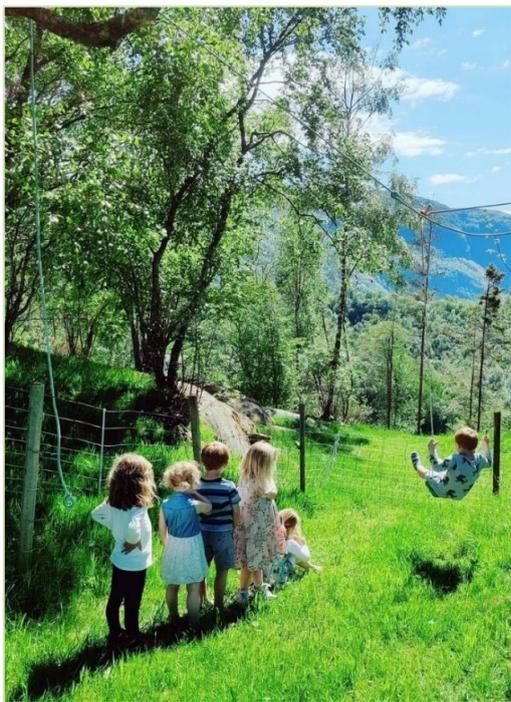
Gjennom satsing på *medborgarskap* og *samskaping* kan kommunen invitere næringslivet, frivilligheita og innbyggjarane inn på kommunen sine formelle arenaar.

Slik gjer vi det:

- Satse på klimaopplæring i barnehage og skule.
- Legge til rette for at god og tydeleg klima- og miljøinformasjon er lett tilgjengeleg.
- Drive rettleiing, vere pådrivar og utvikle samarbeidsarena.
- Vere eit godt førebilete.
- Tilby gode og brukarvennlege klimaløysingar.
- Støtte opp om kampanjar og aksjonar som sett søkelys på miljø og klima.

4.1.1 Aukra kommune satsar på klimaopplæring i barnehage og skole!

Berekraftig utvikling er eit sentralt tema i ramme- og læreplanar. Kunnskapsløftet 2020 seier at skolen skal bidra til at elevane utviklar naturglede, respekt for naturen og klima- og miljøbevisstheit.

Barn og unge skal handtere dagens og morgondagens utfordringar, og vår felles framtid er avhengig av at kommande generasjonar tek vare på kloden. Barn og unge skal lære å ta vare på seg sjølv, kvarandre og naturen.

Barnehagane og skolane har ein viktig oppgåve med å fremme verdiar, haldningar og praksis for meir berekraftige samfunn. Aukra kommune ønsker å legge til rette for at skolar og barnehagar gir relevant og konkret opplæring som bidrar til at barn og skoleelevar får kunnskap om naturverdiar og om korleis lokalsamfunnet kan bli meir berekraftig. Aukra kommune ønskjer å støtte opp om tilbod til skolar, SFO og barnehagar om klima- og miljøprosjekt i tråd med lære- og rammeplanar. Ulike prosjekt knytt til utvalde tema frå nærmiljøet kan fremme kunnskap, motivasjon og eigarkjensle. Skolane og barnehagane skal ha enkel tilgang til informasjon om utfordringar og miljøoppgåver i kommunen gjennom kommunen sin heimeside og andre relevante informasjonsplattformer.

Klimaopplæring i skolar og barnehage krev kunnskapsrike lærarar og barnehagetilsette. Den interne klima- og miljøopplæringa må styrkast ved å legge til rette for enklare informasjonsflyt og opplæring; til dømes gjennom enkle e-læringskurs, temaside på kommunen sin heimeside eller kurskveldar.

4.1.2 Aukra kommune skal drive fram klimavennlege haldningar!

Globale klimaendringar, forureining og tap av biologisk mangfald er blant dei største miljøtruslane i verda. Desse utfordringane må løysast i fellesskap. Vi treng kunnskap, etisk bevisstheit og teknologisk innovasjon for å finne løysingar og gjere nødvendige endringar i levestiltingen vår for å ta vare på livet på jorda.

Kunnskap og informasjon hjelper oss med å ta avgjersler og dannar grunnlag for handling. Mangelfull informasjon og kunnskap kan bidra til at vi tar andre val enn dersom vi visste meir. Kommunen har ein viktig rolle som formidlar av kunnskap og informasjon til innbyggjarar og næringsverksemd i kommunen. Gjennom kommunen si informasjonsformidling og haldningsskapande arbeid skal det bli lettare for innbyggjarane å ta miljø- og klimavennlege val i kvardagen sin. Dette kan dreie seg om å spare straum, redusere matavfall, betre løysingar for oppvarming av bustad, mindre bruk av plast eller meir klimavennlege transportformer. Det vert føreslått at Aukra kommune styrkar innsatsen innan miljø- og klimakommunikasjon ved at det blir utarbeidd ein heilskapleg kommunikasjonsstrategi for dette arbeidet.

Kommunen skal vere pådrivar og vere med på å utvikle samarbeidsarenaar. Kommunen kan påverke mange av innbyggjarane sine val og handlingar. Kommunen er også ein stor arbeidsplass som kjøper mange varer og tenester, og kan påverke både innbyggjarane og næringslivet til å gjere miljøriktige val. Aukra kommune ønskjer klima- og miljøsam arbeid med lag og organisasjonar, næringsverksemdar og aukrainnbyggjarane.

For å oppnå resultat må vi alle saman dra i same retning.

Viktige arbeidsfelt vil kunne vere:

- tilrettelegging for møteplassar, innbyggardialog og -involvering
- tilrettelegging for at god og tydeleg miljøinformasjon er tilgjengeleg for innbyggjarar og eigen forvaltning gjennom både sosiale medium og heimesidene for å framheve relevant og forståeleg informasjon og kunnskap
- formidling av moglegheiter, løysingar og gode historier som aukar livskvaliteten og samtidig gir miljø- og klimagevinst
- samarbeid om innbyggjarretta aktivitet og kommunikasjon knytt til klima og miljø med andre kommunar og offentlege mynder, samt organisasjonar, næringsliv, forskings- og utdanningsinstitusjonar
- aktiv deltaking i regionale klima- og miljøforum, med formål å auke kunnskapen, utveksle erfaringar og gjennomføre felles aktivitetar
- særskilt tilrettelegging for praktisk opplæring om klima og miljø ovanfor barnehagar og skolar.

4.1.3 Aukra kommune er eit godt førebilete!

Det aller viktigaste ein oppdragsgivar, slik som kommunen, kan gjere for å bidra til å nå klima- og miljømåla, er å forbruke mindre, forslagsvis gjennom utforming av interne retningslinjer i kommunen. Å kunne marknadsføre Aukra kommune som eit miljøvennleg førebilete, vil vere positivt. Det krev ein gjennomgåande bevisstheit i heile organisasjonen om kva val vi tek som tilsette og korleis vi handterer situasjonar i arbeidskvardagen. Kommunen

skal lage klimavennlege retningslinjer for sine tilsette for å skape større bevisstheit. Kommunen skal sette ein tydeleg strategisk retning i utviklinga av lågutsleppssamfunnet gjennom mellom anna grøne og innovative anskaffingar.

Grøne anskaffingar er lovpålagt og eit viktig verkemiddel for å oppnå Norge sine klima- og miljømål. Grøne og innovative anskaffingar har eit tredelt, delvis overlappande og gjensidig forsterkande, formål om å redusere skadeleg miljøbelastning, gjennomføre grønt skifte, auke konkurransekraft og teknologiutvikling, og bidra til meir berekraftige leverandørkjeder og grøne arbeidsplassar. Interne retningslinjer kan innebere ein kombinasjon av aktive tiltak for å styre behovsdekkinga i meir miljøvennleg retning. For eksempel ved å avgrense forbruk, ha stram kontroll rundt budsjett og avrop på rammeavtalar, kontroll- og insentivmekanismar i leverandøren sine bestillingsystem og/eller klare signal for å auke ombruk og reparasjonar.

Aukra kommune har fleire bygg som om kort tid vert erstatta av nye flotte bygg. Ny bruk av dei gamle bygga bør vurderast i kvart tilfelle, før ein eventuelt vel å rive og kassere. Om ikkje kommunen sjølv ser seg nytte av bygningane, kan der vere andre som gjer det. På Smøla har private sett nytta i eit gammalt skulebygg og etablert vandreheimen Eco Camp Norway²⁹. Dei fokuserer på miljø, berekraft og innovative løysingar, og tilbyr både overnatting, gjenbruksbutikk og aktivitetar. Alle romma i vandreheimen har sitt unike preg og tema basert på gjenbruksmateriale; til dømes trålekulerommet, tau-rommet, bruskasserommet og rakved-rommet. Aukra kommune skal stille seg bak slike initiativ i vår eigen kommune. Målet er å auke forståing av verdien av å redusere forbruk og auke gjenbruk, og Aukra kommune skal vere eit førebilete.

4.1.4 Aukra kommune tilbyr gode og brukarvennlege klimaløysingar!

I tillegg til å mobilisere innbyggjarane til å ta klimavennlege val, skal kommunen og andre samfunnsaktørar bidra til at innbyggjarane vert tilbydd varer og tenester basert på ansvarleg

produksjon og forbruk. Ved å stille strenge krav til anskaffingar kan kommunen bidra til miljøvennlege løysingar og styrke etterspurnad og marknad for miljøvennlege produkt og tenester. Innkjøpsposisjonen kan derfor nyttast målretta for å utvikle samfunnet i ein berekraftig retning.

4.1.5 Aukra kommune støttar kampanjar og aksjonar som sett søkelys på miljø og klima

Klima- og miljøproblem er så omfattande og store at det kan vere vanskeleg for den enkelte å sjå at deira innsats betyr noko i den store samanhengen. Ein sentral del av kommunen sitt arbeid er å auke bevisstheita om at «alle kan gjere litt», og litt er betre enn ingenting.

Eit verkemiddel for å sette søkelyset på miljø- og klimautfordringar kan vere at det vert etablert ein klima- og miljøpris som premierar verksemder eller organisasjonar sin innsats for ein meir berekraftig utvikling. Ein årleg miljøpris vil kunne sette fokus på gode tiltak og inspirere andre. Klimaplanen frå 2010 hadde som å mål å etablere ein såkalla EMK-pris (energi, miljø og klima-pris), kor premien var inntil 10 000,-. Initiativet skal vidareførast og realiserast i samband med ny klima- og miljøplan. Vilkåra for utdeling av midlane må utarbeidast.

Å endre måten vi lever på til eit meir berekraftig nivå er ein kjempeutfordring som vi må løyse saman.

4.2 I 2030 er Aukra kommune eit klimatilpassa og trygt lokalsamfunn

Norge skal omstillast til eit lågutslepps-samfunn. Samstundes ser vi allereie no store konsekvensar av klimaendringane for menneske over heile kloden. I tillegg til å kutte utslepp så raskt som mogleg, må vi førebu oss på, og tilpasse oss klimaendringane. Kommunane har ei sentral rolle i dette arbeidet. Offentlege verksemdar har plikt til å redusere skadeleg miljøpåverknad og heve satsinga på klimavennlege løysingar.

Klimatilpassing handlar om å ta omsyn til klima i dag og i framtida. Arbeidet med klimatilpassing skal bidra til å unngå eller minske risiko, sårbarheit og ulemper, og dra nytte av eventuelle fordelar som følge av endringar i klimaet. Fylkesplanen seier at vi skal førebygge at uønskte hendingar skjer, og ha ein fysisk, digital og organisatorisk infrastruktur som er rusta til å takle klimaendringar og akutte kriser.

Alle i samfunnet har eit ansvar for klimatilpassing; den enkelte, hushaldningar, private føretak og myndigheiter. Interesseorganisasjonar og frivillige organisasjonar har også viktige roller å spele i arbeidet med klimatilpassing. Aukra kommune har som mål å vere eit klimatilpassa og trygt lokalsamfunn. God klima- og miljøplanlegging er eit godt verktøy og leiesnor mot dette målet.

Slik gjer vi det:

- Auke kunnskapsnivået for farar knytt til klimaendringar
- Bidra til utvikling av klimasmarte løysingar
- Legge vekt på samfunnstryggleik, beredskap og klimatilpassingstiltak i all fysisk planlegging og tilrettelegging
- Utarbeide gode rutinar for informasjon og varsling

4.2.1 Aukra kommune kjenner til klimaendringane og satsar på klimasmarte løysingar!

Tilpassing til klimaendringar krev kunnskap, både om dagens klima, korleis klimaet vil endre seg framover og korleis dette påverkar samfunnet. Det er store variasjonar i korleis konsekvensane av klimaendringane slår ut. I tillegg til kunnskap om framtidige klimaendringar, gir historiske data, kjennskap til lokale forhold og eigen verksemd eit godt grunnlag for å planlegge og ta avgjerse tilpassa eit klima i endring. Kunnskap om tidlegare uønskte naturhendingar og kva konsekvensar desse har hatt for bygg, anlegg, infrastruktur og natur og miljø kan gi viktig informasjon. Slik informasjon kan til dømes omfatte: ekstrem bølgehøgde i stormsituasjonar, tidlegare flaumsituasjonar, overvasshendingar, skredhendingar eller tørkeperiodar. Dialog med lokalbefolkning og lokalt foreiningsliv og interesseorganisasjonar for innhenting av lokal kunnskap er relevant i arbeidet med klimatilpassing, då desse kan sitte på kunnskap om tidlegare hendingar eller sårbarheiter som ikkje er skrive ned.

Nettsida www.klimatilpassing.no gir rettleiing til klimatilpassing og er eit samarbeid mellom fleire statlege etatar. Her finn ein fylkesoversikt over klimaendringar. I klimaprofilen for Møre og Romsdal står det mellom anna at klimaendringane særleg vil føre til behov for tilpassing til kraftig nedbør og auka problem med overvatn, havnivåstiging og stormflo, endringar i flaumforhold og flaumstorleikar og skred. For Aukra er det estimert ei havnivåendring til år 2100 frå 26-51 cm. Vi ser eit klima i endring og aukande konsentrerte nedbørmengder som rammar svært lokalt. Dette kan medføre store skader på materiell og i verste

fall menneske.

Årsnedbøren i Møre og Romsdal er rekna å auke med 15 %, med størst auke på sommaren og minst for våren. Episodar med kraftig nedbør aukar vesentleg både i intensitet og frekvens. Endringane i kraftig nedbør vil stille større krav til handtering av overvatn i utbygde strøk i framtida. Havnivåstigning kan føre til at stormflo og bølger gjer skade på busetnad og infrastruktur der ein i dag ikkje har registrert skadar. Klimaendringar kan også føre til auka vassføring og erosjon, samt redusert snø- og isdekke og føre med seg tilleggsbelastning frå kjende miljøbelastningar. Meir konkret kan det gi auka avrenning frå landbruksareal, bystrøk og reinseanlegg som fører til meir næringsrikt vatn med mindre oksygen, misfarga vatn og meir miljøgifter ut i vatnet. Vidare kan det verte meir algar og algeoppblomstring – som igjen fører til mindre fisk og sjødyr. Det kan også føre til endringar i den generelle biodiversiteten med nye artar og fortrenging av eksisterande artar og dårlegare vasskvalitet for brukarane (badevatn, drikkevatt, fritidsfiske o.a.)

Aukra kommune ønskjer å vere med på å utvikle kompetanse når det gjeld konkrete klimasmarte løysingar og meir avansert måleutstyr. Nye tekniske løysingar vil mellom anna gi oss kjennskap til utviklinga av klimaendringar over tid og bidra til å finne løysingar som tryggar grunnleggande samfunnskritiske varer og tenester. Aukra kommune arbeider med nytt driftskontroll-system for vatn og avløp. Det nye driftssystemet inneber å bytte eksisterande styresystem og kommunikasjonsløysing, og heilautomatisere alle prosessar. På den måten vil ein mellom anna ha betre kontroll på og oversikt over forbruk, overvatn og lekkasjar, og handle tidleg ved eventuelle

uønskte hendingar. Årsnedbøren for Aukra kommune er oppgitt til 750-1.000 mm av ulike kjelder. Historisk er det brukt referansar frå Kariholå i Kristiansund. Det er fordelaktig med lokal målestasjon for å få meir nøyaktige målingar, og få betre tilpassa løysingar for Aukra kommune.

4.2.2 Aukra kommune inkluderer klimatilpassing i all fysisk planlegging og tilrettelegging

Stortingsmelding 5 (2020-2021), *Samfunnsikkerhet i en usikker verden* vart publisert i 2020. Samfunnsstryggleiksmeldinga rettar merksemda særleg mot førebygging. Dagens risikobilete gjer førebygging stadig viktigare. Vi må førebu oss på konsekvensane av klimaendringar, globalisering, digitalisering og ei forverra tryggingpolitisk situasjon. Ved å arbeide for å førebygge uønskte hendingar betrar vi vår evne til å verne viktige verdiar og auke motstandsdyktigheita til samfunnet. Målretta beredskapsarbeid kan hjelpe oss å skape eit robust samfunn der vi kan førebygge ulike typar alvorlege kriser i samfunnet, og gjere oss betre i stand til å handtere dei når dei er eit faktum. Det er viktig med god informasjon, gode analysar, gode avgjerdsprosessar og riktige insentiv for å få ei god handtering av klimarisiko, både i privat og offentlig sektor.

Aukra kommune skal gjennomføre jamlege risiko- og sårbarheitsanalysar for å avdekke hendingar og områder som er spesielt utsett. Det er likevel behov for auka kunnskap om konsekvensane av klimaendringane og aktuelle løysingar. Aukra kommune har ein overordna beredskapsplan, vedtatt desember 2019. I plana er det mellom anna lagt fokus på klimaendringar, klimatiltak og overvasshandtering i kommunale arealplanar, samt på vedlikehald av vasstrasear, stikkleidningar, bekkefar/elveløp. Denne plana skal oppdaterast jamleg med gjeldande klimasisuasjon og utfordringsbilete.

For å tilpasse oss klimaet, må vi planlegge godt og bruke areala våre smart. Det er avgjerande å ta omsyn til effektar av eit klima i endring og kva konsekvensar dette vil ha for arealbruken.

I arealplanlegging skal kommunen styre ny utbygging og infrastruktur til områder som er mindre utsett for havnivåstiging, stormflo og bølgepåverknad. Vi må også sikre verdier i utsette områder. Det er viktig at Aukra kommune vurderer ein flaum- og overvassstrategi, som både tar lokale omsyn samtidig som den ser på heile kommunen.

*1. mai 2018 vart Aukra ramma av lyng- og grasbrann. Heldigvis gjekk ikkje liv tapt, men hendinga sette på dagsorden kva klimaendringar og tørke kan bringe med seg og at vi må vere budd.
(Foto: Brunnes Foto).*

Naturlege økosystem bidrar til å dempe effektar av klimaendringar. Dette skjer til dømes gjennom å dempe flaum, eller når vegetasjonen reinsar vatn og beskyttar mot erosjon. Plantar, busker og tre som bidrar til dette kan dermed vere ein buffer mot klimaendringane. Samanhengande vegetasjon og grøne areal i naturen er også viktige for å bevare mangfaldet av plantar, dyr og insekt. Klimaendring legg press på mange artar. Sjansen til å kunne bevege seg over i nye område vil vere ein føresetnad for overleving for mange artar. Det er viktig å ta vare på naturtypar som er særleg sårbare for klimaendringar, og verne om naturtypar som bidrar positivt til klimatilpassing og biologisk mangfald. Aukra kommune må i arealplanlegging og utbyggingsprosjekt ta særlege omsyn til desse naturlege bufferane og korridorane.

For å møte klimaendringane må nybygging utførast meir robust, og vedlikehald av eksisterande bygg må endrast, anten i form av hyppigare vedlikehald eller andre tiltak. Eit våtare klima stiller strengare krav til ein fuktsikker byggeprosess, plassering og

orientering av bygningar og annan infrastruktur, samt klimarobust design og materialval i planleggingsfasen. Det er Byggeteknisk forskrift (TEK 17³⁰) som regulerer tekniske krav til byggverk. Forskrifta stiller krav om at byggverk skal tole påkjenningane dei blir, og til ein viss grad kan bli, utsett for. Klimatilpassing er slik sett integrert i bygningsregelverket. Sidan overordna planer gir føringar for dei underordna planane og byggesak, er det viktig at omsynet til eit endra klima innarbeidast allereie i kommunen sine overordna planar.

Framtida sitt avløpssystem må tilpassast framtidig klima. Klimaendringane vil mellom anna kunne føre til auke i overløpsdrift og dermed meir ureining av resipientar. Fleire og større flaumar og hendingar med overfløyming med auka belastning på avløpssystemet kan forventast. Periodar med snøsmelting og/eller regn på frosen mark kan vere spesielt utfordrande med omsyn på overvassavrenning. Det kan føre til auka problem med tilbakeslag av sjøvatn i leidningsnett nær kysten. For å redusere og motverke negative effektar av klimaendringar, må ein ta omsyn til desse ved planlegging av nye VA-anlegg og ved tiltak på eksisterande anlegg. I Aukra kommune sin nye hovudplan for avløp er klimatilpassing tatt med som ein vesentleg faktor for VA-området i framtida.

4.2.3 Aukra kommune har gode rutinar for informasjon og varsling

Kommunane har eit generelt og grunnleggande ansvar for å ivareta tryggleiken til eigne innbyggjarar og andre som oppheld seg i kommunen. Kommunane har ei vesentleg rolle i alt beredskapsarbeid. Samfunnstryggleik vart vald som eit av dei gjennomgåande perspektiva i samfunnsplanen vår. Aukra kommune skal ha ein kompetent beredskapsorganisasjon med samhandlingsevne med både private, frivillige og offentlege aktørar og ha gode rutinar for informasjon og varsling i forkant av hendingar og kriser. Aukra kommune har ein overordna beredskapsplan, vedtatt desember 2019, som legg føringar for kommunen sine varslingsrutinar ved uønskete hendingar.

Eit gjennomsnittleg energiforbruk i eit vanlig bustadhus reknast å vere rundt 25.000 kilowattimar i året. Ein terawattime er ein milliard kilowattimar.

4.3 I 2030 har Aukra kommune redusert energibruken i alle kommunale bygg og brukar fornybare energikjelder og utsleppsfri energi

Energibruken har auka med om lag 29 TWh sidan 1990, med den sterkaste auka før 2000³¹. Tilgangen på relativt billig vasskraft har forma energibruken vår, og Norge er i dag meir elektrifisert enn dei fleste andre land. Norge har ein stor kraftintensiv industri, og elektrisitet blir i mykje større grad enn i andre land brukt til oppvarming av bygningar og tappevatn. Bruken av fornybar elektrisitet gjer at det er låge klimagassutslepp knytt til norsk stasjonært energibruk. Industri og transport er sektorane med høgast energibruk, deretter av hushald og tenesteytande næringar. Dei andre sektorar som bygg- og anleggssektoren, landbruk og fiske, utgjer ein liten part av energibruken.

Fylkesplanen seier at miljøfylket Møre og Romsdal skal basere auka produksjon og bruk av energi på energieffektivisering, fornybare energikjelder og utsleppsfri energi. I Aukra kommune sin klima- og miljøplan er det framfor alt kommunen sitt eige energiforbruk som vert omhandla, men i handlingsdelen av planen vil det også spesifiserast tiltak der kommunen har verkemiddel for å påverke andre aktørar til energieffektivisering og bruk av fornybare energikjelder.

Kommunen vil bidra til miljøvennleg samfunnsutvikling og vere eit førebilete i Aukra når det gjeld drift og forvaltning av eigne bygg. Kommunen kan dermed ha ei rolle som miljøpåverkar gjennom eige eksempel, haldningsskapande arbeid og ved å støtte private initiativ. Aukra kommune sine eigne verksemder er omfattande og av stor betydning for å nå miljø- og klimamål. Aukra kommune vil gjennom eigen drift og utvikling i minst mogleg grad belaste miljøet. Kommunen er eigar av ein stor bygningsmasse. I 2020 brukte Aukra kommune cirka 4,5 millionar

kroner til energibruk i kommunale bygg. Ambisiøse klimamål og mål om redusert energibruk i egne bygg, vil også kunne gi positive effektar som reduserte driftsutgifter.

Innan 2030 skal Aukra kommune redusere energibruken i alle kommunale bygg og bruke fornybare energikjelder og utsleppsfri energi. Målet er at gjennomsnittleg energiforbruk per kvadratmeter frå kommunal eigedomsmasse skal vere 10 prosent lågare innan 2025 og 30 prosent lågare innan 2030, samanlikna med 2016.

Slik gjer vi det:

- Skaffe oversikt over energikjelder og forbruksmønster i alle kommunale bygg
- Innføre energileiing i kommunen
- Følgje opp Enøk-tiltak i kommunale bygg
- Gå over til klimavennlege energiløysingar og auke bruk av fornybare energikjelder i alle bygg i kommunalt eige
- Sette strenge miljøstandardar for kommunale nybygg

4.3.1 Aukra kommune skal ha oversikt over sin eigen energibruk

Aukra kommune har hatt høve til å fornye mykje bygningsmasse. Energioptimalisering er viktig i planlegginga av nybygg og drift av eldre bygningsmasse. Kommunen har investert i ein energisentral som skal forsyne bygg i sentrum med fjernvarme basert på varmeveksling frå fjellbrønnar. Den nye barnehagen har både solcellepanel og jordvarme. Enkle og energi-effektive forbetringar er alt gjennomført i bygg og i høve infrastruktur, men vidare fokus på fornybare energikjelder vil kunne ha ei positiv

effekt på energibruket i kommunalt eigde bygg. Til dømes har fleirtalet av utleigebustadene til Aukra kommune framleis berre panelomnar til hovudvarmekjelde.

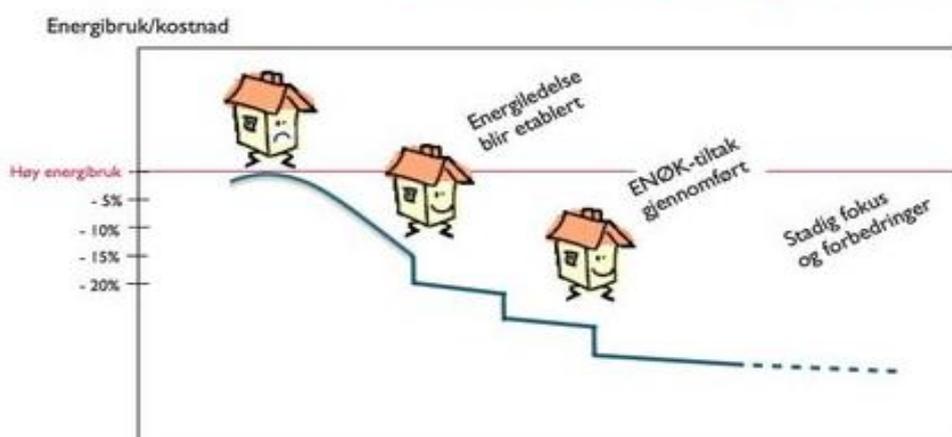
Rekneskapan viser at Aukra kommune har redusert straumforbruket sitt med om lag 4,8% sidan 2016, sjølv om nye bygg har komme til og gamle framleis står. Kommunehuset knyttast også til energibrønnane, noko som vil gjere utslag på energibruken. Aktiviteten på Riksfjord og Aukraheimen vert flytta. Det nye kulturhuset skal leggst til. Det same skal nybarnehagen på Aukratun. Rekneskapan for dei neste åra vil endre seg. For at Aukra kommune skal nå måla om 10% reduksjon av energibruk innan 2025, og 30% reduksjon innan 2030, må kommunen lage oversikt over formålsfordelt energibruk i kommunale bygg. Dette vil synleggjer kor det er mogleg å gjere vidare energieffektiviserande tiltak.

4.3.2 Aukra kommune skal satse på energileiing og ENØK-tiltak!

Energileiing dreier seg om samspelet mellom menneske, teknologi og organisasjon. Effektiv energiutnytting kan sikre optimal produksjon og bruk av energi i verksemder. Gjennom energileiing kan lønnsame åtferds- og investeringstiltak påvisast og gjennomførast. Lågare energibruk reduserer kostnader, betrar miljøprofilen og styrker konkurransevna. Energileiing er sagt å burde vere fundamentet i alle verksemder for å sikre gode prosessar for identifisering, prioritering, gjennomføring og dokumentasjon av energitiltak. Energileiing bidrar til redusert energibehov, reduserte kostnader, reduserte klimagassutslepp og styrka konkurransevne. Verksemder må gjere ei systematisk kartlegging av eige bruk og finne ut på kva områder tiltak bør settast inn, og kva investeringar som krevst. Noko vil vere lønnsamt og tent inn på kort tid, medan andre investeringar vil tenast inn over lengre tid. Det kan vere mykje å hente og pengar å spare gjennom investering i energileiing.

Enøk betyr at vi skal bruke energien på ein slik måte at vi reduserer forbruket utan at vi senker kravet til komfort. Enøk står for energiøkonomisering. Poenget er ikkje å bruke så lite som mogleg, men så økonomisk som mogleg. Vi bruker også omgrepet energi-effektivisering. Vi kan utnytte energien meir effektivt ved å sløse mindre, få meir ut av kvar kilowatttime og bruke billigare/fornybare energikjelder. Enøk inneber altså ikkje berre sparing, men også å ta

Enøk med Energiledelse

Enøk med energiledelse. (energiråd AS)

i bruk ny teknologi som gjer det mogleg å utnytte energien betre. Enøk betyr at du sluttar å kaste vekk 20-30 prosent av energien du kjøper³². Enkle Enøk-tiltak kan vere å lufte fort og effektivt, senke temperaturen ein smule og slå av lyset når ein ikkje er der. Når det er gjort kan ein vurdere større tiltak som etterisolering, utskifting av vindauge, installering av fornybare varme-kjelder osv.

Ein "tommelfinger-regel" seier at:

- 1/3 av energisparing kan nåast ved buvanar
- 1/3 kan nåast ved enkle service- og vedlikehaldsarbeid på bygning og tekniske anlegg
- 1/3 av energisparingane vil krevje meir omfattande og kostbare tiltak som tilleggsisolering, utskifting av vindauge og dører etc.

Aukra kommune skal arbeide med slike energiøkonomiserande tiltak både i planlegginga av nybygg og drift av eldre bygningsmasse ved god energileiing og stadig fokus på forbetring. Ein del av arbeidet må gjerast gjennom haldnings-skapande folkeopplysing, den andre med meir inngripande verkemiddel.

4.3.3 Aukra kommune skal ha klimavennlege energiløysingar i alle kommunalt eigde bygg!

Aukra kommune skal skaffe oversikt over energikjelder og forbruksmønster ved alle kommunalt eigde bygg kommunen, og arbeide for klimavennlege energiløysingar. Der nye bygg er sikra klimavennlege energiløysingar gjennom anskaffingsprosessen og det finst god dokumentasjon av dette, er det meir usikkerheit knytt til dei eldre bygga og utleigebustadene i kommunalt eige. Etter å ha skaffa seg naudsynt oversikt, skal Aukra kommune sjå på alternative energikjelder for å redusere energibruken og verknaden på klima og miljø.

Bruk av elektrisitet gir ingen direkte klima-utslepp. Produksjonen av elektrisitet kan

likevel føre til indirekte utslepp i eit livsløps-perspektiv. Lokal fornybar energiproduksjon kan vere å ta i bruk energikjelder som sol, bioenergi medrekna vedfyring og geotermisk energi, og vil vere meir gunstig i eit langtids berekraftig perspektiv.

4.3.4 Strengje miljøstandardar for kommunale nybygg

Miljøsertifisering av bygg blir stadig meir utbreidd, både i Norge og resten av verden. Siktemålet er å framheve kvalitetar knytt til berekraft, og for å skape insentiv for å tenke, bygge og bruke bygg på ein meir miljøvenleg måte. Miljømerking vurderer miljøpåverknader gjennom heile levetida til eit produkt, og bygningar vurderast i eit livssyklusperspektiv. Alle byggjematerialar og kjemiske produkt må tilfredsstillende strengje krav, samtidig som bygget skal vere godt isolert og dermed ha lågt energibehov. Aukra kommune skal tenke berekraftig og framtidretta, og stille strengje krav om energivennlege produkt og tenester i alle offentlege anskaffingsavtalar knytt til kommunale bygg.

Eit godt framtidretta eksempel er Aukra kommune sitt nye barnehagebygg Aukratun. Barnehagen er bygd med eit heilskapleg miljøperspektiv som grunnlag. Bygget er bygd i massivtre. Å bygge i massivtre er uttalt som ein av dei beste og raskaste måtane vi kan redusere eit bygg sitt klimagassutslepp på. Ved å bygge i tre halverast karbonavtrykket samanlikna med beresystem i stål og betong. Å bygge i tre bidrar vidare til eit stabilt luftfuktigheitsnivå innandørs, betre helse for brukarane og ikkje minst så krev det mindre energi for oppvarming og kjøling. Aukratun er i tillegg bygt med ytterlegare energinyttige solcellepanel på taket.

4.4 I 2030 reiser Aukrainnbyggerane med miljøvennleg transport

Øya Gossen utgjer størstedelen av landarealet i Aukra kommune. Ferjesambandet Aukra-Hollingsholm styrast av fylkeskommunen, og ei omlegging til el-ferjer har som mål å vere meir klimagunstig. Omlegginga er mykje godt ferdig, og vil mest truleg gjere seg synleg i dei næraste åra sine klimagassutsleppsoversikter. Buss og kollektivtransport styrast i stor grad også av fylkeskommunen. Sjølv om kommunen ikkje har direkte ansvar for kollektivtrafikken, kan vi saman med andre kommunar påverke fylkeskommunen for å betre tilbodet.

Regjeringa har ein ambisjon om å halvere klimagassutsleppa frå transportsektoren innan 2030, samanlikna med 2005. Utbygging av ladeinfrastruktur er viktig for å auke utbreiinga av elektriske køyretøy og fartøy. Etablering av fleire ladepunkt og ladestasjonar er også eit godt tiltak for å få ned lokale klimagassutslepp og redusere forureining. Regjeringa ser det som ønskeleg at kommunane har strategiar for å sikre tilstrekkeleg utbreiing av nødvendig ladeinfrastruktur i kommunen sin.

Slik gjer vi det:

- Klimavennleg arealplanlegging og tettstadsutvikling
- Stimulere til bruk av kollektivtransport, gange og sykkel
- Legge til rette for el- og hybridbilar, biogass- og hydrogenbilar
- Fase ut fossilt drivstoff i eigen bil- og maskinpark

Aukra kommune ønsker å knyte Gossen til fastlandet gjennom «Kjerringsundsambandet»

som er ein tilleggstrase til ny E39 gjennom fylket, «Møreaksen». Trafikkmengda på dagens ferjesamband mellom Hollingsholmen og Aukra er på ca. 1120 køyretøy pr. døgn. Erfaringsvis blir det ei vesentleg trafikkauke som følge av ferjeavløysingsprosjekt. Målet er alle nyttar klimavennleg transport i 2030, og Aukra kommune vil støtte opp om dette ved klimavennleg arealplanlegging, tilrettelegging for fossilfri ferdsel og ved å vere eit godt førebilete.

Frå ferje til fastlandssamband – ny kvardag for mange.

4.4.1 Aukra kommune har ein klimavennleg arealplanlegging og bustadfeltutvikling!

Fylkesplanen seier at vi skal avgrense behov for transport. Arealplanlegginga i kommunen skal halde fram å minimere behovet for transport og legge til rette for at vekst i persontrafikken skjer med kollektivtrafikk, sykkel og gonge. I alle utbyggingsplanar må det innarbeidast ein

vurdering av konsekvensar for miljø og klima, noko som vil forsterke kommuneplanen sin samfunnsdel og arealdel, samt arealplanar med konkrete mål om utvikling mot eit lågutsleppssamfunn.

Dei seinare åra har Aukra kommune bygd gang- og sykkelveggar med veglys langs fylkes- og kommuneveggar. Dette har vore ei bevisst satsing med omsyn til trafikktryggleik, tilrettelegging for fotgjengarar og syklende og for å redusere bilbruk³³. Redusert bilbruk kan også nåast gjennom planlegging av korte avstandar mellom bustadområde, særskilt med tanke på bustadar for eldre og menneske med nedsett funksjonsevne, og handels-, sørvis- og tenestetilbod. Gjennom sentrumsplanlegging på Falkhytten på Gossen og på Julsundet skal det leggest til rette for kollektiv- og ladeknutepunkt.

4.4.2 Aukrainnbyggerane brukar kollektivtransport, gonge og sykkel!

Når moglegheitene for å nytte kollektivtransport, sykkel og gonga ligg framfor oss, må vi da også nytte desse transportvegane.

Aukra kommune ønsker å samarbeide med privat næringsliv og offentlege aktørar slik at kommunen er godt tilrettelagt for andre transportmidlar enn privatbil. Målet er fleire ruter, lettare tilgjenge og enklare å nytte. Aukra kommune ønsker å forsterke samarbeidet med aktuelle kollektivselskap for å sikre eit berekraftig kollektivtilbod i heile kommunen.

Moglegheiter for trygg og tørr parkering er viktig for at folk vel sykkel. På Aukra ferjekai vert dette godt ivaretatt mellom anna med eit sykkelhotell. Vert tilbodet godt mottatt, bør kommunen sjå på om tilbodet bør utvidast til andre lokasjonar. Det bør også utgreiast om tilbodet kan utvidast med utleigemoglegheiter for el-sykkel.

Sykle til jobben er Norges eldste og største aktivetskampanje, som i 2021 vart gjennomført for 48. gong. Aukra kommune, med sine flotte sykkelmoglegheiter, bør hive seg på denne utfordringa. Målet er å få innbyggerar og tilsette til å bli meir aktive.

I Aukra kommune er det mange flotte tur- og sykkelstiar. El-sykkel opnar opp for at fleire kan velje sykkelen som transportmiddel, får fleire over dørstokkmila og innbyr til auka oppleving av Aukra kommune sine natur- og rekreasjonsområde.

4.4.3 Aukra kommune legg til rette for el- og hybridbilar, biogass, hydrogenbiler!

Klimameldinga seier at innan 2030 skal elbil vere det naturlege valet og det skal vere gode lademoglegheiter i distrikta. Fleire og fleire vel å kjøpe seg elbil. I Norge som heilskap var det ved utgangen av året 2020 heile 340 002³⁴ elektriske personbilar, noko som tilseier at over halvparten av nye personbilar er elbilar og er ein oppgang på over 30% frå året før. I Aukra kommune er det til saman i underkant av 2000 registrerte køyretøy. Av desse var rundt 8% elbilar i 2020, ei auke på 2,5% frå året før. Auka svarar ikkje til auka i landet elles. Kvifor? Skal Aukra kommune nå målsetjinga til myndighetene, må ein finne ut kvifor aukrainnbyggerane i mindre grad skiftar ut fossilbilane sine til meir miljøvennlege køyretøy.

Ladestasjonar må i dagens moderne samfunn vurderast å vere nødvendig teknisk utrustning til parkeringsplassar, hamner og kaianlegg. Ladestasjon inneheld nødvendig kablar og belysning til ladestasjonane. Når eit areal vert sett av til parkering, bør kommunen derfor ha som rutine å sette krav til etablering av ladestasjonar, med f.eks. ein prosentvis eller konkret oppføring av mengd ladestasjonar.

Fylkesrapporten frå Berekraftfylket seier at manglande kapasitet i nettet kan vere hemmande for utbygging av ladeinfrastruktur i distrikta³⁵. Svaret kan altså delvis ligge i distrikt-Norge sitt tilbod om elbillading. I Aukra

kommune har vi 16 ladepunkt. Seks stykk ved Aukra omsorgssenter, som skal nyttast av heimetenesta. Ved helsesenteret er det to ladepunkt, for eigne bilar, kor ein må ha brikke for å lade. Denne er 14 kW. Ved Julsundet skole og fleirbrukshus er det fire ladepunkt, kor ein kan betale via app. Kommunale bilar kan bruke brikke og vert ikkje fakturert. Desse er 11 kW. På Aukratun barnehage er det fire ladepunkt, med betaling via app. Kommunale bilar kan bruke brikke, og vert ikkje fakturert. Desse er 22 kW. Vidare er det planlagd fleire ladepunkt. Mellom anna åtte ladepunkt ved parkeringsplass for tilsette ved Gossen barne og ungdomsskole og åtte ladepunkt ved parkeringa ved Kulturhuset. Det er då per no åtte ladepunkt opne for alle. Ingen av desse er hurtigladarar. Kommunen må halde fram å arbeide aktivt med å legge til rette for gode

lademoglegheiter for alle med behov for å lade bilen sin.

Kommunen meiner at det til tross for det store fokuset på elektrifisering av køyretøy, må ein også arbeide for andre alternative fossilfrie løysingar for transportsektoren. Det finnast andre fossilfrie drivstoff allereie no, og teknologien innan til dømes biogass og hydrogen har ei rivande utvikling. Det er ein vesentleg utfordring for eit fungerande marknad for biogass og hydrogen at det ikkje finnast eit tilstrekkeleg nettverk av fyllerastasjonar, slik at

desse drivstoffa kan takast i bruk. For å ikkje kome bak i lekse, må kommunen arbeide for fleire løysingar for klimavennleg transport enn berre elektrifisering.

4.4.4 Aukra kommune fasar ut fossilt drivstoff i egen bil- og maskinpark!

Klimameldinga legg fram krav om låg- eller nullutslepp i offentleg kjøp i reguleringar og offentlege innkjøp av personbilar og lette varebilar frå 2022. Det vil seie at alle nyinnkjøp av kommunale tenestebilar (personbilar og lette varebilar) i Aukra kommune frå og med 2022 skal vere klimavennlege.

Aukra kommune eig 29 kommunale tenestebilar. Av desse går 24 bilar på diesel/bensin og 5 er elbilar. Eining for pleie og omsorg (PLO) har 15 køyretøy. Av desse er det fem el-bilar, fire går på bensin og seks på diesel. PLO køyrer over 165 000 km i året. Eininga har planar om å skifte ut tre tenestebilar dei neste to åra, og vel då fortrinnsvis el-bil. Dei vil då erstatte to køyretøy som går på diesel og ein bensinbil. Eining for innvandring og integrering eig to bilar og leiger ein. Leigebilen brukar bensin, og køyrer om lag 12 000 km i året. Dei to andre bilane køyrast omlag 20 000 km i året og er ein bensin- og ein dieselbil. Eininga har per dags dato ingen behov for å bytte ut bilane. Eining for tekniske tenester har per 2021 tretten køyretøy, kor ein er traktor. Ingen av køyretøya er fossilfrie eller hybrid. Eininga har ikkje oversikt over køyrelengde på bilane per år, men det vert ein del kilometer på desse også. Det er likevel slik at dei fleste bilane kan erstattast av elektrisk køyretøy.

Bytte til elbil krev at det vert sett opp tilsvarende med ladarar. Aukra kommune vil søke om klimasats-midlar for å sette opp ladestasjonar for kommunale tenestebilar.

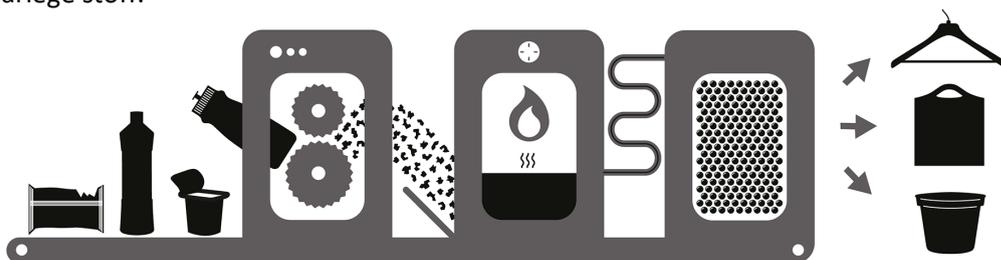
4.5 I 2030 har alle i Aukra kommune redusert mengda avfall, og auka graden av gjenbruk og gjenvinning

Synet på avfall er i endring. Tidlegare var avfall i stor grad ei byrde, ein uønskt kostnad eller eit problem. I dag er avfall i større grad vurdert som ein ressurs. I Norge, og i mange andre land, vert ein stadig større del av avfallet gjenbrukt, anten ved materialgjenvinning eller som energiutnytting. Det viktigaste arbeidet innan avfallsområdet er å redusere avfallsmengde som oppstår. Deretter må produkt som framleis har ei levetid brukast om att, og avfall som kan materialgjenvinnast må bringast inn i krinsløpet for ny produksjon og verdiskaping. Det er behov for nye strategiar og tiltak for å auke ressurseffektiviteten i samfunnet, og for å redusere utslepp av miljø- og helse-skadelege stoff.

Det overordna nasjonale målet er at avfall skal gjere minst mogleg skade på menneske og naturmiljø. Det er også eit mål at veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten i landet, målt i BNP. Det er vidare eit nasjonalt mål at 80 prosent av avfallet skal sikrast god ressursutnytting gjennom materialgjenvinning og energiutnytting. I tillegg til desse måla er det nasjonale miljømål på andre områder som sterkt råkar avfall og må sjåast i samanheng med utslepp av klimagassar, lokale luftforureiningar og utslepp av helse- og miljøfarlege stoff.

Slik gjer vi det:

- Satse på haldningsskaping og god opplæring i skular og barnehagar
- Legge til rette for ein høgare grad av kjeldesortering og ein god kvalitet på sorteringa
- Arbeide for at ein større mengd avfall frå hushaldningar, næringslivet og kommunale verksemder kan materialgjenvinnast
- Legge til rette for gjenbruk og deling, og eit meir klimavennleg forbruk
- Redusere matsvinnet og auke bruken av lokale matvarer ved kommunale verksemder
- Redusere plastforbruk i kommunale verksemder
- Bygge kompetanse og innføre rutinar for å etterspørje klimaløysingar og redusere klimafotavtrykket frå kommunale anskaffingar
- Sikre gode ordningar knytt til renovasjonstenesta når gjeld avhenting og handtering av alle typar avfall

Plastavfallet vårt kan bli til nye produkt.³⁶

4.5.1 Aukra kommune skal kaste mindre!

I følge SSB kasta kvar hushaldning i landet 436,3 kg avfall i 2020, ei auke på 9,3 kg frå året før. I Aukra kommune kasta vi 411,3 kg i 2020, som er ei auke på 34,2 kg frå året før. På fem år har mengda hushaldningsavfall³⁷ i Aukra kommune auka med 63,4 kg. Auka kan bety at vi er blitt flinkare til å levere inn avfallet vårt, men det kan også bety av vi har eit vesentleg auka forbruk enn tidlegare. Det er nær samanheng mellom avfallsvekst og økonomisk vekst, noko som truleg er den mest nærliggande årsaka til avfallsauka. Regjeringa har som mål at veksten i mengd avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten i landet. Aukra kommune har som mål å redusere mengda avfall frå hushaldningar, næringsliv og kommunale verksemder innan 2030.

I Norge er forbruket av varer dobla sidan 1970-talet. Det "økologiske fotavtrykket" viser at vi ville trengt meir enn tre jordklodar dersom alle menneske i verda skulle levd på same måte som vi³⁸. Prinsippet «frå vogge til vogge», eller «sirkulær økonomi», er eit satsingsområde i EU, og er tatt opp i Norge sin avfallsstrategi³⁹. For å sikre berekraftig utvikling og oppretthalde forsyningstryggleiken må materialbruken haldast så låg som mogleg, mellom anna gjennom deling av ting og utstyr. Produkta må bli laga slik at materiala i størst mogleg grad kan gå tilbake til sin opphavlege form etter enda levetid, og bli i eit teknisk eller biologisk krinsløp så lenge som mogleg. Prinsippet om sirkulær økonomi er også tatt inn i fylkesplanen for Møre og Romsdal, med fokus på høg grad av gjenbruk (sjå 4.5.2).

Avfallshierarkiet skildrar korleis vi skal handle for å redusere avfallsmengde og miljø- og klimapåverknad frå avfallet. Ei praktisk tolking er at vi må forbruke mindre, og det som må skaffast bør vere av god kvalitet og vare lenge, ha moglegheiter for reparasjon og kunne brukast av andre når produktet ikkje lenger fungerer hensiktsmessig. Deretter vurderast det om produktet, eller delar av dette, kan resirkulerast og brukast til nye produkt og til slutt eventuelt brukast til å produsere energi.

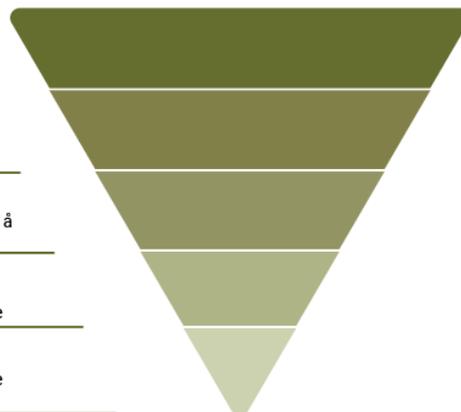
Avfallsforebygging
Hindre at avfallet oppstår

Ombruk
Bruke gjenstander om igjen

Materialgjenvinning
Bruke materialer fra avfall til å lage nye produkter

Energiutnyttelse
Brenne med energiutnyttelse

Sluttbehandling
Brenne uten energiutnyttelse
Legge på avfallsdeponi

Avfallshierarkiet.⁴⁰

Av nasjonalt prioriterte områder for avfallsreduksjon er førebygging av elektrisk og elektronisk avfall, tekstilavfall og bygg- og anleggsavfall, og særleg matsvinn og emballasjeavfall. Verkemiddel som flyttar forbruket over til auka deling, utleige, ombruk og reparasjonar av produkt, framfor nykjøp, kan redusere avfallsmengd. Det følger av denne planen at kommunen skal sjå på førebyggjande verkemiddel innan *alle* dei prioriterte områda, men planen følger også særleg dei nasjonale hovudsatsingsområda; matsvinn⁴¹ og reduksjon av plastavfall.

4.5.2 I Aukra kommune skal vi gjenvinne og gjenbruke meir!

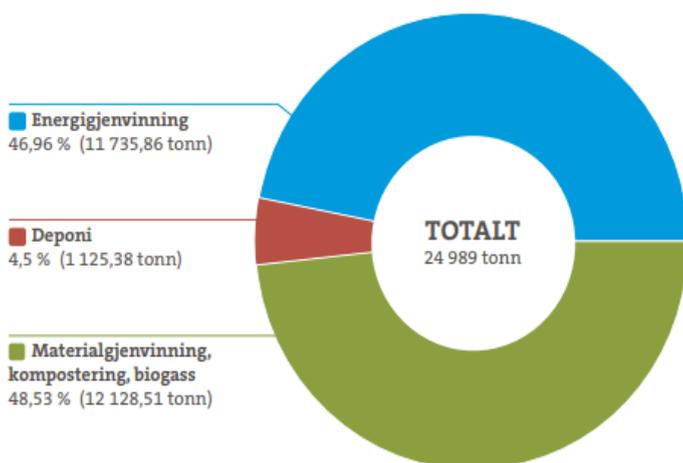
Til no har store deler av økonomien vore lineær. Det vil seie ein prosess som går frå utvinning av ressursar, til produksjon av varer og tenester, vidare til forbruk, og der produkta til slutt endar som avfall. I eit berekraftperspektiv er det ønskeleg med ein omstilling til ein sirkulær økonomi med meir berekraftig produksjon, bruk og utnytting av ressursar. Med dette meinast å minimere mengde avfall, utnytte ressursane i avfall gjennom å redusere svinn og gjennom førebuing til ombruk og materialgjenvinning, samt auke bruken av sekundære råvarer og biprodukt frå ulike typar produksjonar. Fylkesrapporten frå Berekraftfylket viser at vi i Møre og Romsdal er flinke til å samle inn avfall, men at vi scorar svakt på resirkulering⁴².

Avfall- og gjenvinningsbransjane spelar ein sentral rolle i å utløyse potensialet for sirkulær økonomi gjennom å legge til rette for auka

utsortering, ombruk og materialattvinning, og ved å tilby sekundære råvarer i marknaden. Vedlikehald og vidareutvikling av moglegheiter for sortering og innsamling er viktig både for privathushald og bedrifter.

Kommunen sitt ansvar for hushaldningsavfall er overlate til RIR (Romsdalshalvøya Interkommunale Renovasjonsselskap IKS). I 2020 oppnådde RIR ein materialgjennvinningsgrad på 48,5%. Denne skal auke til 65% innan 2035, med delmål på 55% innan 2025 og 60% innan 2030. Det er naturleg med nært samarbeid med RIR om klimaambisjonane i deira avfall- og ressursstrategi. Eit samspel mellom nasjonale rammevilkår, kommunale vedtak og RIR sitt arbeid påverkar moglegheitene for å nå lokale mål.

Oversikt over mengd materialattvinning av hushaldningsavfall innan RIR sitt område

Meir effektiv bruk av ressursar er sentralt for ny vekst og omstilling til ein lågutslepps-økonomi. Regjeringa har som mål at «Norge skal vere eit føregangsland i utvikling av ein

grøn, sirkulær økonomi som nyttar ressursane betre». Gjenbruk og ombruk av både bygningar og materialar er ein viktig del av løysninga for at byggenæringa skal bli meir berekraftig. Undersøkinga til SINTEF, «Grønt er ikke bare en farge – Bærekraftige bygninger eksisterer allerede», viser at det nesten alltid er betre å bevare og rehabilitere enn å bygge nytt, spesielt i eit scenario der vi må kutte kraftig i klimagassutslepp dei neste 30 åra. Resultata frå undersøkinga viser at det er behov for omfattande livssyklusanalyser som inkluderer fleire miljøindikatorar, samfunnsmessige og økonomisk aspekt. Sjølv om nye hus byggast miljøvennlege og energieffektive, må utslepp ved riving og handtering av avfall, transport og materialproduksjon til nybygginga, takast med i det totale klimagassrekneskapet. Først då får ein det samla biletet av kostnader og gevinstar, både for økonomi og klima. Rapporten peikar på at miljøpåverknaden frå eksisterande bygningar er berre rundt halvparten av den frå nybygg. Frå dei norske casestudia ser ein at klimagassutslepp knytt til materialbruk i oppgraderte eksisterande bygningar berre utgjør rundt ein tredjedel av tilsvarande utslepp ved nybygging. For nye bygningar vil det ta tiår før fordelene av lågare årlege utslepp knytt til energibruk i drift utliknar belastningane frå dei høge utsleppa knytt til oppføringa. For at Aukra kommune skal støtte opp om regjeringa sitt mål om grøn, sirkulær økonomi, må kommunen i større grad vurdere om det er hensiktsmessig å rehabilitere framfor å rive og bygge nytt, og auke gjenbruk av bygge-materialar og livsløpet til varer. Dette må vurderast frå prosjekt til prosjekt opp mot kost/nytte.

For å førebygge tekstilavfall, kasserte møblar og utgått elektronisk avfall er verkemiddel som stimulerer til utleige, reparasjon, redesign, ombruk og til slutt materialgjenvinning sentrale. Gnisten gjenbruksbutikk på Gossen opna 16.april 2021 som følgje av eit behov for eigna aktivitetar for innbyggjarar som mottek tenester frå kommunen og som av ulike orsakar treng alternative aktivitetar for ei kortare eller lengre periode. Gnisten gjenbruk er eit tiltak for integrering og inkludering. Gjenbruks-butikken samhandlar med Dialog-kafeen både når det gjeld lokalar og felles kundar, og har sal

av klede, leiker, utstyr, pynt, smykke og bruksting til heimen. Gnisten ønsker å utvide med fleire aktivitetar, og ser føre seg å supplere med friluftsliv, trimgruppe, snikkarverkstad/oppussing av småmøblar, TV-spel, systue, teikning og maling, samt matkurs med meir. På nokre av desse aktivitetane ønsker ein å involvere og samarbeid med ulike lag og personar som til dømes bygdekvinnelaget, JoinUs-stiftelsen, folkehelsekoordinator, pensjonistar med erfaring frå handarbeid, handverk og ulike mattradisjonar med meir. Omsetnad og gjenbruk av ting er eit pluss i denne samanhengen, og har tydeleg potensiale i mange høve. Med arrangement som til dømes «Reparasjonskafé» eller tiltak som ombruk/redesign av gamle kommunale kontormøblar kan Gnisten utvide aktivitets-tilboda sine og samtidig fremme sirkulær økonomi.

4.5.3 Aukra kommune skal fremme klimavenlige innkjøp!

Klimavenlige, såkalla grøne innkjøp er lov-pålagt og eit viktig verkemiddel for å oppnå klima- og miljømåla. Offentlege verksemder har plikt til å redusere skadeleg miljøpåverknad og fremje klimavenlege løysingar. Grøne, offentlege innkjøp kan bidra til innovasjon og kjøp av varer og tenester med lågare klima og miljøpåverknad, og til å skape ein betre marknad for miljøvennlege produkt og tenester. Eksempel er krav til utvikling av produkt som har lenger levetid, kan reparerast og som er utforma med tanke på effektiv og samfunnsøkonomisk lønnsam materialgjenvinning. Andre eksempel er offentlege innkjøp som bygger opp under ein sirkulær økonomi, auka bruk av sekundære råvarer og forskning og innovasjon. Statlege og kommunale innkjøparar kan velje å bruke krav og kriterium som verkar avfallsreducerande.

Interne retningslinjer kan styre behovsgraden i

meir miljøvenleg retning gjennom ein kombinasjon av aktive tiltak. For eksempel ved å avgrense forbruk, ha stram kontroll rundt budsjett og avrop på rammeavtalar, kontroll- og insentivmekanismar i leverandøren sitt bestillingssystem og/eller klare signaler for å auke ombruk og reparasjonar. Fleire offentlege innkjøparar stiller i dag krav om at underleverandørar skal ha eit miljøstyringssystem. Nokon miljøstyringssystem har mellom anna som mål at mengda avfall skal reduserast.

Aukra kommunestyre vedtok 04.02.2021 i samband med Strategi offentlege innkjøp 2021-2024 at kommunen ved offentlege innkjøp skal det ta omsyn til sirkulær økonomi og livsløpet til varar som kjøpast inn. Innkjøpte produkt må så langt det går vere moglege å resirkulere, bygg må planleggast for å stå i lang tid, og byggemateriale i framtidige nybygg bør og vere moglege å resirkulere framfor at ting ender opp brent og deponert. Kommunen skal utarbeide retningslinjer som gir dette vedtaket utfyllande innhald og rutinebeskriving.

4.5.4 Aukra kommune skal kaste mindre mat og bruken meir lokale matvarer!

I Norge kastar vi mykje mat. Kvart år kastar vi over 385 000 tonn med mat i Norge. Det svarar til meir enn vekta av heile Norges befolkning og CO₂-utslepp tilsvarande nesten ein fjerdedel av personbiltransporten vår⁴³. Regjeringa og den norske matbransjen teikna i 2017 under ein avtale om å redusere matsvinnet i Norge med 50 prosent innan 2030, likt med FN sitt berekraftmål. Vi har eit ansvar for å ikkje sløse med verdifulle naturressursar⁴⁴.

Med totalt 62,8 kg matavfall per innbyggjar per år, ligg RIR-kommunane klart under landsgjennomsnittet på 74,8 kg per innbyggjar, og delen matavfall som blir kjeldesortert er særst høgt i nasjonal skala (2017-tal). Over halvparten av matavfallet er likevel matsvinn. Dette ligg litt under landsgjennomsnittet. Det er eit potensiale for å redusere matsvinnet, samtidig som det framleis er eit potensiale for auka kjeldesortering av matavfall. Ei plukk-analyse i 2017 viser at det er lite ikkje-nyttbart matavfall i restavfallet. Det betyr at hovudfokus for RIR og Aukra kommune bør vere

reduisert matsvinn, noko som også kan påverke resultatet for mengd kjeldesortering; mykje matsvinn i restavfallet var tydeleg opprydding av skap⁴⁵.

Godt over halvparten av matsvinnet oppstår hos forbrukarane. Det er naudsynt med ei generell kunnskapsheving om mat; riktig oppbevaring, varigheitsmerking og om gjenbruk av restar for å redusere matsvinnet i Aukra kommune. Kampanjar/prosjekt i kommunane om matsvinn kan for eksempel leggst fram på offentlege nettsider, i kommunale informasjonsskriv, på arbeidsplassar, på gjenvinnings- og avfallsstasjonar, i lokale media eller på kommunale arrangement og i undervisningssituasjonar. Ved kjøkkenet på Aukra Omsorgssenter har dei hatt fokus på å redusere matsvinn i fleire år, særleg etter å ha flytta inn i det nye omsorgssenteret. Dette har dei gjort mellom anna ved å:

- gå over til tallerkenserverting ute i avdelingane i staden for bakker der det vart vanskeleg å berekne riktig mengde mat.
- sette opp meny med «restedagar» der dei tar i bruk mat frå frys/lager i staden for å kaste.
- ha egne høner i sommarhalvåret som nyter godt av det ein ikkje kan bruke opp att.
- ha eit dataprogram som bereknar menyar/oppskrifter som gjer det enkelt å produsere riktig mengde mat til ei kvar tid.
- la pasientane få andre val av matrettar om det er noko dei ikkje likar, så slepp ein at det vert kasta.
- ta med tilbake frå avdelingane mat som er i ferd med å gå ut på dato, for å kunne ta dette i bruk.
- bake egne brød – skalkar vert tørka og brukt til brødrasp/kavring til gratengar etc.

Ved alle mat- og drikkeanskaffingar skal Aukra kommune stille krav som førebyggjer og reduserer matsvinn. Ved å stille krav til matsvinn kan kommunen redusere miljøpåkjenninga knytt til alle matvarer vi kjøper inn. I tillegg vil fokus på matsvinn gje auka bevisstheit og med det moglegvis også betre kvalitet på maten.

Barna på Bergtippen barnehage minimerer matsvinn ved å gjere matrestar til dyrefôr. Dei har også eigen kjøkkenhage, kor dei dyrkar grønnsaker.

Kortreist mat er lokal mat. Mat som er produsert i nærleiken av forbrukar. Dette har mange miljøfordelar og nærleik til produksjonsstad gir større bevisstheit i befolkninga om det lokale miljøet. Lokal matproduksjon kan ha positiv verknad på alle dei tre berekraftsdimensjonane. I eit miljøperspektiv vil auka lokalmatproduksjon gi ein betydeleg reduksjon av behovet for transport. I eit økonomisk perspektiv kan auka lokalmatproduksjon bidra til lokal sysselsetting og auka lokale inntekter. Lokalmatproduksjon og -utsal kan og vere eit viktig bidrag for ei berekraftig turistnæring i fylket. I eit sosialt perspektiv kan

lokal matproduksjon styrke mattryggleiken, oppretthalde og styrke lokale mattradisjonar, og bidra til ein meir transparent matproduksjon⁴⁶. Det er ikkje tillate å stille krav om lokalprodusert mat i kommunale anskaffingar, eller at maten skal vere produsert i Noreg. Aukra kommune ønskjer likevel å bruke lokalproduserte matvarer i kommunal matservering, så langt det lar seg gjere. Aukra kommune skal mellom anna samarbeide med frivillige organisasjonar om å organisere sal av lokalmat til dømes i form av ein bondens marknad, torgdag eller liknande. Aukra kommune skal også sjå på moglegheita for å legge til rette for parsellhagar i samarbeid med frivillige lag og organisasjonar.

4.5.5 Aukra kommune skal bruke mindre plast!

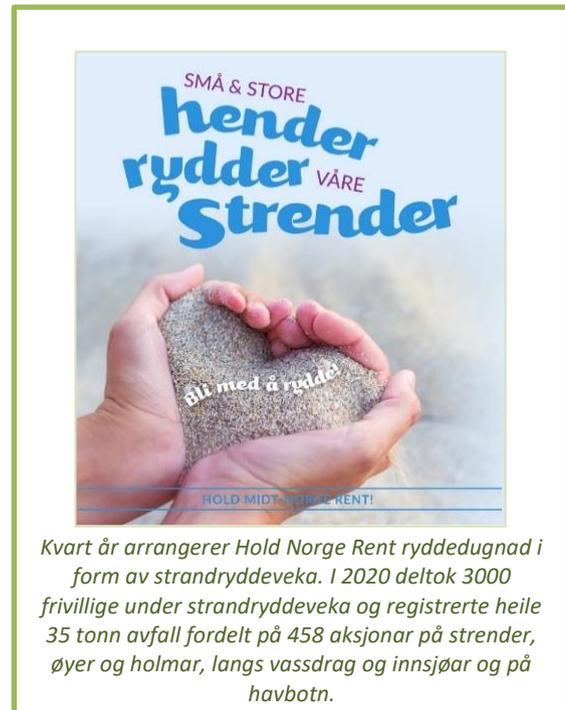
Frå juli 2021 vart fleire eingongsartiklar av plast forbodne⁴⁷. Målet er å få ned plastforsøpling og utnytte ressursane betre. Vi brukar alt for mykje unødvendig eingongsplast som hamnar i naturen eller på gata. På strendene langs norskekysten plukkast det store mengder av slike plastgjenstandar kvart år. Forbodet blir innført som følgje av eit EU-direktiv. Produkta det gjeld er bestikk, tallerkenar, sugerør, ballongpinnar, rørepinnar og bomullspinnar i plast, samt matbeholdarar, drikkebeget og drikkevareemballasje av isopor. Forbodet kan medføre at bruken av desse plastartiklane vert redusert med 1,9 milliardar einingar eller 3.600 tonn årleg i Norge.

Aukra kommune skal slutte å bruke unødvendige eingongsartiklar av plast i sin verksemd. Kommunen skal stille krav i anskaffingar som fører til kraftig redusert bruk av eingongsartiklar og emballasje i plast. Unntak berre til formål der det til dømes vert stilt spesielle hygienekrav.

4.5.6 Aukra kommune skal ha gode ordningar for avhenting og handtering av alle typar avfall

Det er vanskeleg å seie nøyaktig kor mykje plast som ligg i havet per dags dato. Dei siste undersøkingane viser at det er 5,25 billionar bitar plastikk i havet. Det er nok plastikk til å dekke landet vårt fire gonger. I følgje

Havforskningsinstituttet flyt cirka 15 prosent av det marine avfallet på havet, 15 prosent ligg i strandsona og 70 prosent går ned og blir liggande på havbotnen.

RIR har i mange år engasjert seg i arbeidet mot marin forsøpling, særleg ved å legge til rette transport og behandling av avfall frå ryddedugnad i strandsona. På grunn av sjølvkostreglementet kan ikkje handtering av herrelaust avfall dekkast av renovasjonsgebyret. RIR har i staden fått innvilga økonomisk støtte frå Miljødirektoratet til dette arbeidet gjennom kampanjen *Hold Midt-Norge rent*. Aukra kommune skal ha som mål at det kvart år vert avhaldt ein ryddeaksjon kor alle skular, barnehagar, lag og foreiningar vert invitert til å rydde uteområde for flygeavfall. Aukra kommune ønsker å ta større ansvar for plast og avfall på avveie også elles i året. Vi vil redusere herrelaust avfall og plast på avveie og gjere det enklare å levere slikt avfall både etter ryddeaksjonar og ved behov.

Ei kartlegging gjort av NORCE (Norwegian Research Centre AS) i elvar på Vestlandet i 2019 viser at ein finn rundballfolie i nesten alle elvane som blei undersøkt. Det vart registrert om lag tre gonger så mykje plast frå landbruket som alle andre kjelder til saman. RIR tek imot landbruksplast, men har per i dag ikkje ordningar som går ut på å hente denne typen

avfall. Aukra kommune ser at det også her i kommunen er eit utbreidd problem med spesielt rundballefolie på avveie. Aukra kommune skal følge opp ansvar og tiltak knytt til handtering av landbruksplast i kommunen, og samarbeide med RIR næring om ordningar kor landbruksplast vert avhenta lokalt.

Aukra kommune praktiserer ein gebyr-reduksjon ved heimekompostering. Per i dag har rundt 80 hushaldningar denne ordninga. Potensialet er større, og kommunen vil halde fram med ein slik ordning.

4.5.7 I aukraskolane og aukrabarnehagane lærer vi om berekraftig utvikling!

I Kunnskapsløftet 2020 og rammeplanen for barnehagane er berekraftig utvikling ein del av verdigrunnlaget. Berekraftig utvikling som tema i skolen og barnehagen skal leggje til rette for at barn og unge kan forstå at dagens handlingar har konsekvensar for framtida og korleis dei kan handterast. Gjennom arbeid med temaet skal barn og unge få forståing for at vi må tenke og handle lokalt, nasjonalt og globalt. Temaet i skolen rommar problemstillingar knytte til miljø og klima, fattigdom og fordeling av ressursar, konflikhtar, helse, likestilling, demografi og utdanning. Elevane skal lære om samanhengen mellom dei ulike sidene ved berekraftig utvikling. Barnehagen skal legge til rette for at barna kan få eit mangfald

av naturopplevingar og få oppleve naturen som arena for leik og læring. Opplevingar og erfaringar i naturen kan fremme forståing for naturen sin eigenart og barna si vilje til å verne om naturressursane, bevare biologisk mangfald og bidra til berekraftig utvikling.

Aukraskolane og -barnehagane kan ved konkrete prosjekt som til dømes kompostering eller eigen matproduksjon, skape betre forståing om berekraftig mathald. Kviltorp skole bygde hausten 2020 kjøkkenhage med kompostjord frå RIR. Våren 2021 starta dei med å dyrke rotgrønsakar, sukkererter og mykje anna som elevane fekk vere med på å bestemme sjølv. Dei ønskte også å plante blomar slik at biene treivst. Prosjektet er ei følgje av fagfornyinga kor berekraftig utvikling står så sentralt, og er ein god måte å kombinere teori og praksis, fortel lærarane ved Kviltorp skule.⁴⁸

Nasjonale mynde anbefaler at det vert oppretta eit eige prosjekt inn mot grunnskule for fag som mat og helse, naturfag mfl., med matsvinn som tema; kor oppgåver knytt til å ta betre vare på maten og maksimal utnytting av ressursane står i fokus. Aukra kommune fremmer tilbod til skolar, SFO og barnehagar om ulike klima- og miljøprosjekt i tråd med lære- og rammeplanen i skulen og barnehagen, og vil følge dei nasjonale anbefalingane om særleg fokus på matsvinn.

Våren 2021 fekk åttandeklassingane ved Gossen barne- og ungdomsskole oppleve «Frå fjord til bord». Opplegget var eit samarbeid mellom skolen og Gossen bygdekvinnelag, og var ei opplæring i berekraftig matkunnskap, med særskilt fokus på tradisjonsmat. Elevane var med å fiske fisken, sløye, tilberede og ete. Målet var å lære elevane at ein kan hauste frå naturen og bruke lokale naturressursar på ein god måte, og utnytte alt.

4.6 I 2030 har Aukra kommune eit rikt natur- og kulturlandskap

Dei siste tiåra har naturmangfald på jorda blitt kraftig redusert. Dei fem store drivkreftene er **øydelegging, oppsplitting og forringing av artane sine leveområde, overdriven jakt/fangst, framande og invaderande artar, forureining og klimaendringar.** Ei utvikling som tilfredstiller dagens behov utan å **øydelegge for framtidige generasjonar sine moglegheiter, er eit viktig utgangspunkt for all planlegging. Berekraftig arealbruk er særst viktig for eit rikt natur- og kulturlandskap.**

Aukra kommune har både sjeldne og truga artar. Her finst mange verdifulle områder med stort mangfald som i tida framover vil bli utsett for sterkt utbyggingspress, fysiske inngrep (gravearbeid, hogst og slitasje), samt andre trugslar som til dømes spreining av framande artar. Det kan bli utfordrande å styre utbygging og andre effektar av samfunnsutvikling, og samtidig bevare natur- og biologisk mangfald. I tillegg til vern av areal vil ivaretaking av mangfaldet krevje aktiv skjøtsel for å hindre attgroing og konkurranse frå framande artar. Spreining av informasjon og rettleiing av innbyggjarane vil også vere ein viktig del av arbeidet med å ivareta natur- og biologisk mangfald på sikt.

Natur- og friluftsopplevingar gjer Aukra attraktivt. Aukra kommune vernar om naturmangfaldet og bidrar til gode leveområde for stadeigne artar. Aukra kommune støttar opp om ein lokal og trygg matproduksjon og varierte landbruksområde som tek vare på omsynet til biologisk mangfald, kulturhistorie og rekreasjon. Framtidige utbyggings- og fortettingsprosjekt skal bidra til naturmangfald, sikring av nærrekreasjonsareal, og trygge ferdselsårer og samband.

Slik gjer vi det:

- Auke kompetanse om berekraftig naturforvaltning
- Stimulere til berekraftig næringsutvikling og miljøtiltak innan jord-, skog- og havbruk
- Arbeide for berekraftig arealforvaltning av sjø og land
- Motvirke attgroing av kulturlandskap, og utrydde framande artar i offentlege parkar og anlegg
- Sikre eit godt vassmiljø
- Sikre eit rikt biologisk mangfald
- Sikre tilgang til friluftsområde og legge til rette for oppleving, rekreasjon og læring i naturen

4.6.1 Aukra kommune skal auke kompetanse til tilsette og rettleie om berekraftig naturforvaltning

Kommunen har gjennom plan- og bygningslova hovudansvaret for å disponere areal. Dette er ein viktig og sentral rolle i arbeidet med å ivareta naturmangfaldet. Kommunen er offentleg myndetøvar gjennom kommunal planlegging og saksbehandling, og skal drive informasjonsarbeid retta både mot eigne tilsette og befolkninga for å auke kunnskap og bevisstheit rundt berekraftig naturforvaltning.

Det vert føreslått at Aukra kommune styrkar innsatsen innan intern naturforvaltnings- og miljøopplæring, og at det blir utforma ein heilskapleg strategi for dette arbeidet. Kommunen har utarbeidd ei intranettløyising for alle sine tilsette, kor det er mogleg å enklare legge til rette for informasjonsflyt og

opplæring. Plattformen kan nyttast til bevisstgjerung av klima- og miljøomsyn, og på ein kort og konsis måte informere og rettleie, og auke kompetanse til kommunalt tilsette; til dømes gjennom enkle e-læringskurs.

Aukra kommune skal tilby god informasjon til innbyggjarar og private utbyggerar om korleis dei bidrar til eit rikt naturmangfald. Utfordringa er å skape situasjonar der folk får sakleg informasjon og kan utveksle kunnskap om miljøspørsmål, der dei blir bevisste sin eigen miljøpåverknad og får sjå kva alternativ som finst, og der dei får moglegheit til å endre sine egne vanar og val. Kommunen kan formidle kunnskap om tilstanden og tips til korleis ein kan handle og leve miljøsmart. Det kan ein til dømes gjere ved informasjonskampanjar på sosiale medium, temakvelder, samarbeidsprosjekt eller brosjyrar. Målet er å informere, bevisstgjere, inspirere, motivere og rettleie.

4.6.2 Aukra kommune støttar berekraftig næringsutvikling og miljøtiltak innan jord- skog- og havbruk

I samfunnsplanen vår står det at for sikker matforsyning i framtida er det viktig å ta vare på jordbruksareala i dag og ha tanke for kvar utviding kan skje utan for stor skade på naturmangfaldet. Matjorda er ein ikkje-fornybar ressurs. Både god drift og bevaring av skog og dyrkbar jord er derfor svært viktige miljø- og klimatiltak. I FNs berekraftsmål fokuserer ein mellom anna på at det må produserast meir mat samtidig som ein tek vare på det biologiske mangfaldet.

Rammeføringane for landbruket er i stor grad fastlagt på nasjonalt nivå. Det er eit politisk mål å auke norsk matproduksjon, å ha eit robust og effektivt landbruk over heile landet, og samtidig redusere klima- og miljøpåverknadane⁴⁹. Aukra kommune skal ta omsyn til verdifullt naturmangfald, kvalitet og samanheng, samt sikre viktige jordbruksareal og naturtypar/-miljø i all planlegging. Aukra kommune skal informere og tilby god rettleiing til gardbrukarane, og vere ein pådrivar for at tilskotsordningar vert brukt for å halde ved like eit berekraftig landbruk.

Regionalt miljøprogram (RMP) og Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) er tilskotsordningar som mellom anna skal bidra til å redusere forureining til vatn og luft, ta vare på det biologiske mangfaldet og generelt støtte opp om miljøvennleg drift.

Aukra kommune har sjølv ei tilskotsordning kalla *Stimuleringstilskot til landbruket* som skal støtte landbruksnæringa i kommunen. Tilskotet kan mellom anna nyttast til klimatilpassingstiltak.

Både jord og skog fungerer som karbonlager. Skogen bind karbon både i veksten til tre og i skogbotn. Som ein hovudregel må ikkje karbonlager i skogen reduserast. Det vil seie at det må vere ein balanse mellom ny skog og uttak av skog. Skogen er også eit viktig økosystem med stort biologisk mangfald som må ivaretakast. Balansert uttak og tilvekst sikrast gjennom forvaltningsplanar. Aukra kommune har utarbeidd forvaltningsplanar for Aukraskogen og for leplantefelta på Gossen. Desse legg føre løysingar kor ein kan gjennomføre eit balansert skogbruk.

Skogen er verdifull både som karbonlager, energikjelde og som ein fornybar ressurs som kan erstatte produkt basert på fossile ressursar. Det er eit betydeleg verdiskapingspotensial i produkt frå skogbruket. Det vert føreslått at Aukra kommune opprettar eit stimuleringstilskot til skogforvaltning, tilsvarende som for landbruket, for å støtte opp om klima- og miljøtiltak, samt å oppfylle potensialet skogen vår inneheld.

Havbotnen og vatnet er biologiske skattkister som vi både vil verne og hauste av på ein berekraftig måte. Godt vassmiljø er ei forutsetning for alt liv på jorda og er ein grunnleggande del av naturmiljøet. Dei fem største påverknadane i Møre og Romsdal er vasskraft, fiskeri og akvakultur, jordbruk, avløp og urban utvikling. Sjølv om industri påverkar relativt få vassførekomstar, har dette stor påverknad på kystvassførekomstar og utgjer ei

stor utfordring. I Aukra kommune skal 95% av vassførekomstane oppnå dei økologisk miljømåla innan 2027. Alt tydar likevel på at presset på miljøverdiar og ressursar vil auke i framtida, både i våre områder og globalt.

Havbruk skal være miljømessig berekraftig, tilpassa omsynet til havmiljøet og biologisk mangfald. Dette er ein føresetnad for sjømatproduksjonen. Det er i hovudsak nasjonale og regionale mynde som regulerer havbruk etter sektorlovene. Fylkeskommunen som akvakulturmynde ser til at miljø vert tatt omsyn til ved godkjenning av lokalitetane. På lokalt nivå er det kommunen si oppgåve å utvise eigna, dedikerte næringsareal i sjø i kommuneplanen sin arealdel på ein slik måte at dei i minst mogleg grad kjem i konflikt med andre interesser. Statens kartverk utarbeider no grunnkart som skal vise alle ressursar og interesser i sjøen, og Aukra kommune ser på moglegheita for å bidra på området.

Fiskenæringa er i rask utvikling og kan bidra til å brødfø ein veksande verdsbefolkning med sunn mat. Det er viktig å finne fram til

driftsformer som gir minst mogleg negativ miljøpåverknad. Kommunen har ansvar for arealplanlegging av sjøareal. Forvaltning av sjøareal må vere samordna mellom tilgrensande kommunar. Aukra kommune og Hustadvika kommune er i gang med å utforme ein interkommunal sjøområdeplan. I denne vil havbruk i alle former utgjere eit av utgreiingsområda.

4.6.3 Aukra kommune skal arbeide for ein berekraftig arealforvaltning!

Berekraftig arealforvaltning er avgjerande for å nå nasjonale klima- og miljømål. Forvaltning av areal står sentralt for ivaretaking av miljøomsyn i eit langsiktig perspektiv. Arealbruksendringar påverkar både klimagassutslepp og tap av natur. Kommunen har gjennom plan- og bygningslova hovudansvaret for å disponere areal i Norge. Dette er ei viktig og sentral rolle i arbeidet med å ivareta naturmangfaldet. I alle plan- og byggesaker skal det takast omsyn til verdifullt naturmangfald, kvalitet og samanheng. Aukra kommune skal gjennom planlegging av arealbruk i framtida sjå til at det vert oppretthaldt berekraftige løysingar for livet i havet og på land. Aukra kommune skal styrke fokus på karbonbinding i skog og jord ved i størst mogleg grad unngå omdisponering av myr og dyrkbar jord. Aukra kommune skal også sikre friareal og turvegar, og verne om naturområde i sjø og på land.

Ved å inkludere klima og miljø i eksisterande plan- og styringssystem, og innføre styringssystem som tar omsyn til miljø og bidrar til å redusere klimagassutslepp, kan Aukra kommune føre an ein berekraftig arealforvaltning. Aukra kommune vil innarbeide ein vurdering av konsekvensar for miljø og klima i saker kommunedirektøren legg fram til politisk behandling. Aukra kommune vil forsterke kommuneplanen sin arealdel med konkrete mål om utvikling mot eit lågutsleppssamfunn og sikre viktige jordbruksareal og naturtypar. Konsekvensar for naturmiljøet skal synleggerast i alle plan- og utbyggingssaker.

Buskfuur vart introdusert i Aukraskogen av sokneprest Kaurin på slutten av 1800-talet. Den er framand for faunaen her, men trivst og har no spreidd seg over store områder. Den dekkjer mellom anna for utsikta over panoramaet som er illustrert på skiltet på Berghaugen.

4.6.4 Aukra kommune skal motvirke attgroing, og utrydde framande artar i offentlege parkar og anlegg

Norsk kulturlandskap er i sterk endring. Gjennom århundre har menneske sin bruk av naturen gitt eit kulturlandskap som no er i sterk endring. Fråflytting, nedlegging av gardsbruk og redusert beiting gjer at tre og busker tek tilbake areal som tidlegare vart skjøtta av husdyr og menneske. Auka handel, globalisering og klimaendringar trugar også naturmangfaldet, særleg gjennom innføring av ei rekke artar som ikkje høyrer heime i norsk natur.

Framande artar er artar som flyttast til stader der dei ikkje førekjem naturleg. Dei kan ha svært negative effektar på naturmangfaldet. Dei kan for eksempel opptre som konkurrentar til dei opphavlege artane og vere ein trussel mot helsa vår, landbruk og friluftinteresser. I sitt forventningsbrev for 2021⁵⁰ seier Statsforvaltaren i Møre og Romsdal at dei ønskjer at kommunane legg vekt på å sette vilkår som hindrar spreiding. Dette kan vere krav til eigen verksemd og innleigde entreprenørar om reinjing og desinfisering av maskiner og utstyr

mellom kvart prosjekt og sikring av gravemassar (jf. Forskrift om framande organismar §24)⁵¹. Det kan og vere å sikre at innbyggjarane har gode ordningar for levering av hageavfall, samt følgje opp villfyllingar. Aukra kommune må intensivere arbeidet knytt til å kartlegge og, i samarbeid med grunneigarar, nedkjempe framande artar som utgjer ein trussel for lokalt naturmangfald. Alle kan, på ein enkel måte, vere med å bidra til at kommunen blir godt kartlagt. I arbeidet med kartlegging av framande artar er mobilapplikasjonen (app'en) til artsobservasjoner.no eit nyttig verktøy. På nettsida til Statsforvaltaren kan ein også lese meir om kva artar som er framande, korleis ein kjenner dei att og korleis dei kan nedkjempast.

Eit varmare klima kan bidra til auka attgroing og til at kulturmiljø og landskap endrar seg. Når beitemarker og setergreider gror att, vil det biologiske artsmangfaldet i desse kulturmiljøa verte påverka og opplevingsverdien vert endra. Årsaka til dette er nok først og fremst endra

driftsformer i landbruket (mindre beite, mindre seterdrift). Dei viktigaste kulturarbeidarane utanfor dei areala som traktoren held i hevd er sau, geit og storfe, men beitedyra kan ikkje gjera jobben åleine. Ein lyt supplere med manuelle tiltak, som til dømes tynning av krattskog. Stimuleringstilskot til å gjere dette arbeidet er naudsynt. Aukra kommune har stimuleringstilskot til landbruket, kor dette arbeidet er eit av fleire tiltak det er mogleg å søke støtte til. Eit tilsvarande for skogforvaltning kan stimulere til ytterlegare og meir målretta tiltak som motverkar attgroing. Aukra kommune skal informere og tilby god rettleiing i slike saker.

Problematikken med framande treartar, særleg sitkagran, har vore i fokus nasjonalt dei siste åra. Fleire av treslaga som er nytta i plantefelt på Gossen er utanlandske artar eller norske artar som ikkje finst naturleg i eller nær Aukra kommune. Av desse artane finn ein sitkagran, buskfuru, lerk, platanlønn og norsk gran. Alle desse spreier seg ut i terrenget på Gossen, og utgjer eit direkte trugsmål mot verdifulle naturtypar. Det er særleg verdifulle kystlyngheier og myrer som har vore utsett. Aukra kommune har som nemnt utarbeidd forvaltningsplanar for leplantefelta på Gossen og for Aukraskogen. Begge planane tek føre seg problematikk med framande treartar. Plan for forvaltning av leplantefelt på Gossen med oversiktsplan skal vere eit reiskap for å forvalte leplantefelta. Den inneheld prioriteringar, men set ikkje føre ei konkret gjennomføringsplan. Før ein kan setje i gong med tiltak, må det ligge føre ei gjennomføringsplan som konkretiserer oppgåvefordeling, gjennomføringsevne og ikkje minst økonomiske insentiv. Oppretting av ei tilskotsordning kan stimulere til vilje til gjennomføring av tiltak i tråd med forvaltningsplanen. Vidare er driftsteknisk kompetanse på skogfeltet naudsynt for å drive tilstrekkeleg rettleiing. Forvaltningsplanen for Aukraskogen føreslår konkrete tiltak for å oppretthalde ein god tilstand på verneskogen. Det må utformast ein detaljert framdriftsplan for hogst av einsarta skog og erstatning av denne basert på forvaltningsplanen for Aukraskogen. Dette er eit stort arbeid som krev vilje, tid, kompetanse og midlar.

Sitkaskogen spreier seg, og strekker seg langt utover dei lefelta som vart planta. På Løvika på Gossen har grantrea grodd over fornminna og gjort kulturminneområdet Storrisstølen utilgjengeleg.

Fylkesplanen seier at vi skal bevare viktige landskap, og redusere tapet av verdifulle kulturminne og kulturmiljø. Attgroing av kulturminne er eit problem også i Aukra kommune. Eit av eksempla på dette er gardsanlegget frå eldre jarnalder, Storrisstølen i Løvika på Gossen. Storrisstølen vart først omtala i 1919, og seinare i 1938 av Jonas Eikrem. Nils Parelius⁵² reiste på 50- og 60-talet rundt i Romsdal for å registrere arkeologisk kulturminne, og 1966 besøkte han Storrisstølen. Han skildrar to synlege hustuffer og ca. 35 gravrøyser. Same året vart Storrisstølen sett på lista over høgt prioriterte fornminne i landet, som eitt av svært få gardsanlegg i Midt-Norge. April 1984 vart det gjennomført ulovleg graving på Storrisstølen. Store deler av anlegget, både tufter og gravrøyser vart rasert. Området låg etter det urørt fram til Møre og Romsdal fylkeskommune gjennomførte skjøtselsarbeid i området i 2012⁵³. Ein stor del av skogen over gardsanlegget vart fjerna, kulturminna vart dokumentert og kartfesta og det vart lagt planar for tilrettelegging med sti og skilt. Etter 2012 er det likevel ikkje vore gjort vidare tiltak, og naturen har nok ein gong tatt området tilbake. Aukra kommune vil gjennom revidering av kulturmiljøplana sette særleg fokus på

attgroingsproblematikken knytt til kulturminne og -miljø, og knytte konkrete prosjekt til utsette verdifulle fornminne, slik som Storrisstølen.

4.6.5 Aukra kommune skal ha eit godt vassmiljø!

Reint vatn er avgjerande både som drikkevatt og for plante- og dyrelivet i vatn. Vasskvaliteten og det biologiske mangfaldet blir påverka av landbruk, kloakk, miljøgift, forsøpling, klimaendringar og andre faktorar. Plante- og dyrelivet i og ved vatn skal vernast mot inngrep, forsøpling, forureining og anna som kan øydelegge livsgrunnlaget deira. Vassforskrifta⁵⁴ sett krav som kommunen i samarbeid med statsforvaltaren, fylkeskommunen og verksemdar som påverkar vasskvaliteten negativt, arbeider for å oppfylle. Alle bekkar, vatn og sjø langs Aukrakysten skal ha god vasskvalitet, både for dyre- og plantelivet, for bading og andre føremål. Kommunen må ha fokus på at vassdraga får nok plass i arealplanlegginga framover og fokus på heile vassdragsøkosystemet med sidebekkar og våtmark.

I tillegg til krav om vasskvalitet i vassforskrifta er det nasjonale arbeidet med forureina fjordar og hamneområde forankra i Stortingsmelding nr. 12 "Rent og rikt hav" (2001-2002). Satsinga er vidareført i Stortingsmelding nr. 14 "Sammen for et giftfritt miljø – forutsetninger for en tryggere fremtid" (2006-2007). Den siste stortingsmeldinga inneheld ein handlingsplan for opprydding i forureina sjøbotn. Handlingsplanen inkluderer mellom anna ca. 100 prioriterte skipsverftslokalitetar. Nerbøvågen er éin av desse. Etter pålegg frå Statsforvaltaren i Møre og Romsdal vart det gjennomført ei miljøundersøking og risikovurdering av sjøbotn i 2009 og eit meir omfattande risikovurdering i 2020. Funna viser at forureininga i sedimenta utgjer ein risiko for human helse, økologiske effektar og spreining av miljøgift. Verftseigar vart som følgje av resultat pålagt å lage ein tiltaksplan for den forureina sjøbotn. Nerbøvågen har antatt god økologisk tilstand og dårleg kjemisk tilstand⁵⁵. Vassførekomsten er i risiko for ikkje å oppnå god miljøtilstand. Verftet er oppgitt som ein

påverkar av tilstanden. Dette underbygger behovet for å utbetre kunnskapsgrunnlaget. Det kan vere i form av ein tiltaksplan for handtering av sedimentforureininga utanfor verftet. Ei oppfølging av ei slik tiltaksplan vil vere svært kostnadskrevjande. I følge forureiningslova si retningslinje §2 nr. 5, er det forureinar som skal betale. Det er knytt stor usikkerheit til framtida til vidare drift i Nerbøvågen, og då følgjeleg kven som er ansvarleg for oppfølging av tiltaksplan og det å sikre god vasstilstand. Ei lik utfordring føreligg i Buktin. Den økologiske tilstanden i Buktin er vurdert som moderat, med same avbøtande tiltak. Forholda knytt til ansvar for kostnadsdekking må i begge desse høva avklarast.

Det vert anslått at havet årleg vert tilført ca. 8 000 tonn mikroplast frå landbaserte kjelder i Norge. Gummigranulat frå kunstgrasbanar er ein av dei største kjeldene til spreining av mikroplast i Noreg.

Regjeringa har vedtatt forskrift med ei rekke krav som skal hindre forureining av mikroplast, mellom anna knytt til gummigranulat⁵⁶. Blant dei viktigaste tiltaka regjeringa no gjer for å hindre at gummigranulat spreier seg utanfor banen, er å stille krav til fysiske barrierar rundt banen, krav til snørydding og behandling av snøen som inneheld granulat, samt tiltak for å hindre at spelarar og dommarar spreier granulat når de forlét banen. Eigaren av banen skal dessutan vurdere om det går an å bruke erstatningsmateriale, og gjere det der det er mogleg. Kunstdekket i kommunale ballbingar vert erstatta med nytt dekke, som ikkje inneheld gummigranulat, og vil setje eit erfaringsgrunnlag for vidare oppfølging av denne type problemstilling ved andre kunstgrasbanar framover.

I Aukra kommune er havet hovudresipient for

kommunalt og privat avløpsvatn. Utslepp av avløpsvatn kan lokalt gjere stor skade på miljøet. Det er viktig at kommunen følger opp med tilsyn på private og eigne anlegg. Avløpsvatn inneheld organisk materiale, nærings salt og tarmbakteriar, og i varierende grad tungmetall, organiske miljøgifter, legemiddel og mikroplast. Dette er stoff som det er viktig å redusere utslepp av, og der kommunane har eit viktig ansvar. Aukra kommune har revidert avløpsrammeplanen sin, og skal i samband med den føre tilsyn og kontrollere alle avløpsutslepp innan kommunen.

I matfylket Møre og Romsdal er landbruket ei viktig næring som er viktig for lokal verdiskaping, busetnad og matproduksjon. Landbruk er også den tredje største påverknaden på vassmiljøet i regionen, og er nest størst her i distriktet. I lågareliggjande strøk i heile regionen, der det er jordbruk, er vatnet påverka av avrenning og punktutslepp frå jordbruket. Avrenning er det største forureiningsproblemet frå jordbruket og bidreg til auka næringsstofftilførsel, algeoppblomstring og tilslamming av elver og bekkar. Dette påverkar leve- og oppvekstvilkåra for fisk og andre artar i vassdraga. Årsakene kan vere avrenning frå silopressaft, gjødselavrenning frå utette gjødsellagre, gjødsellagre med for liten kapasitet, overgjødsling og spreining på ugunstige stadar og tidspunkt. I tillegg kjem fysiske inngrep som utretting av elv, endring av elveløp, bekkelukking mm. Sjølv om landbruket er ein stor påverknad i regionen, vil bruk av relativt enkle og kostnadseffektive grep som spreining av gjødsel i vekstsesong, betre lagring (kapasitet og plassering) og etablering av kantsone bidra til oppfylling av miljømåla. Bruk av midlar frå SMIL og RMP, samt kommunen sitt eige stimuleringsstilskot for landbruket, vil lette gjennomføringa av slike tiltak. Aukra kommune skal informere og tilby god rettleiing til gardbrukarane.

4.6.6 Aukra skal ha eit rikt biologisk mangfald!

Aukra kommune har eitt dyrefredingsområde; Røabukta. Røabukta har stor variasjon i planteartar og samfunnstypar. Det er totalt registrert 71 planteartar, kor fire er omtala som

sjeldan i vår region; strandreddik, sandstarr, saft-stjerneblom og sverdlilje. I tillegg er det fleire ulike havstrandsamfunn på Røabukta, mellom anna sandstarr-dyne og dynetrau som er betrakta som sjeldne eller truga samfunn. Dei to raudlistearter horndykkar og lomvi finst i området. Oter og mink er også vanleg i og utanfor verneområdet, men det kan verke som om minken er på retur og oterbestanden er aukande. På sjøsida er området brukt av kystsel som steinkobbe⁵⁷.

Aukra kommune har fire naturreservat. Eitt av desse er Hjertvika naturreservat, kor føremålet ved vernet er mellom anna å sikre eit område med sanddyner og ein rest av førekomst av marehalm og sandstorr som er av Europas nordlegaste førekomst. Det andre naturreservatet på Gossen er Smågevatnet, kor føremålet med vernet er å ta vare på eit viktig våtmarksområde med tilhøyrande plante-samfunn, fugleliv og anna dyreliv. Smågevatnet naturreservat er vidare den mest artsrike lokaliteten for augnestikkarar i Aukra, med åtte kjende artar. Naturreservata Orholmen-Grønningen, sør for Bjørnsund, og Saltsteinen-Kløvningen, som Aukra deler med Ålesund kommune, består begge av fleire eksponerte og tilnærma urørte holmar og skjer, med grunnvassområde. Det er og truga, sjeldan og sårbar natur og biologisk mangfald⁵⁸. Fastsetting av verneområde ligg ikkje til kommunane, men vi har høve til å påverke dette. Statsforvaltaren er forvaltningsmynde for naturvernområda og har ansvaret for gjennomføring av tiltak som held ved like natur- og artsmangfaldet. Aukra kommune ønsker å vere ein samarbeidsaktør og bidragsytar.

Kystlynghei har eksistert langs store delar av kysten i fleire tusen år, og utgjer eit vesentleg bidrag til det biologiske mangfaldet i kyststrøka. Den er i dag sterkt truga. Berre 10% av kysten sine tidlegare lyngheiareal er att her i landet, og kystlynghei er rekna som blant Norge sine mest truga vegetasjonstypar. Vegetasjonen i kystlyngheiene er hovudsakeleg trelaus og prega av lyng og andre dvergbusker, med røsslyng som den mest dominerande planten. Kystlyngheiene er truga på grunn av attgroing som følgje av mindre beiteverksemd,

framande artar (særleg sitkagran), oppdyrking, nedbygging og sur nedbør. På Småge på Gossen finn vi dei største kystlyngheiførekostane i kommunen. Smågeheiene er eit av dei få lyngheiområda langs kysten som ikkje gror att. Dette skyldast tidlegare lang brukskontinuitet fram til 1970, og at drifta no er tatt opp att på ein målretta og systematisk måte. Dei som er involvert tenker langsiktig, og effekten av verksemda visast i terrenget⁵⁹. Andre kystlyngheiområder på Gossen er Stor- og Midt-Kjølingen utanfor Bytingsvika, holmane utanfor Røyrvika og Selneset-Ørnehaugen. Aukra kommune vil støtte opp om ivaretakinga av denne sær siktige naturtypen.

Kystlynghei i god hevd er avhengig av eit vellykka samspel mellom beitetrykk og lyngbrenning. Her er forvaltarane i arbeid på den verdifulle kystlyngheia på Småge.

Aukra kommune er ein del av Romsdal vassområde, og skal i samråd med fylkeskommunen, Statsforvaltaren og Møre og Romsdal Jeger- og Fiskeforeining vurdere kvaliteten på elver, bekkar og vatn i kommunen. Knytt til dette er også sjøaureprosjektet, forsøk på reetablering av sjøaure i vassførekostane våre, kalla «mange bekkar små». Ti vassførekostar er vurdert som potensielle sjøaurebekkar i Aukra kommune; Horremselva, Hjertvikelva, Smågevatnet bekkefelt (Smågevassdraget), Røaelva, Sporsemelva, Sæterelva, Eikremselva, Nerbøelva, Storelva og Kvalvågen bekkefelt. Reetablering er forsøkt i Horremselva, og resultatet frå forsøket vil vise seg i tida framover og setje eksempel for dei andre førekostane i kommunen. Kommunen held fram som samarbeidspart i prosjektet og

gjennomfører kvalitetsvurdering av førekostane i samråd med fylkeskommunen.

Det er registrert to korallrev i Julsundet, eitt sør av Kjerringgrunnen (80-100 meter) og eitt midt i sundet aust for Sundsbøen. Korallreva er svært følsame for endringar i levekåra. Det planlagde Kjerringsundsambandet vil ikkje vere i nærleiken av korallrevet, men det kan potensielt gi konsekvensar dersom straumforholda endrast eller at korallreva blir tildekt av partiklar frå oppfylling. Det er avgjerande for framtida til korallreva at det vert gjennomført kontinuerleg overvaking av denne sjeldne biologiske førekosten samstundes med eventuelle utbyggingsprosjekt og i ettertida.

Aukra kommune har større bestand av hjort og rådyr. Hjorte- og rådyrbestanden har auka mykje dei seinare åra, saman med grågås. Fleire stadar er førekosten konfliktfull, fordi dei beiter på landbruksareal, øydelegg hageområde og fordi dei inneber ei fare for liv og helse i trafikken. Kommunen skal ha oversikt over viktige viltområder, og unngå tiltak som reduserer næringsgrunnlaget eller forstyrrar desse artane. Dette gjeld særleg å legge turstiar gjennom kvileområde til desse artane og andre utbyggingsprosjekt som reduserer opphalds- og hekkeområde. Bestandane skal også forvaltast slik at konfliktforhold vert redusert, gjennom kvotebasert jakt.

Dei siste tiåra har verdas naturmangfald blitt kraftig redusert, noko som mellom anna visast ved færre pollinerande insekt. Aukra kommune skal utvikle sine parkar og friområde slik at dei bidrar til eit rikt naturmangfald. Dette kan til dømes innebere meir insektvennlege beplantingar og omdisponering frå plen til eng. Det gjeld også å motverke attgroing, og halde uønskete vekstar nede.

4.6.7 Alle skal ha tilgang til natur- og friluftsområde!

Folkehelseundersøkinga i Møre og Romsdal viste at 94,8% av innbyggerane i Aukra kommune føler at dei har god eller svært god tilgjenge til natur- og friluftsområde. Friluftsliv gir gode opplevingar, trivsel og betre helse. Naturglede og opplevingar bidrar til meir

kunnskap og betre forståing for natur- og miljøvern. Kommunane har eit hovudansvar for å sikre tilgang til friluftsområde og legge til rette for oppleving, rekreasjon og læring i naturen. Målet må vere at *alle* aukra-innbyggjarane får ta del i denne goda vi har her i kommunen.

I 2019 starta Aukra kommune arbeidet med å kartlegge og verdsette friluftsområde, for å identifisere, utvikle og ivareta desse områda. Målet er å vere med på å nå det nasjonale målet om gi befolkninga høve til å drive variert friluftsliv både i nærmiljøet og i naturen elles. Kartlegging blei ferdig sommaren 2019. I 2020 blei Orten og Lyngveret ein del av Aukra kommune, og desse vart kartlagt i 2021.

Resultatet av arbeidet er eit digitalt temakart som skal leggest inn i naturbase.no. Hensikta med arbeidet er å få på plass eit betre kunnskapsgrunnlag om friluftsområda i kommunen. Desse områda har stor verdi for helse og livskvalitet for alle delar av befolkninga, både unge og eldre. Det er viktig for helsefremmande arbeid, for at folk skal trivast i kommunen og for at unge skal ha lyst å busette seg i Aukra. Tilgang til friluftsområde av høg kvalitet er viktig for å utvikle gode bu- og nærmiljø. Det er også viktig for næringsutvikling og reiseliv. Kartlegginga kan også leggest til grunn for utvikling av areal for friluftsliv. Kommunen vil bli eigar av data i temakartet og vil få ansvar for oppdatering.

Eit grunnleggande prinsipp for friluftslivet er at kvar generasjon har ansvar for å gi kommande generasjonar like gode moglegheiter til naturopplevingar. Barn og unge sine moglegheiter for å drive friluftsliv har stor betydning for korleis friluftslivet vil utvikle seg i framtida. Både barnehagane sine rammeplanar og skoleverket sine læreplanar opnar for å integrere friluftsliv i kvardagen til barna. Aukra kommune skal støtte opp om barnehagane og skolane sine prosjekt gjennom kreative samarbeid, rettleiing og insentiv.

5. Planprosess og gjennomføring

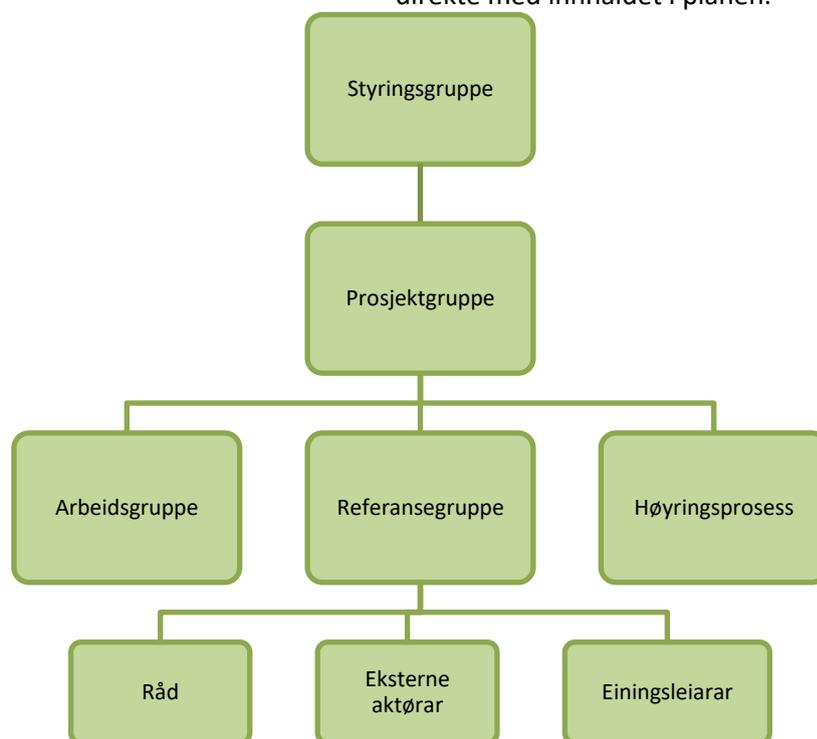
Første ledd i arbeidet med utarbeiding av ein kommunedelplan for klima- og miljø var å etablere prosjektgruppe med ansvar for prosjektplanlegging og prosesskøying. Prosjektgruppa sette milepelsfristar for dei ulike prosessledda i planarbeidet, særleg med tanke på medverknad og involvering av ulike partar i klima- og miljøplanarbeidet.

5.1 Medverknad

Prosjektstyring, og intern og ekstern med-

verknad, er sikra gjennom etablering av faste grupper og offentlig høyringsprosess.

Formannskapet utgjør styringsgruppa, som gjennom jamlege orienteringar og medverknadsprosessar har oversynet over planprosessen. Prosjektgruppa utfører prosessarbeidet og har ansvar for involvering av referansegrupper både internt og eksternt. Prosjektgruppa har og ansvar for etablering og styring av ei arbeidsgruppe som skal arbeide direkte med innhaldet i planen.

5.1.1 Styringsgruppe (formannskapet)

Formannskapet, med sine sju medlemmer, utgjorde styringsgruppa i klima- og miljøplanarbeidet. Dei var jamleg haldt orientert om framdrift i planarbeidet. Formannskapet medverka til utforming av klima- og miljøplan gjennom ein workshop, kor dei arbeidde seg gjennom mål, strategiar og handlingsdel.

5.1.2 Prosjektgruppe

Prosjektgruppa har ansvar for prosessarbeid og gjennomføring, og leier medverknadsprosess. Gruppa hadde jamlege møter og kommunikasjon for planlegging, orientering og stadfesting.

Prosjektgruppa bestod av tre medlemmer:
Kommunalsjef: Geir Göncz
Teknisk sjef: Gerd Nerbø
Plan- og miljørådgjevar, prosjektleiar: Torill Einara Nerbøvik

5.1.3 Arbeidsgruppe

Målet med arbeidsgruppa var å utarbeide ein klima- og miljøplan med god fagleg tyngde med deltaking frå ulike fageiningar.

I arbeidsgruppa deltok:
Torill Einara Nerbøvik (Prosjektleiar, tekniske tenester - plan)
Malene Lillebostad (Pleie og omsorg)

Gunnar Høgseth (Barne- og ungdomsskolane)
Sarah Haensel (Barnehagane)
Berit Drejer (Kulturavdelinga)
Ingvald Hjelmås (Tekniske tenester – bygg og eigedom)
Erna Lovise Varhaugvik (Økonomi)

Arbeidsgruppa sitt mandat var å vurdere dei seks målområda i klima- og miljøplanen frå samfunnsdelen til kommuneplanen og planprogrammet til klima- og miljøplanen. Vidare skulle gruppa identifisere strategiske mål og tilhøyrande tiltak i ein handlingsdel.

5.1.4 Referansegrupper

Referansegruppene vart nytta til å hente inn informasjon om deira virke og klima- og miljøpåverknad, samt deira til innspel til kva Aukra kommune kan gjere for å nå sine klima- og miljømål.

Råd:

Ungdomsrådet vart orientert av prosjektleiari om klima- og miljøplanen i møtet sitt 25.05.2021. Ungdomsrådet gav innspela sine til planen gjennom eit gruppearbeid, kor dei skulle svare ut spørsmålet «Kva kan Aukra kommune gjere for å nå dei overordna måla innan 2030?». Ungdomsrådet sette fram uttale om tidleg læring om miljøvennlege tiltak og matvett på skolen og i fritida. Dei fremma ønske om betre bussruter og tilbod om elsyklar/sparkesyklar til leige. Rådet bad om fleire og meir markerte søppelbøtter som gjer det «artig å resirkulere», og forbod mot bruk av plast i kommunen. Dei føreslår solceller og vindmøller som fornybare energikjelder, og la fram forslag om meir insektsvennleg vegetasjon og beplanting på kommunale områder. Insektshotell kan til dømes lagast på sløyden på skolen. Dei vektla også behov for å fjerne framande artar, særleg sitkagran, for å skape meir lys og luft til dyr, insekt og vekstar på skogbotnen.

Eldrerådet og Rådet for personar med nedsett funksjonsevne vart begge involvert i planarbeidet i møte 22.09.2021. Råda vart orientert om planen i eige møte, og oppfordra til å gi si uttale i samband med høyringsprosessen.

Eksterne aktørar:

Gossen bondelag: I planprosessen hadde kommunen (prosjektgruppa) møte med Gossen bondelag (27.05.2021), der vi gjekk gjennom korleis landbruket kan redusere utslepp av klimagassar - og kva utfordringar dette medfører. Landbruk er tredje størst utsleppskjelde i Aukra kommune, etter industri og sjøfart. Foreløpig er det lite bruk av biogass i landbruket. Utviklinga av elektriske traktorar er foreløpig ikkje kome langt nok. Automatisering/robotisering av landbruket er allereie godt gang og vil høgst truleg auke i framtida. For landbruket er eit skifte over til miljøvennlege tiltak først og fremst snakk om tilgjengeleg teknologi og økonomi. Å innføre ny teknologi vil medføre store kostnader for den enkelte bonde, spesielt for mindre bruk. Dette er likevel ting som vil tvinge seg fram over tid, etter kvart som det blir meir press på effektivisering og løysningane blir meir standardisert og rimelege. Det er likevel eit stort ønske frå landbruksorganisasjonen at kommune og bønder spelar på lag, og støttar opp om eit levande landbruk.

Romsdalshalvøya Interkommunale Renovasjonsselskap IKS (RIR): Kommunen (prosjektgruppa) hadde møte med RIR 05.05.2021. Selskapet bygger nytt sorterings-anlegg, og skal bygge ny gjenvinningsstasjon, for å legge opp til større grad av gjenbruk. RIR driv også med informasjonsarbeid gjennom kurs og ulike prosjekt. Det store målet til RIR er å redusere matmengda i restavfallet, spesielt opp mot kommunale institusjonar. Innsatsen anbefalast å setjast inn på eigen verksemd først, og på produksjon av avfall.

Shell – Nyhamna: Det vart gjennomført eit møte mellom Aukra kommune (ved prosjektgruppa) og ulike aktørar frå Shell den 10.05.2021. Kommunen fekk i møtet innsikt i kva tiltak industrien på Nyhamna gjer for å redusere sine klimagassutslepp. Industri er den største klimagasskjelda i Aukra kommune, og sjølv om det er lite kommunen sjølv kan gjere innan denne sektoren, vart det vist til tydelege grep som industrien sjølv gjer for å verte meir klima- og miljøvennlege.

Aukra næringsforum: Involvert gjennom eige orienteringsmøte 19.10.2021. Næringslivet var oppfordra til uttale til planen i samband med den offentlege høyringa.

Einingsleiarane:

16.06.2021 var det gjennomført workshop for einingsleiarane i Aukra kommune. Workshopen var gjennomført i form av gruppearbeid, med særleg fokus på handlingsdelen. Einingsleiarane skulle legge vekt på å ansvarsette dei ulike tiltaka. Kva eining som vil vere ansvarleg for tiltaket, og kva verksemd som leier, utfører og koordinerer. Vidare arbeidde dei med prioritering og framdrift. Dei såg også på finansieringskjelder; kva tiltak som inneber behov for auka kommunale løyve, tiltak som vil kunne gjennomførast innanfor dagens budsjett og tiltak med behov for ekstern finansiering. Målet var å bevisstgjere einingsleiarane kva oppgåver klima- og miljøarbeidet vil medføre i planperioden, og

ansvarleggjere dei ved å knytte konkrete tiltak til konkrete einingar. Med innsikt i kor deira eining har høve til og ønskje om å gjere ein innsats, kom dei med innspel til handlingsdelen.

Workshop for einingsleiarane hadde som mål å bevisstgjere, ansvarleggjere og motivere.

5.2 Tidsplan

Prosessar og milepolar	Vekenummer 2021				
	1-10	11-22	23-33	34-44	45-52
Skaffe oversikt over materiale					
Etablere arbeidsgruppe					
Møte i arbeidsgruppe					
Utarbeiding av prosessdokument					
Orienterere styringsgruppa (formannskapet)					
Orienterere i kommunestyret					
Skrivearbeid og involvering					
Styringsgruppa (formannskapet) kjem med innspel					
Formannskapet, godkjenning av plan til høyring					
Høyringsperiode (6 veker)					
Bearbeiding av høyringsinnspel - slutføring av plan					
Formannskapet godkjenner klima- og miljøplanen					
Kommunestyret godkjenner klima- og miljøplanen					
Medverknad råd – Referansegruppe					
Ungdomsrådet					
Eldrerådet					
Rådet for menneske med nedsett funksjonsevne					
Einingsleiarane kjem med innspel					
Medverknad eksternt – Referansegruppe					
Landbruket					
Aukra næringsforum					
RIR					
Shell					

Omgrepsforklaring

Nedanfor er det gitt korte forklaringar til eit utval faguttrykk og omgrep som er brukt i teksten i dokumentet eller som ofte blir brukt i samband med klima- og miljøspørsmål.

Bioenergi: Bioenergi er energi som har sitt opphav i biomasse, for eksempel planteprodukt (ved), gjødsel, skogsavfall (bark, flis) og anna biologisk avfall. Materialet i biomassen er danna i samtida, til skilnad frå det organiske materialet i fossil energi, som er danna på Jorda i ei fjern fortid.

Berekraftig utvikling: Berekraftig utvikling er ei utvikling som tilfredsstiller dagens behov utan å øydelegge framtidige generasjonar sine moglegheiter til å tilfredsstille sine behov. FN har formulert 17 hovudmål for å oppnå ei berekraftig utvikling i verda (FNs berekraftsmål).

CO2-ekvivalenter: Omgrep som brukast for å kunne samanlikne dei ulike klimagassane si evne til å varme opp atmosfæren. Klimagassane reknast om til CO2-verdiar som kallast CO2-ekvivalenter. Alle utslepp kan då samanliknast direkte fordi dei får same einskap.

Direkte og indirekte utslepp: Klimagassutslepp reknast som direkte eller indirekte. Direkte utslepp kan knyttast direkte til ein aktivitet, som bilkøyning eller oppvarming med fossilt brennstoff. Dei kallast også «lokale utslepp». Indirekte utslepp skjer ikkje i sjølve aktiviteten, men i produksjonen av varen eller tenesta. Den er ofte ein anna stad enn der kor varen blir brukt, og kallast også «globalt utslepp».

FNs klimapanel (*Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC*): Panelet vart oppretta i 1988 av FN's miljøprogram (UNEP) og Den meteorologiske verdsorganisasjon (WMO). Klimapanelet si viktigaste oppgåve er å utføre regelmessige vurderingar og samanfatningar av den til kvar tid gjeldande kunnskapsstatus om klima og klimaendringar.

FNs naturpanel (*Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, IPBES*): Naturpanelet er eit vitenskapleg organ som skal vurdere og samanfatte gjeldande kunnskapsstatus om biologisk mangfald og tilstanden i jordas økosystem. Panelet er etablert av FN og har ein liknande rolle for miljøfeltet som FN's klimapanel har for klimaspørsmålet.

Fornybar energi: Energikjelder som inngår i naturen sitt kretsløp og som fornyast på mindre enn hundre år. Eksempel er vindkraft, vasskraft, solenergi, biobrensel mm.

Fossil energi: Energi som kjem frå olje, gass, kol eller koks som vi har henta opp frå jorda. Olje inkluderer alle oljebaserte produkt som bensin, diesel og lette og tunge oljer. Fossil energi er ikkje fornybar i motsetning til bioenergi.

Global oppvarming: Global oppvarming betyr at gjennomsnittstemperaturen på jorda stig. Sidan midten av 1800-talet har jorda sin gjennomsnittstemperatur steget med nærare éin grad. Uttrykket global oppvarming brukast særleg om denne auka i temperatur, og om utsiktene til vidare auke i åra som kjem. Også auke i temperatur som har skjedd tidlegare i historia til jorda kan kallast global oppvarming.

Ikkje-kvotepliktige og kvotepliktige utslepp: Ikkje-kvotepliktige utslepp er klimagassutslepp frå land- og sjøtransport, jordbruk, skogbruk, avfallssektoren eller utslepp frå oppvarming av bygg. Utsleppa i Norge som omfattast av kvoteplikta er hovudsakeleg gass- og kolkraftverk, bedriftsinterne energianlegg, utvinning av petroleum inkludert offshoreanlegg, raffineri, treforedling, samt produksjon av jern/stål, ferrolegeringar, aluminium, mineralgjødsel, sement og kalk. Eventuelle utslepp frå anlegg for CO2-håndtering omfattast også.

Kjeldesortering og utsortering: Kjeldesortering viser til sortering av avfallet ved kjelda, til dømes i heimen. Dersom avfallet blir ettersortert i eit sentralt sorteringsanlegg, blir enda meir avfall henta ut. Summen av kjeldesortert og ettersortert materiale gir graden av utsortering.

Klimabudsjett og -rekneskap: Eit klimabudsjett viser kor mykje CO2-ekvivalentar som vert sleppe ut, og kor store utsleppsreduksjonar som må til for å nå klimamåla. Klimarekneskap gjer greie for direkte og indirekte klimagassutslepp frå ein verksemd, og korleis utsleppa fordeler seg på ulike områder i verksemda.

Klimaforliket: Nemning på eit politisk kompromiss om Norges miljø- og klimapolitikk. Forliket blei

inngått 17.01.08 av dei dåverande regjeringspartia (SV, Ap og Sp) og opposisjonen (H, Krf og V). I juni 2012 vedtok Stortinget eit nytt klimaforlik mellom dei same partia som i 2008. Forliket innebar nokon endringar og tillegg, med forsterkning av enkelte klimapolitiske tiltak.

Klimafotavtrykk: Klimafotavtrykket er ei utrekning av den totale klimapåverknad frå eit område eller type verksemd. Det inkluderer også utslepp knytt til produksjon av ei vare eller teneste, og ikkje berre til bruken. Klimafotavtrykk kan reknast ut for både små (hushaldningar og mindre bedrifter) og store einingar (type sektorar eller heile nasjonar).

Klimagassar: Klimagassar er alle gassar som påverkar klimaet ved å verke inn på jorda si og atmosfæren si strålingsbalanse. Det vert skilt mellom gassar som held på varmemstrålar frå jordoverflata og dermed aukar den globale temperaturen (drivhusgassar) og gassar som vernar jorda mot strålar frå sola (eks.: ozon). Utslepp av gassar som verkar til å auke temperaturen gir auka global oppvarming.

Klimanøytral: Klimanøytrale verksemder eller geografiske områder bidrar ikkje til global oppvarming. Dette kan ein oppnå ved å ikkje forårsake utslepp av klimagassar eller ved å kompensere for utslepp ved kjøp av godkjente klimakvotar.

Klimatiltak: Klimatiltak er den fysiske handlinga som følger av ei avgjerd tatt av ein samfunnsaktør – som ei bedrift, hushaldning eller offentleg verksemd – og som påverkar aktøren sine egne eller andre sine utslepp av klimagassar. Eit tiltak kan vere alt frå fysiske investeringar, til endringar i arbeidsrutinar og daglege vanar.

Klimakvotar: Ein klimakvote er eit løyve til å sleppe ut ei viss mengd klimagassar. Eit system for handel med klimakvotar vert kalla kvotesystem. I eit kvotesystem finst det eit bestemt tal på kvoter som kan seljast og kjøpast. Over tid vert tal på kvoter redusert slik at utsleppa av klimagassar totalt sett blir mindre. Det finst fleire kvotesystem, meint for privatpersonar, nasjonar og bedrifter.

Matsvinn: Matsvinn er definert som den delen av matavfallet som på eit tidspunkt kunne vore ete av menneske, til forskjell frå matavfall som bein, skall, skrell, kaffegrut, o.l.

Miljøsertifisering: Ei bedrift og/eller produksjonen frå bedrifta oppfyller bestemte kriterium for miljøvenleg drift. Slike kriterium kan definerast av ulike aktørar, som for eksempel ISO, Nordisk Miljømerking (Svanemerket), EU-kommisjonen (EU-blomsten) eller Stiftinga Miljøfyrtårn.

Nullutsleppssone: Eit geografisk avgrensa område utan lokale utslepp (nitrogenoksid og svevestøv) og utan klimagassutslepp (karbondioksid).

Sirkulær økonomi: Sirkulær økonomi er eit økonomisk system som bygger på prinsipp frå sirkulære kretsløp i naturen. Det har som utgangspunkt at alle ressursar har ein bruk og at det dermed ikkje skapast avfall. Målet er å oppretthalde verdien av produkt, materialar og ressursar så lenge som mogleg ved å utnytte og gjenbruke ressursane meir effektivt.

Solceller: Solcellepanel er laga for å produsere straum av solenergi. Dei blir festa på solvendte tak eller haldarar. Dei kallast også Fotovoltaisk system, eller PV (Photovoltaics).

Solfangarar: Solfangaranlegg kan bli festa på tak eller andre flater som er vendt mot solen. Ein mørk, absorberande overflate blir varma opp av solenergien. Varmen blir transportert vekk av ein krets med veske eller gass, slik at den kan utnyttast direkte til oppvarming av bygningar eller tappevatn.

Stasjonær forbrenning: Stasjonær forbrenning omfattar utslepp frå forbrenning av energivarer, i hovudsak omnar for å skaffe varme til industriprosessar, damp og oppvarming av bygningar.

TWh – terawatttime: Ein kilowatttime er like mykje energi som brukast når ein vifteomn på 1.000 watt står på i ein time. Ein terawatttime er ein milliard kilowatttimer.

Kjelder:

- Store Norske Leksikon
- Regjeringen.no
- kommunekraft.no

Fotnoter

- ¹ www.regjeringen.no
- ² Ikkje-kvotepiktige utslepp er klimagassutslepp frå land- og sjøtransport, jordbruk, skogbruk, avfallssektoren eller utslepp frå oppvarming av bygg.
- ³ <https://www.itu.int/en/ITU-T/ssc/united/Pages/publication-U4SSC-KPIs.aspx#citysnapshot>
- ⁴ www.miljodirektoratet.no
- ⁵ Det er usikkerheit forbunde med talmaterialet på kommunenivå, men kan nyttast som overordna grunnlag.
- ⁶ Tala vert publisert året etter det påfølgande året. Tal for 2020 kjem derfor i 2022, osv.
- ⁷ GHG-utslepp er gassane CO₂ (karbondioksid), CH₄ (metan) og N₂O (lystgass)
- ⁸ MEG-vent: Monoetylglykol (frostveske) – for røyreledning. Fallande behov pga. redusert storleik på omnar.
- ⁹ PS-24/21
- ¹⁰ www.sintef.no (<https://www.sintef.no/siste-nytt/2020/hva-er-egentlig-gra-gronn-bla-og-turkis-hydrogen/>)
- ¹¹ Tabell henta frå kommunestatistikken (mrfylke.no)
- ¹² Kommunestatistikk (mrfylke.no)
- ¹³ www.ssb.no
- ¹⁴ Meld. St. 13 (2020-2021) – Klimaplan for 2021-2030 (Klimameldinga)
- ¹⁵ Tala frå 2009-2013 er estimert, og sett lik utsleppa i 2015. Dei reflekterer difor ikkje reelle utslepp. Tala er levert av Kystverket. Utslepp frå innanriks-, utanriks- og gjennomfartstrafikk er inkludert.
- ¹⁶ Meld. St. 13 (2020-2021) – Klimaplan for 2021-2030 (Klimameldinga)
- ¹⁷ Utslepp vert rekna ut på bakgrunn av sal av avgiftsfri diesel, som brukast mellom anna i jord-/skogbruk, forsvar, bygg og anlegg og private hushald.
- ¹⁸ www.sintef.no og <https://oslovedsentral.no/fakta-tips/klimavennlig>
- ¹⁹ Tala er knytt til biologiske prosessar i husdyr, gjødsel og dyrkingsjord som fører utslepp av metan og lystgass.
- ²⁰ Konvensjonen om biologisk mangfald er ein internasjonal avtale (forkorta CBD på engelsk), vedtatt på UNCED-konferansen i Rio i 1992, for å sikre vern av naturarven og ein berekraftig utnytting av natur.
- ²¹ Lov om forvaltning av naturens mangfald (naturmangfoldloven) LOV-2009-06-19-100
- ²² Kartverket (kartverket.no)
- ²³ Miljøstatus Kart – Sjekk miljøtilstanden på kart (miljodirektoratet.no)
- ²⁴ Evaluering av Kulturminner i kommunene (KIK) rapport 2020, Riksantikvaren
- ²⁵ Miljøstatus. (miljostatus.miljodirektoratet.no)
- ²⁶ Folkehelseundersøking i Møre og Romsdal 2021, Kommunetabellar. FHI 2021 (mrfylke.no)
- ²⁷ Vannportalen (Vann-nett.no)
- ²⁸ Miljøstatus. (miljostatus.miljodirektoratet.no)
- ²⁹ <https://www.ecocampnorway.com/>
- ³⁰ <https://dibk.no/regelverk/byggteknisk-forskrift-tek17/>
- ³¹ www.ssb.no
- ³² enok.no
- ³³ Trafikktryggingssplan for Aukra kommune 2019-2022, PS 31/19, 21.05.2019.
- ³⁴ Tal frå SSB. Seinast oppdatert 25. mars 2021.
- ³⁵ Berekraftprofil – Møre og Romsdal U4SSC1 KPI rapport, Berekraftfylket 2021: 18.
- ³⁶ III. henta frå sirkula.no.
- ³⁷ Definisjonen av avfall i forureiningslova er at hushaldningsavfall er alt avfall frå hushaldningane, medan næringsavfall er alt avfall som oppstår i private og offentlege verksemder og institusjonar. Kommunane har ansvar for å samle inn avfall frå hushaldningar, og sikre forsvarleg handtering av avfallet. Næringslivet har ansvar for eige avfall, også det som liknar hushaldningsavfall.
- ³⁸ Global Footprint Network, 2017 – www.footprintnetwork.org
- ³⁹ Meld. St. 45 (2016–2017) Avfall som ressurs – avfallspolitikk og sirkulær økonomi
- ⁴⁰ III. henta frå Miljødirektoratet 2016, miljostatus.no.
- ⁴¹ Matsvinn er definert som den delen av matavfallet som på eit tidspunkt kunne vore ete av menneske, til forskjell frå matavfall som bein, skall, skrell, kaffegrut, o.l.
- ⁴² Berekraftprofil – Møre og Romsdal U4SSC1 KPI rapport, Berekraftfylket 2021: 35
- ⁴³ Matvett.no
- ⁴⁴ Regjeringen.no (<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/avtale-om-a-redusere-matsvinn/id2558931/>)
- ⁴⁵ Årsmeldingar RIR (<https://www.rir.no/om-rir/aarsmeldinger>) og Plukkanalyserapport RIR 2017
- ⁴⁶ Berekraftprofil – Møre og Romsdal U4SSC1 KPI rapport, Berekraftfylket 2021:41

-
- ⁴⁷ Regjeringen.no (<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forbud-mot-engangsplast2/id2838404/>)
- ⁴⁸ Naturlig Avis RIR nr. 2 2020
- ⁴⁹ Meld.St. 11 (2016-2017) – Endring og utvikling. En fremtidsrettet jordbruksproduksjon.
- ⁵⁰ Forventningsbrev 2021. Statsforvaltar i Møre og Romsdal sine forventningar til kommunane
- ⁵¹ Forskrift om fremmede organismer(FOR-2015-06-19-716)
- ⁵² N. Parelius; Oldtidsminner i Fræna, Aukra, Midsund og Sandøy 1971. (s. 83-95)
- ⁵³ Arkeologisk fagrapport 2012, Møre og Romsdal fylkeskommune. Storristølen kulturminneområde – BARK 2012 ved Torill Einara Nerbøvik
- ⁵⁴ Forskrift om rammer for vannforvaltningen (FOR-2006-12-15-1446)
- ⁵⁵ Vann-nett.no
- ⁵⁶ Forskrift om endring i forskrift om begrensning av forurensning, kap 23A
- ⁵⁷ Naturbase.no
- ⁵⁸ Naturbase.no
- ⁵⁹ Rapport M23-2013, Kystlyngheien i Norge – kunnskapsstatus og beskrivelse av 23 referanseområder. Miljødirektoratet

